

JONG MUZIKAAL TALENT

De positie van concoursen voor jong muzikaal talent in
het Nederlandse muziekonderwijs

Masterthesis Applied Musicology

Juni 2017

Universiteit Utrecht

Student: Paulien Slaa

Studentnummer: 4188802

Begeleid door: Dr. P. van Emmerik

Tweede lezer: Prof. dr. E. Wennekes

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave	2
Samenvatting en abstract	3
Nederlands	3
English	3
Voorwoord	4
Inleiding	5
1 Muziekonderwijs in Nederland en de rol van concoursen.....	7
Jong muzikaal talent	7
Definitie van talent.....	7
Nature vs nurture.....	13
Muzikaal talent.....	15
Muziekonderwijs in Nederland	19
Geschiedenis	19
Talentonderwijs	24
Concoursen en talentenjachten	28
Landelijke concoursen en talentenjachten	28
Regionale concoursen en talentenjachten.....	29
Aansluiting op muziekonderwijs	30
2 Het Koninklijk Concertgebouw Concours.....	32
Methodologie	32
Aanleiding en onderzoeksvraag	32
Methode.....	33
Analyse en validiteit	36
Resultaten	38
Het Koninklijk Concertgebouw Concours.....	38
Praktische toepassing.....	43
Enquêtes	45
Vergelijking.....	49
Evaluatie.....	49
Discussie.....	51
Conclusie	52
Aanbevelingen en mogelijkheden tot vervolgonderzoek	53
Literatuur	54
Websites.....	58
Bijlagen	61

SAMENVATTING EN ABSTRACT

NEDERLANDS

Jong muzikaal talent heeft op scholen vaak weinig ruimte om zich te ontwikkelen. Dit gebeurt dan ook regelmatig buiten school in muziekscholen of jong-talentklassen. Concoursen voor jong muzikaal talent bieden deze jongeren onder andere de mogelijkheid om podiumervaring op te doen en hebben dus een functie in de ontwikkelingsketen van het jonge muzikale talent. In deze scriptie wordt ingegaan op de componenten van talent en muzikaal talent, het Nederlandse muziekonderwijs en de rol die concoursen spelen in de huidige muzikale infrastructuur van het muziekonderwijs. Daarnaast wordt de workshopdag beschreven als initiatief om alle deelnemers van het Koninklijk Concertgebouw Concours te benaderen volgens de doelstellingen van het concours: Een dag voor alle deelnemers bestaande uit een introductie door beroepsmusici, een rondleiding door het gebouw en een workshop waarin samen gemusiceerd wordt. De organisatie van het concours heeft na de workshopdag al aangegeven deze dag in het programma te houden, omdat het door velen zeer positief ontvangen werd.

Kernwoorden: Talent, hoogbegaafdheid, muzikaal talent, muziekonderwijs, concours, talentenjacht, Koninklijk Concertgebouw Concours

ENGLISH

Young musical talent does not have a great opportunity to develop themselves at schools. This development often happens outside school in special schools for music or young talent classes. Competitions for young musical talent give young people, among other things, a chance to gain stage experience and therefore have a role in the chain of their development. This thesis will describe the components of talent and musical talent, the Dutch educational system for music and the role that competitions play in today's infrastructure of music education. In addition the *workshopdag* will be described as initiative to approach all participants of the Koninklijk Concertgebouw Concours in accordance with the objectives of the competition: A day for all participants containing an introduction by professional musicians, a guided tour that shows the building, and a workshop focusing on making music together. The organizers of the competition declared to keep the workshopdag in the program of the competition, because it was received very positively by many people.

Keywords: Talent, giftedness, musical talent, music education, concours, competition, Koninklijk Concertgebouw Concours

VOORWOORD

Met bloed, zweet en tranen
- André Hazes -

Menig student vraagt zich tijdens het schrijven van de eindscriptie af waarom hij dit ook alweer wilde en wat hij eigenlijk aan het doen is. Fases met studieontwikkend gedrag worden gevolgd door fases met stress, omdat het gedeelte dat eigenlijk af moest zijn nog steeds niet af is of in ieder geval niet op de manier waarop dit in eerste instantie zou moeten. Helaas was dit bij mij niet anders. Naast mijn werk als muziekdocent op een middelbare school probeerde ik in ieder geval iedere dag even aan mijn scriptie te werken. Dit was zwaar. En echt niet altijd leuk. Het bloed, zweet en de tranen uit de quote hierboven heb ik dan ook op enkele momenten iets te letterlijk genomen. Toch probeerde ik elke keer weer mijn motivatie en discipline te putten uit het onderwerp van deze scriptie (talentonderwijs) en de mogelijkheid om leerlingen, hun onderwijzers en medewerkers van concoursen te helpen met deze scriptie. Elke dag zie ik leerlingen die zoveel meer uitdaging aankunnen dan ze op dit moment aangeboden krijgen. Mijn stage bij Het Koninklijk Concertgebouw heeft me wakker geschud om dit probleem te erkennen en er iets mee te doen.

Het schrijven van deze scriptie is me natuurlijk niet in mijn eentje gelukt, net als een verandering in het talentonderwijs op middelbare scholen mij niet alleen gaat lukken, hoe graag ik dat misschien ook wil. Daarom zou ik de mogelijkheid willen nemen om een aantal mensen te bedanken voor de hulp en ondersteuning tijdens het proces van het schrijven van mijn scriptie. Allereerst wil ik de medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw bedanken voor alle mogelijkheden die ik daar gekregen heb om mezelf te ontwikkelen, maar ook om bij te dragen aan de ontwikkeling van hun programma. Door de workshopdag kunnen nog meer kinderen verwelkomd worden in hun prachtige gebouw. Meer gastvrijheid en mogelijkheden hadden de medewerkers van Het Concertgebouw mij niet kunnen bieden. Daarnaast wil ik mijn scriptiebegeleider de heer van Emmerik bedanken voor zijn geduld en kritische opmerkingen op de gedeeltes die ik hem toestuurde. Ook wil ik iedereen bedanken die de moeite heeft genomen mijn scriptie door te lezen en opmerkingen over de spelling, inhoud en opbouw naar mij te sturen: mijn moeder Yvonne, man Lennart, vriendin Aniek en oud-studiegenoot Jurian.

Al met al ben ik trots op wat ik neergezet heb en hoop ik dat steeds meer scholen gaan beseffen hoe ze het (muzikale) talent bij hun op school meer kunnen aanspreken en helpen ontwikkelen. Dit betekent dan ook dat deze scriptie niet het einde van dit proces is. Door talentonderwijs eerst een plek te geven op de school waar ik werk hoop ik uiteindelijk het talentonderwijs te ontwikkelen naar een status waarbij dit steeds meer een plek krijgt in scholen en in de samenleving.

INLEIDING

*Many children have gifts
All children have some gifts
But very few children have the good fortune to have the right background,
the parents, the teachers, the opportunity, the encouragement, the love that I had.
- Yehudi Menuhin -*

Eindelijk is het zover. De zenuwen stromen door haar hele lijf. Er is nu geen weg meer terug. Vanaf het podium wordt haar naam geroepen. Terwijl ze naar het podium loopt denkt ze: “Zal het publiek me wel goed genoeg vinden? Wat als alle moeite voor niets is geweest?” en opeens staat ze daar. De lichten van de spotlights laten haar felblauwe ogen glinsteren. Dit is wat ze wil. Dit is waar ze al die jaren zo hard voor gewerkt heeft. Al snel nadat ze de eerste toetsen van de piano aangeraakt heeft volgt een daverend applaus van het publiek. Achteraf hoort ze toeschouwers over haar optreden praten: “Wat een ongelooflijk talent!”

Talent; een woord dat tegenwoordig te pas en te onpas gebruikt wordt. Het schattige buurjongetje dat in zijn tweede levensjaar al een rechte bal in het doel schiet, het meisje dat de sterren van de hemel staat te zingen tijdens de schoolmusical of het slimme jongentje dat in groep acht binnen tien minuten alle wiskundesommen op weet te lossen. Is dat wat er bedoeld wordt met talent of weten we eigenlijk ook niet precies wat talent betekent? Volgens Anne Schepers is zowel onder volwassenen als kinderen niet duidelijk wat de definitie van talent is en wat hiermee bedoeld wordt.¹ Wetenschappelijk onderzoek heeft zich gericht op de definitie van talent, maar een eenduidige definitie lijkt onvindbaar. Wel komt het verschil tussen *giftedness* (hoogbegaafdheid) en *talent* (talent) vaak terug, hetgeen meegegeven is vanaf de geboorte en hetgeen aangeleerd en ontwikkeld is door oefening. Onderzoekers hebben echter afwijkende meningen over de definitie van talent. Vanuit de literatuur wordt duidelijk dat talent uit meerdere elementen bestaat en niet zal ontwikkelen wanneer het niet gepraktiseerd wordt. Vermogen, motivatie en mogelijkheden zijn ontzettend belangrijk bij het ontwikkelen van talent. Wanneer een individu wel het vermogen heeft om uit te blinken in een bepaald vakgebied, maar nooit de kans krijgt om dit uit te oefenen, zal het talent onontwikkeld blijven.²

Dat talent zo'n onduidelijk begrip is maakt het voor scholen lastig om hier op in te spelen, zoals het huidige talentbeleid “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018” graag zou willen.³ Uit onderzoek blijkt dat 25% van de leerlingen zich regelmatig tot altijd verveelt op school, omdat ze niet genoeg uitdaging hebben.⁴ Gedifferentieerd onderwijs biedt een oplossing voor dit probleem, maar lijkt de toptalenten uit de klas nog onvoldoende uit te dagen. Hierdoor neemt de motivatie van getalenteerde leerlingen af, wat kan leiden tot vroegtijdig uitval of onderpresteren van deze leerlingen. Scholen hebben hier hulp bij nodig, want een innovatief Nederland wil graag beschikken over toptalent om met de internationale top te kunnen blijven concurreren in verschillende vakgebieden. De hulp voor muzikaal talent is te vinden bij instellingen die de talentvolle leerlingen kunnen bieden wat scholen niet kunnen bieden, om zo hun talent te koesteren en te ontwikkelen. Hierbij kan gedacht worden aan muziekscholen, vervolgoopleidingen, musea en concoursen. Op de laatste categorie zal in deze scriptie ingegaan worden.

Niet alleen voor scholen, maar ook voor concoursen blijkt het lastig om zoveel mogelijk jong talent aan te spreken en te helpen ontwikkelen. Het Koninklijk Concertgebouw Concours kampt ook

¹ Anne Schepers, “Talentontwikkeling in het voortgezet onderwijs: ontdekken, ontwikkelen en gebruiken,” *SchoolManagement Totaal* (2016): 13.

² Rena F. Subotnik, Paula Olszewski-Kubilius en Frank C. Worrell, “Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science,” *Psychological Science in the Public Interest* 12 (2011): 7.

³ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” Rijksoverheid, Laatst gewijzigd 10 maart 2014, <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2014/03/10/plan-van-aanpak-toptalenten-2014-2018>.

⁴ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 4.

met dit probleem. Op dit moment verwelkomen zij alleen de twaalf halve finalisten in het gebouw en begeleiden hen in hun muzikale ontwikkelingstraject. Graag zouden zij meer jong talent aan willen spreken, stimuleren en helpen bij hun ontwikkeling om ze uiteindelijk aan Het Concertgebouw te binden. Dit probleem leidt tot de hoofdvraag die tijdens dit onderzoek centraal zal staan:

Welke rol spelen concoursen in de huidige muzikale infrastructuur van het muziekonderwijs en hoe kan het Koninklijk Concertgebouw Concours alle deelnemers benaderen volgens de doelstellingen van het concours?

De hoofdvraag is opgebouwd uit twee delen, welke beide in een hoofdstuk behandeld zullen worden. Hoofdstuk één zal met behulp van literatuur de vraag “Welke rol spelen concoursen in de huidige muzikale infrastructuur van het muziekonderwijs?” beantwoorden en is opgedeeld in drie delen: jong muzikaal talent, muziekonderwijs in Nederland en concoursen en talentenjachten. In het eerste gedeelte zullen de definitie van talent en de aspecten die hierbij komen kijken onderzocht worden. Ook zal er kort ingegaan worden op de *nature-nurture* discussie waarbij het muzikale aspect centraal staat, waarna een definitie van muzikaal talent gezocht zal worden. In het tweede gedeelte zal de situatie van het muziekonderwijs in Nederland uiteengezet worden, waarna kort ingegaan wordt op talentonderwijs en de huidige status hiervan in Nederland. Het laatste gedeelte gaat in op concoursen en talentenjachten voor jong muzikaal talent van schoolgaande leeftijd en de manier waarop de doelstellingen van deze concoursen een aanvulling vormen op het huidige muziekonderwijs in scholen.

In hoofdstuk twee zal een praktische oplossing geboden worden als antwoord op de vraag: “Hoe kan het Koninklijk Concertgebouw Concours alle deelnemers benaderen volgens de doelstellingen van het concours?”. Hierbij wordt eerst onderzocht wat de opzet van het concours is en hoe het concours zich vanaf de eerste editie ontwikkeld heeft. Daarna wordt ingegaan op de doelstellingen van het concours, waarbij de drie belangrijkste doelstellingen centraal staan: Het stimuleren van jong talent, de kennismaking met Het Concertgebouw en het contact tussen jong talent en beroepsmuzikant. Samen met de mogelijkheden tot verbetering van het concours vanuit bestuurders van jong-talentklassen resulteert dit in een concept genaamd “workshopdag”, die in 2016 daadwerkelijk uitgevoerd is. In het laatste gedeelte zal de evaluatie op deze workshopdag door deelnemers aan de workshopdag, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw uiteengezet worden.

1 MUZIEKONDERWIJS IN NEDERLAND EN DE ROL VAN CONCOURSEN

JONG MUZIKAAL TALENT

Heeft niet iedereen eens gedroomd voor een uitverkochte zaal te spelen als een virtuoze Janine Jansen, een charismatische Ludovico Einaudi of een popster als Justin Bieber? Menig vriendenboekje staat volgeschreven met kinderdromen als deze. Mochten deze dromen niet uitkomen, dan worden ze op hun beurt weer op hun kinderen geprojecteerd. Hoe komt het toch dat sommige mensen wel op dat podium belanden en anderen niet? Hebben ze simpelweg meer talent, zit het in de genen of heeft het te maken met doorzettingsvermogen en de mogelijkheid tot goede muzieklessen? In deze sectie zal de definitie van het woord talent behandeld worden, waarna specifiek ingegaan wordt op de componenten van muzikaal talent.

DEFINITIE VAN TALENT

Allereerst is het belangrijk duidelijk te hebben wat er wordt verstaan onder het begrip talent en te bepalen wanneer iets talent genoemd wordt. Het begrip “talent” blijkt erg lastig te definiëren. In het Engels worden twee verschillende woorden gebruikt om iets dergelijks als talent te omschrijven: *giftedness* en *talent* (hoogbegaafdheid en talent). Soms worden deze woorden als synoniemen gebruikt en geven ze beide aan dat een persoon buitengewoon uitblinkt in hetgeen hij of zij doet.⁵ Andere bronnen spreken van een verschil tussen hoogbegaafdheid en talent. Enkele personen beschrijven hoogbegaafdheid als een prestatie en talent als potentie.⁶ Anderen, waaronder Nancy Robinson, gebruiken hoogbegaafdheid om algemene capaciteiten aan te geven en talent om te refereren naar capaciteiten in specifieke gebieden, zoals muziek of wiskunde.⁷ De National Association for Gifted Children (NAGC) heeft geprobeerd de diversiteit in de definities van hoogbegaafdheid en talent tegen te gaan door een standaarddefinitie te bepalen. Dit bleek echter zeer lastig, omdat de begrippen al diepgeworteld waren. Uiteindelijk heeft de NAGC besloten dat deze taak onhaalbaar was.⁸ Een onduidelijke definitie maakt het bestuderen van literatuur hierover echter zeer lastig. Daarom wordt in deze thesis uitgegaan van de veel geciteerde definities van Francoys Gagné:

The term ‘giftedness’ designates the possession of untrained and spontaneously expressed and natural abilities (called aptitudes or gifts) in at least one ability domain, to a degree that places an individual at least among the top 10 percent of age peers. By contrast, the term ‘talent’ designates the superior mastery of systematically developed abilities (or skills) and knowledge in at least one field of human activity to a degree that places an individual at least among the top 10 percent of age peers who are (or have been) active in that field.⁹

Op deze definities van Gagné wordt in veel literatuur ingegaan. Zo hebben Rena Subotnik, Paula Olszewski-Kubilius en Frank Worrell naar aanleiding van Gagné een eigen definitie van

⁵ Francoys Gagné, “From Gifts to Talents: The DMGT as a Developmental Method,” in *Conceptions of Giftedness*, ed. Robert J. Sternberg et al. (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 98.

⁶ Gagné, “From Gifts to Talents,” 98.

⁷ Nancy M. Robinson, “In Defense of a Psychometric Approach to the Definition of Academic Giftedness: A Conservative View from a Die-Hard Liberal,” in *Conceptions of Giftedness*, ed. Robert J. Sternberg et al. (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 282.

⁸ Robinson, “In Defense of a Psychometric Approach,” 282.

⁹ Francoys Gagné, “Understanding the Complex Choreography of Talent Development Through DGMT-Based Analysis,” in *International Handbook of Giftedness and Talent*, ed. K. A. Heller et al. (Amsterdam: Elsevier, 2000), 67.

hoogbegaafdheid opgesteld waarin hoogbegaafdheid wordt gezien als potentieel, iets dat in de beginfase is. In latere stadia, geven ze aan, is prestatie de maateenheid voor hoogbegaafdheid en in volledig ontwikkelde talenten is uitmuntendheid de basis waarop dit etiket wordt toegekend. Ook stellen zij dat “Psychosocial variables play an essential role in the manifestation of giftedness at every developmental stage. Both cognitive and psychosocial variables are malleable and need to be deliberately cultivated.”¹⁰ Met de juiste mogelijkheden en inspanning kan een hoogbegaafd kind uitgroeien tot een bekwaam adolescent en een expert worden in het domein wanneer volwassenheid bereikt is.¹¹ Sanne Nijs, Eva Gallardo-Gallardo, Nicky Dries en Luc Sels voegen aan Gagné’s definitie toe dat talent pas bereikt wordt als het individu hier tijd in wil steken en intrinsieke motivatie toont: “Talent refers to systematically developed innate abilities of individuals that are deployed in activities they like, find important, and in which they want to invest energy. It enables individuals to perform excellently in one or more domains of human functioning, operationalized as performing better than other individuals of the same age or experience, or as performing consistently at their personal best.”¹² Annette en Palle Rasmussen voegen hieraan toe dat, naast de wilskracht, de mogelijkheden en stimulatie om te ontwikkelen belangrijk zijn: “Talented students have specific qualifications within one or more areas; have the will to work hard/make an effort; and have the possibilities to advance to a superior level if the potential is stimulated.”¹³ Paula Thompson en Victoria Jaque beschrijven dat talent zich bevindt op de kruising tussen domeinspecifieke vaardigheden en een individueel streven naar meesterschap binnen het domein.¹⁴

Wie bepaalt er of een individu een talent genoemd wordt? Sita Periathiruvadi en Anne Rinn geven aan dat “Gifted children are those identified by professionally qualified persons who by virtue of outstanding abilities are capable of high performance.”¹⁵ Daarnaast worden buitengewone prestaties altijd relatief beoordeeld tegenover anderen in de referentiegroep of omgeving.¹⁶ Volgens Worrell is hoogbegaafdheid erg uitzonderlijk en is de basis voor dit etiket afhankelijk van anderen die vergelijkbare niveaus of oefening in het domein gehad hebben.¹⁷ Ook is hoogbegaafdheid dynamisch. Het is afhankelijk van veranderingen in het individu en in de omgeving.¹⁸ Mihaly Csikszentmihaly kwam na veel onderzoek uit op twee punten die volgens hem talent omvatten:

1. Talent cannot be observed except against the background of well-specified cultural expectations. Hence, it cannot be a personal trait or attribute but rather is a relationship between culturally defined opportunities for action and personal skills or capacities to act.
2. Talent cannot be a stable trait because individual capacity for action changes over the life-span, and cultural demands for performance change both over the life-span and over time within each domain of performance. Thus, it cannot be assumed that a 5-year-old prodigy will be considered outstanding as a teenager or adult.¹⁹

¹⁰ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell “Rethinking Giftedness,” 7.

¹¹ Paula Olszewski-Kubilius, Rena F. Subotnik en Frank C. Worrell, “The Role of Domains in the Conceptualization of Talent,” *Roeper Review* 39 (2017): 61.

¹² Sanne Nijs, Eva Gallardo-Gallardo, Nicky Dries en Luc Sels, “A multidisciplinary review into the definition, operationalization, and measurement of talent,” *Journal of World Business* (2013): 3.

¹³ Annette Rasmussen en Palle Rasmussen, “Conceptions of student talent in the context of talent development,” *International Journal of Qualitative Studies in Education* 28 (2015): 476.

¹⁴ Paula Thompson en S. Victoria Jaque, *Creativity and the Performing Artist: Behind the Mask* (Northridge: Academic Press, 2017), 39.

¹⁵ Sita Periathiruvadi en Anne N. Rinn. “Technology in gifted education: A review of best practices and empirical research.” *Journal of Research on Technology in Education* 45 (2013): 153.

¹⁶ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, “Rethinking Giftedness,” 40.

¹⁷ Frank C. Worrell, Paula Olszewski-Kubilius en Rena F. Subotnik, “Important Issues, Some Rhetoric, and a Few Straw Men: A Response to Comments on ‘Rethinking Giftedness and Gifted Education’,” *Gifted Child Quarterly* 56 (2012): 228.

¹⁸ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, “The role of domains,” 63.

¹⁹ Mihaly Csikszentmihaly, *The Systems Model of Creativity: The Collected Works of Mihaly Csikszentmihaly* (Dordrecht: Springer, 2014), 27.

Uit de verschillende beschrijvingen van talent en hoogbegaafdheid blijken zes aspecten steeds terug te keren. Op deze aspecten wordt hierna dieper ingegaan: IQ, vermogen, mogelijkheden, motivatie, periodes van ontwikkeling en domeinen.

IQ

Thompson en Jaque beschrijven dat bij hoogbegaafdheid vooral gekeken wordt naar uitkomsten van IQ-testen.²⁰ IQ is in veel educatieprogramma's de basis voor een classificatie van hoogbegaafdheid.²¹ De nadruk voor hoogbegaafdheid ligt daarom nog steeds in de intellectuele sector. Vanuit dit perspectief wordt hoogbegaafdheid gezien als een aangeboren kwaliteit van een individu die moet worden erkend en onthuld door middel van een vorm van cognitieve beoordeling of IQ-test.²² De relatie tussen de score van een IQ-test en buitengewone prestaties van het individu in de toekomst blijkt echter erg zwak.²³ Onderzoekers op het gebied van leerproblemen stellen vraagtekens bij het gebruik van IQ-testen als maat voor het vermogen van leerlingen. Deze testen geven in de uitkomsten namelijk geen specifieke leerbehoeften van de leerlingen aan en vormen dus alleen een indicatie van de algemene intelligentie.²⁴ Renee Bradley stelt dat de IQ-test achterhaald en verouderd is.²⁵ Nieuw onderzoek wijst dan ook uit dat wonderkinderen, kinderen met buitengewoon talent op jonge leeftijd,²⁶ in een aantal gebieden de expertise bereiken die normaal gesproken pas door volwassenen bereikt wordt, zoals wiskunde, schaken en muziek, terwijl deze kinderen op een gelijkmatig niveau met leeftijdsgenoten zitten op andere gebieden. Dit suggereert dat domeinspecifieke vaardigheden ontwikkeld kunnen worden tot een hoog niveau zonder dat dit invloed heeft op het algemene IQ.²⁷ Het lastige hiervan is echter dat onderzoekers en schoolpsychologen op het gebied van hoogbegaafdheid afhankelijk zijn van het gebruik van een methode om hoogbegaafde leerlingen met leerproblemen te identificeren. Hun argument is dan ook dat als de IQ-aanpak wordt geëlimineerd, het steeds moeilijker wordt om deze leerlingen te identificeren.²⁸

VERMOGEN EN BEKWAAMHEID

Vermogen, mogelijkheden en motivatie hebben een sterke invloed op de ontwikkeling van een hoogbegaafd individu naar een talent, waarbij motivatie en mogelijkheden gezien worden als factoren die buiten het vermogen liggen.²⁹ Subotnik stelt dat vermogen nodig is voor hoogbegaafdheid, maar niet voldoende is voor de ontwikkeling van speciaal talent.³⁰ Robert Sternberg heeft een *theory of successful intelligence* ontwikkeld, waarin hij van drie soorten intelligenties spreekt die bepaalde vermogens omvatten: analytische intelligentie, creatieve intelligentie en praktische intelligentie. Hij geeft hierbij aan dat bij ontwikkeling in een creatief vakgebied of in een praktisch vakgebied verbanden liggen met de ontwikkeling van expertise in andere dergelijke vakgebieden.³¹ Zowel analytische, praktische als creatieve intelligentie zijn

²⁰ Thompson en Jaque, *Creativity and the Performing Artist*, 39.

²¹ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 7.

²² Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 5.

²³ K. Anders Ericsson, Ralf Th. Krampe en Clemens Tesch-Romer, "The Role of Deliberate Practice in the Acquisition of Expert Performance," *Psychological Review* 100, nr. 3 (1993): 364.

²⁴ Lilia M. Ruban, "Identification and Assessment of Gifted Students With Learning Disabilities, Theory Into Practice," *Theory into Practice* 44, nr. 2 (2005): 119.

²⁵ Renee Bradley, Louis Danielson en Daniel P. Hallahan, *Identification of Learning Disabilities: Research to Practice* (Oxford: Routledge, 2002), 796.

²⁶ Joanne Haroutounian, *Kindling the Spark: recognizing and Developing Musical Talent* (Oxford: Oxford University Press, 2002), 86.

²⁷ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 61.

²⁸ Ruban, "Identification and Assessment of Gifted Students," 119.

²⁹ Robert W. Howard, "Linking extreme precocity and adult eminence: a study of eight prodigies at international chess," *High Ability Studies* 19, nr. 2 (2008): 120.

³⁰ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 7.

³¹ Robert J. Sternberg, "Giftedness as Developing Expertise: A theory of the interface between high abilities and achieved excellence," *High Ability Studies* 12, nr. 2 (2001): 162.

belangrijk om tot succes te komen, hoewel de balans van deze intelligenties kan variëren en afhankelijk is van de vereisten van het vakgebied.³² Programma's in scholen voor topsport en beeldende kunst combineren vaak de identificatie op basis van het aangetoonde vermogen met de ontwikkeling van talenten door middel van bijvoorbeeld psychologische krachttraining en coaching. Zulke programma's worden nooit gebruikt voor academisch begaafde personen, ook als deze kunst- en sportprogramma's in dezelfde school uitgevoerd worden.³³ Blijkbaar wordt er op verschillende manieren gekeken naar hoogbegaafde vermogens in diverse vakgebieden.

Om een voorkeur op te bouwen voor een bepaald vakgebied moeten leerlingen meerdere malen blootgesteld worden aan verschillende aspecten van het vakgebied. Zo kunnen zij een voorkeur uitspreken voor het vakgebied van interesse. Deze voorkeur komt vaak overeen met het gebied waarin hun vermogen om talent op te bouwen ligt.³⁴ Dit kan alleen gebeuren wanneer leerlingen op school en in de maatschappij de gelegenheid wordt geboden om met verschillende vakgebieden in aanraking te komen. Volgens Subotnik zijn deze kansen cruciaal voor het proces van talentontwikkeling en heeft de maatschappij de verantwoordelijkheid om deze mogelijkheden aan te bieden.³⁵

MOGELIJKHEDEN EN KANSEN

De omgeving is volgens Olszewski-Kubilius fundamenteel voor de ontwikkeling van talent. In een optimale situatie ondersteunen families en scholen de talenten van kinderen.³⁶ Het bekende citaat van Yehudi Menuhin, violist en dirigent, uit de *Sunday Times* luidt dan ook niet voor niets: "Many children have gifts. All children have some gifts. But very few children have the good fortune to have the right background, the parents, the teachers, the opportunity, the encouragement, the love that I had."³⁷ De omgeving speelt dus een uitermate belangrijke rol in de keten van talentontwikkeling. Wanneer er naar professionele muzikanten gekeken wordt, zijn die meer getalenteerd dan de meesten van ons. Ooit hebben zij een kans gekregen om zich te ontwikkelen tot dit succes, doordat ze les kregen van een goede docent, geld hadden om een instrument aan te schaffen, aangemoedigd werden door familie enzovoort. Malcolm Gladwell stelt dat deze factoren een grote rol spelen in het behalen van succes.³⁸ Degenen die als hoogbegaafd of getalenteerd bestempeld zijn, hebben dit etiket vaak gekregen met behulp van aanmoediging van ouders of externe hulp. Deze aanmoediging en aandacht is nodig om talent te voeden. Kinderen die opgevoed zijn in een omgeving zonder ondersteuning zullen misschien nooit geïdentificeerd worden als hoogbegaafd of talentvol, hoewel ze deze capaciteiten wel bezitten.³⁹ K. Anders Ericsson, Michael Prietula en Edward Cokely geven dit ook aan. Volgens hen heeft succes met twee factoren te maken: oefening en ongelijke toegang tot kansen.⁴⁰ Sommige scholen bieden veel kansen waarin de leerlingen zich kunnen ontwikkelen en waarin leerlingen kunnen uitvinden waar ze goed in zijn. Andere scholen bieden hiertoe enkele of geen mogelijkheden. Rubén Gaztambide-Fernández, Adam Saifer en Chandni Desai spreken daarom van *elite education*. Alleen degenen met mogelijkheden, de elite, kunnen zich ontwikkelen tot talent.⁴¹ Eliteonderwijs kan bestaan uit buitenschoolse activiteiten, begeleiding door een mentor en psychologische en sociale ondersteuning van invloedrijke personen.⁴² Degenen die deze mogelijkheden krijgen aangeboden, moeten deze kans grijpen, geven ze aan. Zij bouwen namelijk

³² Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 60.

³³ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 5.

³⁴ Thompson en Jaque, *Creativity and the Performing Artist*, 41.

³⁵ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 4.

³⁶ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 62.

³⁷ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 85.

³⁸ Malcolm Gladwell, *Outliers: The story of success* (New York: Little, Brown & Company, 2008), 12.

³⁹ Thompson en Jaque, *Creativity and the Performing Artist*, 41.

⁴⁰ K. Anders Ericsson, M.J. Prietula en E. T. Cokely, "The making of an expert," *Harvard Business Review* 85 (2007): 120.

⁴¹ Rubén A. Gaztambide-Fernández, Adam Saifer en Chandni Desai, "'Talent' and the Misrecognition of Social Advantage in Specialized Arts Education," *Roepers Review* 35 (2013): 127.

⁴² Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 64.

privileges op door hun harde werken en netwerk, die hen kunnen helpen verder te komen bij *elite institutions* in de toekomst.⁴³

Daarnaast is het aanleren van bepaalde vaardigheden als doorzettingsvermogen en discipline belangrijk voor het bereiken van het talentschap, want het ontwikkelen van een talent kost veel tijd.⁴⁴ Om deze en domeinspecifieke vaardigheden te leren zijn docenten nodig die hier bekwaam in zijn. In het vakgebied van muziek zijn bijvoorbeeld docenten nodig die de toonhoogte nauwkeurig kunnen controleren, notatie kunnen analyseren van zowel melodie als ritme en het muzikale inzicht in een klas kunnen waarnemen om hierop in te spelen. Hiervoor is dus een muzikaal specialist nodig.⁴⁵ Hierbij is het wel belangrijk dat het over de interesses van de leerlingen gaat en ze hiervoor een intrinsieke motivatie tonen. Anders kunnen het nog zulke goede docenten zijn, als het niet vanuit het kind zelf komt, zal er geen ontwikkeling tot talent plaatsvinden.⁴⁶

MOTIVATIE

Om talent effectief te maken zijn volgens Nijs twee hoofdelementen nodig: motivatie om te investeren en interesse in het vakgebied.⁴⁷ Het genereren en onderhouden van motivatie en interesse in het vakgebied is noodzakelijk voor iedereen die de vaardigheden van het vakgebied op meesterniveau wil beheersen.⁴⁸ Volgens Sternberg zijn er drie vormen van motivatie: prestatiemotivatie, deskundigheidsmotivatie en motivatie om eigen intellectuele vaardigheden te ontwikkelen.⁴⁹ Bij prestatiemotivatie draait het vooral om het aangaan van gemiddelde uitdagingen door strevers die zichzelf constant proberen te verbeteren. Bij deskundigheidsmotivatie gaat de persoon uit van zijn eigen vermogen en kunnen om het probleem op te lossen. Motivatie om de eigen intellectuele vaardigheden te ontwikkelen uit zich vooral bij kinderen en gaat om de nieuwsgierigheid om meer te leren en te weten. David Lubinski en Camilla Benbow stellen dat bij de voorspelling in welke vakgebieden een individu zich zal gaan begeven, waar hij gaat werken en succesvol zal zijn, er niet alleen gekeken moet worden naar wat het individu kan (vaardigheden en vermogens), maar ook naar wat hij wil (interesses, behoeftes en beweegredenen).⁵⁰ Individuen moeten echter zelf de verantwoordelijkheid nemen voor hun groei en ontwikkeling.⁵¹

PERIODES VAN ONTWIKKELING

Dean Keith Simonton stelt dat periodes van ontwikkeling, waarin potentie en uitmuntendheid erkend worden, verschillen tussen vakgebieden.⁵² Bij vakgebieden waarbij uitmuntende prestaties tussen de late adolescentie en jonge volwassenheid liggen, zijn vaak fysieke vaardigheden betrokken. Denk hierbij aan voetballers, schaatsers en dansers. De individuen worden hoofdzakelijk beïnvloed door fysieke veranderingen die optreden bij het ouder worden.⁵³ Dergelijke vakgebieden hebben een zogenoemd kort piekinterval, de tijd dat de sporters op hun hoogtepunt zijn is kort. Voor veel andere vakgebieden geldt een langer piekinterval. In academische vakgebieden kunnen personen vaak betrokken blijven totdat ze in hun late volwassenheid gekomen zijn, waarbij dit geen beperkingen oplevert voor hun prestaties.⁵⁴

⁴³ Gaztambide-Fernández, Saifer en Desai, "'Talent' and the Misrecognition," 127.

⁴⁴ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 7.

⁴⁵ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 34.

⁴⁶ Scott Barry Kaufman, *The Complexity of Greatness: Beyond Talent or Practice* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 4 en Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 7.

⁴⁷ Nijs et al., "A multidisciplinary review," 4.

⁴⁸ Kaufman, *The Complexity of Greatness*, 4.

⁴⁹ Sternberg, "Giftedness as Developing Expertise," 164.

⁵⁰ David Lubinski en Camilla P. Benbow, "States of excellence," *American Psychologist* 55 (2000): 146.

⁵¹ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 4.

⁵² Dean Keith Simonton, "Creative life cycles in literature: Poets versus novelists or conceptualists versus experimentalists?," *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts* 1, nr. 3 (2007): 133-134.

⁵³ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 62.

⁵⁴ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 62.

Daarnaast uit hoogbegaafdheid zich niet op dezelfde manier bij volwassenen als bij kinderen. Ook verschilt het karakter van de prestaties waaraan het etiket “hoogbegaafdheid” toegekend wordt tussen volwassenen en kinderen.⁵⁵ In elk vakgebied is het percentage van volwassenen die uitblinken lager dan het percentage van kinderen met hoogbegaafde potentie die zich kunnen ontwikkelen tot uitblinkende volwassenen.⁵⁶ Of het talenttraject tijdens de kindertijd begint of pas bij volwassenheid is afhankelijk van het ontstaan van de vaardigheden en capaciteiten in dat vakgebied en wanneer deze zich voldoende uiten voor de erkenning van het talent.⁵⁷ Sommige vakgebieden vereisen dan ook een langere voorbereidingsperiode dan anderen waarbij bijdragen al eerder geleverd kunnen worden.⁵⁸ Csikszentmihaly duidt dan ook aan dat “whereas there are young prodigies in music, chess, foreign languages, sports, or mathematics, there are no child prodigies in the realms of morality, altruism, politics—or even art and poetry. This fact is interpreted to mean that children are able to develop precocious skills in music, math, and the like, but not in morality.”⁵⁹

Gladwell duidt hierbij op de tienduizend-urenregel, waarbij expertise door iedereen bereikt kan worden door oefening. Men mag zich een expert noemen wanneer de tienduizend uur oefenen overschreden zijn.⁶⁰ Gladwell is niet de eerste die in de literatuur deze regel aankaart. Herbert Simon en William Chase geven aan dat schakers tussen de tien- en vijftigduizend uur naar schaakposities gekeken moeten hebben om meester in het vakgebied te worden.⁶¹ Ook Ericsson beschrijft de tienduizend-urenregel, waarbij hij een verbinding legt met tien jaar. Hij stelt dat individuen ongeveer tien jaar aan intensieve voorbereiding in het domein moeten besteden voordat ze prestaties op internationaal niveau kunnen bereiken en dus tot de besten behoren.⁶²

DOMEINEN

Csikszentmihaly maakt een verdeling in domeinen waarin mensen kunnen uitblinken. Hij omschrijft een domein als “a culturally structured pattern of opportunities for action, requiring a distinctive set of sensorimotor and cognitive skills—in short, a symbolic system such as music, mathematics, or athletics—we may designate by ‘field’ the social organization of a domain.”⁶³ Bij deze domeinen horen bepaalde domeinspecifieke vaardigheden. Hoogbegaafdheid moet ontwikkeld en doorgezet worden door oefening in deze domeinspecifieke vaardigheden.⁶⁴ Uit onderzoek blijkt volgens Olszewski-Kubilius dat domeinspecifieke vaardigheden noodzakelijk zijn, maar niet voldoende om het potentieel uit te laten groeien tot talent.⁶⁵ Hiervoor zijn ook eerder genoemde factoren als motivatie en mogelijkheden nodig. Een domein betreden is noodzakelijk, maar zeker niet voldoende voor een persoon om bijdragen te leveren. Hij of zij moet het vermogen en de neiging hebben om iets nieuws te introduceren in het domein. Hierbij verdeelt Csikszentmihaly de persoonlijke kwaliteiten die helpen bij de productie van iets nieuws in vier groepen: aangeboren vermogen, cognitieve stijl, persoonlijkheid en motivatie.⁶⁶

Domeinen kunnen na verloop van tijd veranderen. Olszewski-Kubilius noemt hierbij het voorbeeld van de sporten die toegevoegd zijn aan de Olympische spelen om aan te tonen hoe

⁵⁵ Richard E. Mayer, “The Scientific Study of Giftedness,” in *Conceptions of Giftedness*, ed. Robert J. Sternberg et al. (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 444.

⁵⁶ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, “Rethinking Giftedness,” 8.

⁵⁷ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, “The Role of Domains,” 62.

⁵⁸ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, “The Role of Domains,” 63.

⁵⁹ Csikszentmihaly, *The Systems Model of Creativity*, 28.

⁶⁰ Gladwell, *Outliers*, 14-16.

⁶¹ Herbert Simon en William Chase, “Skill in Chess: Experiments with Chess-playing Tasks and Computer Simulation of Skilled Performance throw Light on some Human Perceptual and Memory Processes.” *American Scientist* 61 nr. 4 (1973): 402.

⁶² Ericsson, Krampe en Tesch-Romer, “The Role of Deliberate Practice,” 366, 394.

⁶³ Csikszentmihaly, *The Systems Model of Creativity*, 64.

⁶⁴ Gregory Park, David Lubinski and Camilla P. Benbow, “Ability Differences among People Who Have Commensurate Degrees Matter for Scientific Creativity,” *Psychological Science* 19 nr. 10 (2008): 960, Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, “The Role of Domains,” 60 en Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, “Rethinking Giftedness,” 6.

⁶⁵ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, “The Role of Domains,” 61.

⁶⁶ Csikszentmihaly, *The Systems Model of Creativity*, 117.

sportdomeinen veranderd zijn.⁶⁷ Wanneer domeinen gewaardeerd worden, betekent dit dat er meer kansen voor training en ontwikkeling beschikbaar komen. Dit resulteert in een grotere competitie en een hoger niveau in prestaties op dit gebied. Hierdoor kan ook het begrip talent binnen deze domeinen verschuiven.⁶⁸ Subotnik stelt dat de opkomst van nieuwe domeinen nieuwe kansen schept voor de manifestatie en ontwikkeling van hoogbegaafdheid en talent.⁶⁹

NATURE VS NURTURE

Wanneer het over talent gaat, wordt in de literatuur al snel het *nature vs. nurture*-debat aangehaald. Hierin worden de eigenschappen die de persoon bezit vanaf de geboorte (*nature*) afgezet tegen de omstandigheden tijdens het opgroeien van deze persoon (*nurture*).⁷⁰ Wanneer dit toegepast wordt in het vakgebied van muziek komen vragen aan bod als: Kan een kind muzikaliteit vanaf de geboorte meekrijgen via de genen, of heeft muzikaliteit met opvoeding te maken? Een duidelijk antwoord is echter nog niet uit deze discussie gekomen. Sommige onderzoekers zijn er stellig van overtuigd dat er iets in de genen meegegeven wordt, terwijl anderen juist aangeven dat talent alleen met oefening bereikt kan worden. In dit gedeelte worden de belangrijkste argumenten in de nature-nurture discussie uiteengezet met betrekking tot muziek.

NATURE

Aan de ene kant lijkt er iets te zijn dat sommige kinderen bij hun geboorte meegekregen hebben. Subotnik geeft aan dat veel termen die te maken hebben met succes, zoals toewijding, werklust en doorzettingsvermogen, niet typisch zijn om hoogbegaafde individuen te beschrijven. Hierdoor lijkt het alsof hoofbegaafde prestaties inderdaad zonder moeite, oefening of ondersteuning ontstaan.⁷¹ Carl Seashore gaat hier nog een stap verder in. Volgens hem is het muzikale brein geboren met dit talent en is het hiermee in aanraking gekomen door natuurlijke selectie. Het niveau van mogelijke ontwikkeling hangt volgens hem af van de mate van het geërfde talent, dat sterk varieert onder individuen.⁷² Voor goede muzikanten zijn hun vaardigheden zo normaal, dat ze er niet meer over nadenken. Scott Barry Kaufman volgt Seashore in deze benadering en stelt dat genen nauw betrokken zijn bij de manifestatie van uitmuntende prestaties:

It is through genetic expression that performance at any level takes place, and there is good evidence for both structural and functional changes as the skills involved in excellent performance develop. These changes take place through extended adaptations of genetic expression to continual exposure to the stress of training. Stating this is far from contending, however, that the genetic expression patterns that emerge with training are inevitable or determined by the genes. If anything, the genetic expression patterns themselves are determined by the environmental exposure or training, but this picture is muddled as well by the possibility that it is the genes that drive the exposure to the training. At bottom, this is to say that gene–environment interaction and correlation are at the root of individual differences in performance.⁷³

Ook Gladwell denkt dat er zoiets als aangeboren talent bestaat, maar op een andere manier dan Seashore en Kaufman. Hij zegt dat aangeboren talent bestaat, omdat bijvoorbeeld niet iedere hockeyspeler die geboren is in dezelfde maand op professioneel niveau zal gaan spelen.⁷⁴

⁶⁷ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 62.

⁶⁸ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 62.

⁶⁹ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 8.

⁷⁰ Joni Y. Sasaki en Heejung S. Kim, "Nature, Nurture and their Interplay: A Review of Cultural Neuroscience," *Journal of Cross-Cultural Psychology* 48 (2017): 5.

⁷¹ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 7.

⁷² Carl. E. Seashore, "The Psychology of Music," *Music Educators Journal* 25 nr. 4 (1939): 23.

⁷³ Kaufman, *The Complexity of Greatness*, 3.

⁷⁴ Gladwell, *Outliers*, 15.

Haroutounian beschrijft de capaciteit om muzikale componenten als ritme, dynamiek en toonhoogte te voelen als *musical aptitude* (muzikale aanleg). Hoe meer men subtiele verschillen kan waarnemen in deze componenten, des te hoger de muzikale aanleg is. Muzikale aanleg combineert deze muzikale componenten met luisterend vermogen, dat kan ontwikkelen zonder formeel onderwijs op dit gebied.⁷⁵ Hieraan voegt ze toe dat muzikale intelligentie tegenover muzikale aanleg staat. Muzikale aanleg is gebaseerd op aangeboren capaciteiten, terwijl muzikale intelligentie het proces van ontwikkeling beschrijft.⁷⁶ Hierbij gaat ze er dus vanuit dat er iets dergelijks als muzikale aangeboren capaciteiten bestaan.

Mozart wordt vaak aangehaald als voorbeeld, wanneer het gaat over de nature-nurture discussie in muziek. Csikszentmihaly geeft aan dat aangeboren vermogen gaat over het feit dat het in sommige domeinen gemakkelijker is om een fysieke gave te hebben. Deze kan helpen om de vaardigheden in het domein gemakkelijker onder de knie te krijgen. Hij geeft aan dat muzikanten als Mozart van jongs af aan erg gevoelig voor geluiden bleken te zijn. Dit is een gave die ze meegekregen hebben.⁷⁷ Dit geldt bijvoorbeeld ook voor de stem. Hoe je stem klinkt heb je meegekregen van je ouders en is dus genetisch bepaald. Bij sporters kan deze gave bijvoorbeeld gezien worden als een ongebruikelijke motorische coördinatie.

Dat muzikaal talent al in de moederbuik kan ontwikkelen is een ander argument dat regelmatig terugkeert in deze discussie. Prenataal onderzoek heeft uitgewezen dat de waarneming van geluid al voor de geboorte plaatsvindt. Opnameapparatuur heeft reacties bij de foetus waargenomen bij het horen van de stem van de moeder en andere externe geluiden. Het menselijk gehoor functioneert al vanaf drie tot vier maanden voor de geboorte, waarbij vanaf dertig weken al reactie op externe geluiden gemeten werd door schrikreacties en veranderingen in het hartritme bij de foetus.⁷⁸ De muzikale intelligentie is de eerste die zich voordoet in prenataal onderzoek. Zuigelingen herkennen geluid en muziek voordat ze de belangrijkste kenmerken van spraak herkennen.⁷⁹ Doordat opvoeders op een bepaalde manier tegen baby's praten, waarbij toonhoogte, klankkleur, dynamiek en ritmische patronen sterk gebruikt worden, leert de baby de emotionele inhoud te interpreteren door geluid en niet door woorden.⁸⁰ Hierdoor kan de muzikale intelligentie al vroeg ontwikkeld worden en kan muzikaal talent al op jonge leeftijd plaatsvinden.

NURTURE

Veel onderzoekers stellen dat iets dergelijks als *nature* niet bestaat en dat muzikaal talent vooral te maken heeft met omstandigheden en oefening. Zo wordt in veel Aziatische culturen succes toegeschreven aan hard werken. De intrinsieke capaciteit van het individu wordt hierbij niet meegenomen.⁸¹ Vanuit dit perspectief kan iedereen meester worden in een vakgebied als hij of zij hier maar hard genoeg voor werkt. Gladwell stelt hetzelfde. Hij verwijst naar een onderzoek van Ericsson, Krampe en Tesch-Romer,⁸² waarbij het aantal oefeningen onderzocht werd van drie groepen violisten die op dezelfde leeftijd waren begonnen met spelen. Bij de drie groepen (de besten, goede spelers en amateurs) werd geconcludeerd dat de beste groep vergeleken met de andere groepen vanaf een zekere leeftijd steeds meer tijd ging investeren in het oefenen. De beste groep had op de leeftijd van twintig jaar meer dan tienduizend oefeningen gehad, tegenover achtduizend en vierduizend oefeningen bij de andere groepen. Volgens Gladwell is tienduizend uur het minimaal aantal uren dat geoefend moet worden om expert te worden in dat vakgebied. Talenten oefenen uit zichzelf meer dan anderen, waardoor deze status behaald wordt. Het heeft volgens Gladwell dus

⁷⁵ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 8.

⁷⁶ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 25-26.

⁷⁷ Csikszentmihaly, *The Systems Model of Creativity*, 117.

⁷⁸ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 8.

⁷⁹ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 26-27.

⁸⁰ John W. Flohr en Donald A. Hodges, "Music and Neuroscience," in *MENC Handbook of Musical Cognition and Development*, ed. Richard Colwell (Oxford: Oxford University Press, 2006), 11.

⁸¹ Kaufman, *The Complexity of Greatness*, 5.

⁸² Ericsson, Krampe en Tesch-Romer, "The Role of Deliberate Practice," 373-380.

allemaal met oefening te maken.⁸³ Hoe het komt dat de ene persoon meer uit een repetitie haalt dan een ander, is volgens hem nog onduidelijk.

Dat oefening een belangrijke rol speelt komt in vrijwel alle literatuur terug. Deze leermomenten kunnen in een formele context plaatsvinden, zoals op school of tijdens de muziekles, maar ook op informele momenten buiten school.⁸⁴ Naast oefening komt afkomst regelmatig terug in de literatuur. Onderzoek heeft aangetoond dat veel wonderkinderen ouders hebben die in hetzelfde of een soortgelijk vakgebied betrokken zijn. Dit geldt ook voor het muzikale vakgebied.⁸⁵ Deze betrokkenheid kan twee kanten op werken volgens Joan Freeman: de kinderen bloeien op en ontwikkelen zich sterk onder toezicht van hun ouders of ze kunnen de druk niet aan en worden ondergesneeuwd door de verwachtingen.⁸⁶

Tegen het 'Mozart-argument' brengt Ericsson in dat Wolfgang Amadeus Mozart inderdaad vaak wordt beschreven als een muzikaal genie, maar dat niemand Mozarts succes vergelijkt met zijn omgeving. Hij kreeg al muziekles voordat hij vier jaar oud was. Daarnaast was zijn vader zowel een bedreven componist als een bekende muziekdocent en had hij een van de eerste boeken met vioolinstruaties geschreven. Ericsson stelt dan ook dat Mozart niet geboren is als een muzikaal talent, maar dit geworden is door oefening en ondersteuning vanuit zijn omgeving.⁸⁷ Michael Howe vult dit argument aan:

By the standards of mature composers, Mozart's early works are not outstanding. The earliest pieces of all were probably written down by his father, and perhaps improved in the process. Many of Wolfgang's childhood compositions, such as the first seven of his concertos for piano and orchestra, are largely arrangements of works by various other composers. Of those concertos that only contain music original to Mozart, the earliest that is now regarded as a masterwork (No. 9, K. 271) was not composed until he was twenty-one: by that time Mozart had already been composing concertos for ten years.⁸⁸

MUZIKAAL TALENT

Zoals eerder beschreven bestaan er talentvolle individuen in verschillende vakgebieden. Wanneer men het heeft over individuen met muzikaal talent is echter niet meteen duidelijk wat hiermee bedoeld wordt, want muziek bestaat uit verschillende elementen: het lezen van noten, luisteren, interpretatie, techniek van het desbetreffende instrument, enzovoort. In deze sectie zal ingegaan worden op de muzikale intelligentie beschreven door Howard Gardner en de definitie van muzikaal talent.

MULTIPLE INTELLIGENCES

Howard Gardner spreekt van *Multiple Intelligences* (MI), waarmee hij duidt op zeven verschillende intelligenties van leerlingen die voorkomen in een groep: logisch, fysiek, verbaal, sociaal, ruimtelijk, persoonlijk en muzisch (zie Afbeelding 1).⁸⁹ In een latere revisie is natuur toegevoegd aan deze oorspronkelijke intelligenties.⁹⁰ Gardner beschrijft een intelligentie als "het vermogen om problemen op te lossen of om producten te scheppen die binnen een of meer culturele situaties van waarde worden geacht".⁹¹ Deze meervoudige intelligenties betekenen bijvoorbeeld dat leerlingen die verbaal

⁸³ Gladwell, *Outliers*, 15-16.

⁸⁴ Steven I. Pfeiffer, "The Gifted: Clinical Challenges for Child Psychiatry," *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 48 nr. 8 (2009): 788.

⁸⁵ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 87.

⁸⁶ Joan Freeman, "Giftedness in the Long Term," *Journal for the Education of the Gifted* 29 nr. 4 (2006): 393-394.

⁸⁷ Ericsson, Prietula en Cokely, "The Making of an Expert," 7.

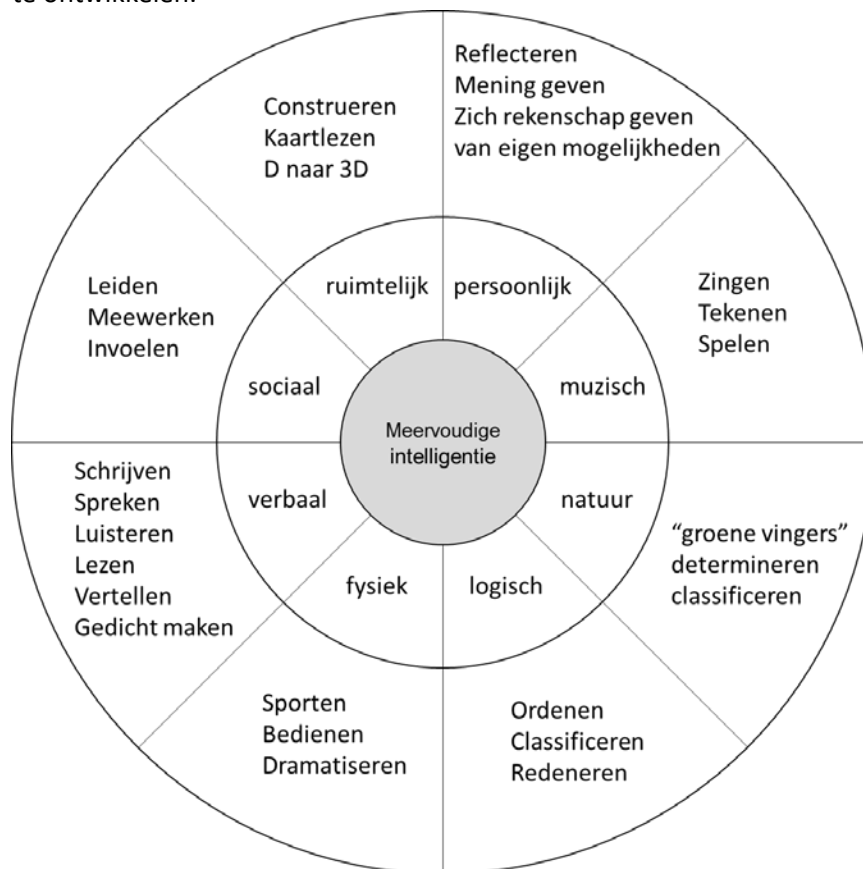
⁸⁸ Michael J. A. Howe, *Genius Explained* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 3.

⁸⁹ Howard Gardner, *Soorten intelligentie: meervoudige intelligenties voor de 21e eeuw* (Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds, 2002), 46-47.

⁹⁰ Gardner, *Soorten intelligentie*, 52-56.

⁹¹ Gardner, *Soorten intelligentie*, 39.

of sociaal minder sterk zijn, dat op andere gebieden wel kunnen zijn. Muziek wordt door Gardner ook als één van de acht intelligenties genoemd. Leerlingen moeten de kans krijgen zich ook in deze “intelligentie” te ontwikkelen.

Afbeelding 1 Multiple Intelligences van Howard Gardner

Het idee van verschillende soorten intelligenties is niet nieuw. J.P. Guilford beschreef in 1959 al verschillende intelligenties, voordat Gardner dit deed.⁹² Joseph Renzulli heeft in 1977 geschreven over hoogbegaafdheid, waarvoor hij het “three ring model of giftedness” ontwikkelde, bestaande uit bovengemiddeld vermogen, betrokkenheid bij de taak en creativiteit. De overlap tussen deze drie elementen is nodig voor het bereiken van succes.⁹³ Haroutounian past dit toe op muzikaal talent: “The gifted musician is above average in music aptitude and ability, shows commitment and self motivation and demonstrates creativity in musical work”.⁹⁴ Renzulli maakt een onderscheid tussen wat hij noemt “schoolhouse giftedness”, die zich uit in hoge cijfers op school en “creative-productive giftedness”, die zich uit in hoge praktische prestaties en innovatieve ideeën.⁹⁵

Een paar jaar na Gardner heeft Sternberg zijn drie soorten intelligenties beschreven in de “triarchic theory of human intelligence”. Hierin beschrijft hij het versmelten van de analytische, creatieve en praktische subcategorieën in de menselijke intelligentie.⁹⁶ Ook Gagnés “differentiated model of giftedness and talent” is gebaseerd op Gardners MI-theorie. Gagné maakt onderscheid tussen vier domeinen: intellectueel, creatief, sociaal-emotioneel en sensomotorisch. Deze vier

⁹² Haroutounian, *Kindling the Spark*, 26.

⁹³ Joseph S. Renzulli, “The Enrichment Triad Model: A Plan for Developing Defensible Programs for the Gifted and Talented,” *Gifted Child Quarterly* 21 nr. 2 (1977): 227.

⁹⁴ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 93.

⁹⁵ Joseph S. Renzulli, “The Three-Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model for Promoting Creative Productivity,” in *Conceptions of Giftedness*, ed. Robert J. Sternberg en Janet E. Davidson (Cambridge: Cambridge University Press, 2005), 253.

⁹⁶ Robert Sternberg, *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), xi-xii.

domeinen kunnen leiden tot uitmuntende prestaties in zeven *domains of human functioning*: wetenschap, kunst, handel, vrije tijd, sociale activiteiten, sport en techniek.⁹⁷ Andere concepten van talent lijken erg op die van Gagné, maar hebben de domeinen net een andere naam gegeven.⁹⁸ Toch blijft de theorie van Gardner de meest vooraanstaande en meest geciteerde theorie.

Haroutounian schrijft dat docenten, bestuurders en toehoorders zich door de MI-theorie zijn gaan realiseren dat muzikanten over unieke kennis beschikken. Sindsdien is de interesse voor muzikaal talent onder leerlingen flink gestegen.⁹⁹ Volgens Richard Colwell worden alle acht intelligenties gebruikt in muziek. Denk hierbij bijvoorbeeld aan het fysieke aspect bij het spelen van een instrument, het uiten van gevoel door muziek (persoonlijk), gebruik van taal bij zingen (verbaal) en het abstracte denken bij het lezen van noten en ritmes (logisch).¹⁰⁰ Neurologisch onderzoek heeft dan ook uitgewezen dat veel gedeelten van de hersenen gebruikt worden wanneer individuen betrokken zijn bij muzikale activiteiten.¹⁰¹ Het hersenonderzoek dat Gardner gedaan heeft om het muzikale gedeelte te lokaliseren liet zien dat het muzikale vermogen bij autistische kinderen erg hoog kan zijn. Hier tegenover kunnen individuen die hersenschade hebben opgelopen in deze gebieden een gereduceerd muzikaal vermogen laten zien.¹⁰² De theorie van meervoudige intelligenties laat zien dat andere typen intelligenties baat kunnen hebben bij muzikaal onderwijs.

MUZIKAAL TALENT

Zoals eerder aangekaart spreekt Haroutounian van *musical aptitude* (muzikaliteit) als “de capaciteit om muziek te begrijpen”. Hierbij geeft ze aan dat geluid muziek wordt door combinaties van ritme, dynamiek, toonhoogte en klankkleur. Hoe meer een individu subtiele verschillen in deze componenten kan onderscheiden, hoe hoger de muzikaliteit van deze persoon is.¹⁰³ Ze geeft aan dat luistervaardigheid samengaat met deze componenten en dus ook een onderdeel is van muzikaliteit. Later schrijft Haroutounian: “The criteria that describe the basic underpinnings of musical talent consist of: Musical awareness and discrimination (perceptual awareness of sound, rhythmic sense, sense of pitch), creative interpretation (metaperception), dynamic performance and motivation and commitment.”¹⁰⁴

Gary McPherson stelt dat muzikaal talent bestaat uit gebieden waarin mensen als muzikant kunnen functioneren, zoals: uitvoeren, improviseren, componeren, arrangeren, analyseren, jureren, dirigeren en doceren.¹⁰⁵ Hij geeft hierbij aan dat het spelen op gehoor (zonder noten) of technische vaardigheden ook talenten kunnen zijn. Tegenover Haroutounian gaat hij dus in op de uitvoerende kant in plaats van de muzikale parameters. Een andere visie komt van Angel Guirado i Serrat. Hij beschrijft hoge intelligentie in muziek als een combinatie van vaardigheden in perceptuele snelheid (lezen van bladmuziek), symbolische weergave (bladmuziek), ruimtelijk inzicht en motoriek (handen en voeten op het instrument), creativiteit en het motorisch en auditief geheugen. Deze talenten kunnen volgens Serrat vroeg beginnen en zich blijven ontwikkelen terwijl het individu volwassen wordt.¹⁰⁶ Muzikaal denken vereist een schakeling tussen de verschillende representaties van een muzikale taak (uitvoeren, het lezen van bladmuziek, luisteren). Bij muzikaal getalenteerde leerlingen ligt het cognitieve en waarnemende vermogen hoger bij deze schakelingen.¹⁰⁷ Volgens Jane Piirto is

⁹⁷ F. Gagné, “Giftedness and Talent: Reexamining a Reexamination of the Definitions,” *Gifted Child Quarterly* 29 nr. 3 (1985): 103.

⁹⁸ John F. Feldhusen, “Talent Identification and Development in Education (TIDE),” *Gifted Education International* 10 (1994): 13.

⁹⁹ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 2, 26.

¹⁰⁰ Colwell, *MENC Handbook*, 26-27.

¹⁰¹ Colwell, *MENC Handbook*, 27.

¹⁰² Howard Gardner, *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences* (New York: Basic Books, 1983), 105.

¹⁰³ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 8.

¹⁰⁴ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 153.

¹⁰⁵ Gary E. McPherson, *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development* (Oxford, Oxford University Press, 2015), 352.

¹⁰⁶ Angel Guirado i Serrat, “The Intelligence of Musical Talent,” *Prodiemus* (2009): 5.

¹⁰⁷ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 33.

creativiteit mogelijk in elk individu en “those who are more creative have learned to be so”.¹⁰⁸ Hieruit blijkt ook bij het muzikale talent weer het belang van motivatie, mogelijkheden, stimulatie en oefening.

Wonderkinderen komen het meest voor in het vakgebied van muziek volgens David Feldman.¹⁰⁹ Over het niveau waarop een individu een muzikaal talent genoemd mag worden verschillen de meningen. Feldman noemt een kind een muzikaal talent wanneer het op het niveau van een getrainde volwassene speelt en onder de tien jaar oud is.¹¹⁰ Renée Fisher is het hiermee eens. Hij stelt echter de leeftijdsgrens omhoog naar twintig jaar.¹¹¹ John Radford stelt de leeftijdsgrens uit tot 21 jaar. Daarbij voegt hij een extra groep toe genaamd “exceptional early achievers”.¹¹² Hij geeft wel aan dat normen van talent aan verandering onderhevig zijn. Vaak wordt een muzikaal talent pas gezien en erkend als het individu gaat spelen. Haroutounian stelt dat “musical talent is realized through performance”.¹¹³ Het enige element dat een wonderkind onderscheidt, is volgens Haroutounian dan ook het vermogen om een boeiende uitvoering te creëren waarin de dynamiek met het publiek overweldigend is.¹¹⁴

Zo blijkt dat de visies over de definitie van muzikaal talent uiteenlopen. Veel componenten komen overeen met de definitie van talent; ook bij muzikaal talent draait het om mogelijkheden, vermogen en motivatie. De individuen die sneller schakelen tussen de verschillende muzikale componenten lijken een voorsprong te hebben op het “talentschap”, maar zonder oefening zullen ook zij niets ontwikkelen. Daarnaast kan een individu bijvoorbeeld ontzettend goed zijn in het lezen van bladmuziek, maar niet het vermogen hebben dit te reproduceren. Een muzikale carrière zal voor hem niet weggelegd zijn. Bij muzikaal talent draait het dus vooral om de samenhang van de muzikale aspecten en het toepassen hiervan op een manier die het functioneren in een beroep mogelijk maakt. Muzikaal talent zal ook afhankelijk zijn van de stijl en het instrument waarop het individu zich gericht heeft. Verschillende stijlen en instrumenten eisen een verschillende focus op bepaalde muzikale aspecten. Een mooie samenvatting komt van Seashore:

Intelligence is musical when its background is a storehouse of musical knowledge, a dynamo of musical interest, an outlet in musical tasks, and a warmth of musical experiences and responses. The great musician, composer, conductor has the power of sustained thought, a great store of organized information, and the ability to elaborate and control their creative work at a high intellectual level.¹¹⁵

¹⁰⁸ Jane Piirto, *Understanding Those who Create* (Tucson: Gifted Psychology Press, 1998), 42.

¹⁰⁹ David Henry Feldman, “Child Prodigies: A Distinctive Form of Giftedness,” in *Definitions and Conceptions of Giftedness*, ed. R. Sternberg (Thousand Oaks: Corwin Press, 2004), 136.

¹¹⁰ Feldman, “Child Prodigies”, 136.

¹¹¹ Renée Fisher, *Musical Prodigies: Masters at an Early Age* (New York: Association Press, 1973), 10.

¹¹² John Radford, *Child Prodigies and Exceptional Early Achievement* (New York: Free Press, 1990), 39.

¹¹³ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 41.

¹¹⁴ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 87.

¹¹⁵ Seashore, “The Psychology of Music,” 8.

MUZIEKONDERWIJS IN NEDERLAND

Klassikaal onderwijs kwam in Nederland ongeveer tweehonderd jaar geleden tot stand en heeft zich ondertussen ontwikkeld tot het huidige Nederlandse onderwijssysteem. Muziek heeft bijna altijd een rol gespeeld in dit onderwijs. De laatste jaren komt er echter ook aandacht voor talentonderwijs. Getalenteerde leerlingen lijken met het huidige beleid van de overheid meer ruimte te krijgen in het onderwijs, waarbij ze meer aangesproken en uitgedaagd moeten worden. Op deze manier krijgen ze de mogelijkheid om te ontwikkelen waar ze goed in zijn. In deze sectie zal ingegaan worden op de vragen: Hoe heeft het Nederlandse muziekonderwijs zich ontwikkeld, waarom is talentonderwijs belangrijk en hoe wordt er omgegaan met (muzikaal) talent in het huidige onderwijs?

GESCHIEDENIS

Sinds de middeleeuwen speelt muzikaal onderwijs een rol in Nederland. Scholen waren aan de kerk verbonden en muzikaal onderwijs vormde een essentieel onderdeel van het curriculum. In de veertiende eeuw werden koralen- en kapittelscholen opgericht, waarin leerlingen zangonderwijs volgden om een grotere rol te spelen op zondag tijdens de kerkdienst.¹¹⁶ In de zestiende eeuw leek muzikaal onderwijs vanzelfsprekend in het onderricht van kinderen uit rijke families, de burgerjeugd. Bij hen thuis werden dan ook met regelmaat meerstemmige liederen gezongen.¹¹⁷ Onder het "gewone volk" werd geen onderwijs genoten, laat staan muzikaal onderwijs. De in 1784 opgerichte Maatschappij tot Nut van 't Algemeen had dan ook als doel het onderwijs voor iedereen beschikbaar te stellen en streed hier hard voor.¹¹⁸

In het begin van de negentiende eeuw ontstond voor het eerst klassikaal onderwijs voor iedereen, met een indeling naar leeftijd.¹¹⁹ Muziek maakte, in de vorm van zangonderwijs, deel uit van dit onderwijs. Men geloofde dat dit zorgde voor beschaving onder de mensen.¹²⁰ De Franse Revolutie had gezorgd voor het afschaffen van koralen- en kapittelscholen en de Nederlandse muzikanten volgden hun opleiding in Parijs, de muzikale hoofdstad van dat moment.¹²¹ Ter bevordering van het Nederlandse muziekleven richtte Koning Willem I in 1826 koninklijke muziekscholen op.¹²² Ondanks het zangonderwijs op scholen bleef muziekles een private aangelegenheid.¹²³

In 1857 werd zang als verplicht schoolvak opgenomen in de Grondwet.¹²⁴ Er ontstonden zangmethodes waarin het ideaal van deze tijd weerspiegeld werd in de teksten van de liederen.¹²⁵ G.M. Hartkamp benoemt een voorbeeld uit een methode over het belang van zangonderwijs:

¹¹⁶ Louis P. Grijp, red., *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden* (Amsterdam: Amsterdam University Press-Salomé, 2001), 75.

¹¹⁷ Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 129.

¹¹⁸ Bernard Kruithof, "De deugdzaam natie: Het burgerlijk beschavingsoffensief van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen tussen 1784 en 1860," in *Geschiedenis van opvoeding en onderwijs*, ed. Bernard Kruithof et al. (Nijmegen: SUN, 1983), 371, 381.

¹¹⁹ W.A.W. van Walstijn, *Kansen op onderwijs* (Den Haag: Voorlopige Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 1975), 7.

¹²⁰ Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 370-371.

¹²¹ Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 398.

¹²² Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 398.

¹²³ Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 398.

¹²⁴ Jozef Vos, *Democratisering van de schoonheid: twee eeuwen scholing in de kunsten* (Amsterdam: SUN, 1999), 54.

¹²⁵ J. Peter Burkholder, Donald Jay Grout en Claude v. Palisca, *A History of Western Music* (New York: W.W. Norton & Company, 2010), 570.

In de Handleiding voor het Onderwijs uit 1898, 'Het Kinderboek' geheten, werd het belang van zingen door H.Douma en M.H.Lem (hoofden van scholen te Amsterdam) aldus omschreven: 'Vooral door het zingen ontstaan voorstellingen, die – als zij in het bewustzijn optreden, - gepaard gaan met een onwillekeurig welbehagen en die juist daardoor later voor het verkrijgen der ideeën van het schoone zeer te waardeeren elementen leveren'.¹²⁶

Omdat veel groepsleerkrachten onervaren waren op het gebied van zangonderwijs, werden in muziekmethoden werkvormen en oefeningen voor zangtechniek uitgelegd.¹²⁷ De gezongen liederen waren niet alleen toegespitst op de fantasie van kinderen, maar hadden ook samenhang met andere vakken als taal en rekenen. Een voorbeeld hiervan is een lied uit Justine Ward's "Muziek in de school: eerste leerjaar" als oefening voor voornaamwoorden¹²⁸:

Vader heeft vandaag z'n feest
Zingen wij nu blij van geest!
Vader zie z'n kinders groeien
Als zoo vele rozen bloeien
Lieve vader leve lang!
Dat is onze liefste zang

Moeder heeft vandaag d'r feest
Zingen wij nu blij van geest!
Moeder zie haar kinders groeien
Als zoo vele rozen bloeien
Lieve moeder leve lang!
Dat is onze liefste zang

Het in 1898 ingediende wetsontwerp voor de leerplicht werd door minister Borgesius drie jaar later ingesteld.¹²⁹ Kort hierna ontstonden verschillende nieuwe vormen van onderwijs, zoals Daltononderwijs, Vrije school onderwijs, Freinetonderwijs en Montessorionderwijs.¹³⁰ Zangonderwijs bleef een rol spelen na de invoering van de leerplicht, maar het repertoire werd per school aangepast aan de visie van de school (bijvoorbeeld religieuze liederen op katholieke en protestantse scholen). Twintig jaar later kwamen de zogenoemde volksliederen op, die minder ouderwets waren dan het tot dan toe gebruikte repertoire en zorgden voor de nodige verbondenheid.¹³¹ Het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, opgericht in 1918,¹³² zorgde ervoor dat onderwijzers tijdens hun examen een lied moesten zingen om te laten zien dat ze hiertoe in staat waren voor de klas.¹³³ Tot dan toe waren onderwijzers hier vaak niet bekwaam genoeg voor en waren er niet genoeg vakspecialisten om hen hierbij te helpen.

Willem Gehrels heeft in de jaren dertig veel tot stand gebracht in het Nederlandse muziekonderwijs door het schrijven van zijn scriptie "Muziek in Opvoeding en Onderwijs". "De belangrijkste pedagogische stelling van Gehrels was dat het kind allereerst moet leren beleven wat muziek is. Dit niet individueel door middel van instrumentaal onderricht, maar in groepsverband, met zingen als uitgangspunt", aldus de Gehrelsvereniging.¹³⁴ Het vestigen van de Amsterdamse Volksmuziekschool door Gehrels, waarin zowel arm als rijk algemeen vormend muziekonderwijs en instrumentaal onderwijs kon volgen, leidde tot de oprichting van meer volksmuziekscholen in het

¹²⁶ G.M. Hartkamp, "Het muziekonderwijs in Nederland tijdens de 20e eeuw," (Bachelorscriptie, Universiteit Utrecht, 2005), 10.

¹²⁷ Justine Ward, *Muziek in de school: eerste leerjaar* (Doornik: Desclée en Cie, 1934), 1-38.

¹²⁸ Ward, *Muziek in de school*, 185.

¹²⁹ Bert Wartema, *H. Goeman Borgesius (1847-1917): vader van de verzorgingsstaat* (Amsterdam: Aksant, 2003), 284-300.

¹³⁰ Hartkamp, "Het muziekonderwijs," 11.

¹³¹ Max Prick van Wely, *Het bloeitijdperk van het Nederlandse volkslied: van het ontstaan tot de zeventiende eeuw*, (Haarlem: Uitgeverij De Toorts, 1949), 172.

¹³² "Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap," Rijksoverheid, geraadpleegd op 28 april 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/inhoud/organisatie/geschiedenis>.

¹³³ Hartkamp, "Het muziekonderwijs," 14.

¹³⁴ "Willem Gehrels," Gehrelsonline, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://www.gehrelsonline.nl/a-45/Willem-Gehrels-1885-1971>.

hele land.¹³⁵ Gerhrels werd in de jaren veertig benoemd tot docent van de eerste Opleiding Schoolmuziek, tegenwoordig Opleiding Docent Muziek genoemd.¹³⁶

Na de Tweede Wereldoorlog werd er gestreden voor onderwijsvernieuwing. Hierbij moesten volksliederen centraal staan in de muziekles en moest iedereen het Nederlandse volkslied leren.¹³⁷ Om leerkrachten te ondersteunen in het muziekonderwijs werd eind jaren veertig de Vereniging Leraren Schoolmuziek (VLS) opgericht, die reeds 68 jaar bestaat.¹³⁸ In de jaren vijftig kwam er een nieuwe visie op het muziekonderwijs: Het was niet pedagogisch verantwoord om kinderen niet mee te laten doen met de muziekles als ze geen toon konden houden, te laag zongen of het ritme niet hielden. Bij andere vakken werden leerlingen ook niet uitgesloten, dus waarom wel tijdens de muziekles.¹³⁹ Naast zang werd het Orff-instrumentarium, kleine ritme-instrumenten vernoemd naar Carl Orff, geïntroduceerd in de klas.¹⁴⁰ Ad Heerkens introduceerde de blokfluit in de muziekles, die diende als leerinstrument om zo later een instrument te leren bespelen in de school.¹⁴¹

De nadruk lag in de jaren zestig niet meer op de kennis van het notenschrift, maar op het luisteren naar muziek en het uitdrukken van de expressie. In 1963 werd de Wet op het Voortgezet Onderwijs aangenomen (ook wel Mammoetwet genoemd), waarin het onderwijssysteem ingericht werd zoals we dat nu kennen met drie leerlagen: MAVO, HAVO en VWO.¹⁴² Muziek werd een verplicht vak in het voortgezet onderwijs, maar kreeg nog steeds weinig lesuren ten opzichte van de intellectuele vakken.¹⁴³ Muziekscholen bleven dan ook een grote rol spelen in het muziekonderwijs gedurende de jaren zeventig. Popmuziek kwam op, waarin het onbehagen van deze tijd door jongeren geuit werd.¹⁴⁴

In de jaren tachtig werden eindtermen voor het examenvak muziek opgesteld, waaruit de (reeds bestaande) methode "Muziek op Maat" voortgekomen is.¹⁴⁵ Met de opkomst van popmuziek deden de gitaar en het keyboard intrede in de muziekles. Ook zijn in de jaren tachtig, dankzij de Wet op het Basisonderwijs, kerndoelen voor alle vakken ontstaan.¹⁴⁶ Muziek valt binnen de kerndoelen onder het kunstonderwijs. Met deze kerndoelen, al dan niet bijgesteld, wordt nog steeds gewerkt.

In 1993 werd de Wet Basisvorming ingevoerd, wat inhield dat er in de onderbouw van het voortgezet onderwijs verplichte vakken gevolgd moeten worden als basis voor het verdere leertraject.¹⁴⁷ Twee kunstvakken moeten deel uitmaken van deze basisvorming: een beeldend vak en een keuze tussen muziek, dans of theater. Eind jaren negentig werd het vak Cultureel Kunstzinnige Vorming (CKV), ter kennismaking met verschillende kunst disciplines, toegevoegd aan het curriculum van de bovenbouw van het voortgezet onderwijs.¹⁴⁸

¹³⁵ "Willem Gehrels."

¹³⁶ "Willem Gehrels."

¹³⁷ Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 541-542.

¹³⁸ "VLS," VLS, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://www.vls-cmhf.nl/category/vls-65-jaar-2/>.

¹³⁹ Hartkamp, "Het muziekonderwijs," 18.

¹⁴⁰ Burkholder, Grout en Palisca, *A History*, 888.

¹⁴¹ Hartkamp, "Het muziekonderwijs," 19.

¹⁴² "Wet op het voortgezet onderwijs," Overheid.nl, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://wetten.overheid.nl/BWBR0002399/2017-02-24>.

¹⁴³ "Wet op het voortgezet onderwijs."

¹⁴⁴ Grijp, *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*, 744.

¹⁴⁵ Hartkamp, "Het muziekonderwijs," 27.

¹⁴⁶ G.W. Meijnen, "Onderwijsvernieuwing tussen droom en daad," *Pedagogische Studieën* 90 (2013): 69-70.

¹⁴⁷ Teunis IJdens, Marjo van Hoorn, Andries van den Broek en Chrit van Rensen, *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2013: Koers kiezen onder wisselende omstandigheden* (Bunnik: Drukkerij Libertas, 2013), 49-50.

¹⁴⁸ C. Dieleman, *Het Nieuwe Theaterleren: een veldonderzoek naar de rol van theater binnen culturele en kunstzinnige vorming op havo en vwo* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009), 98.

HUIDIG MUZIEKONDERWIJS

In 2006 zijn de kerndoelen voor het laatst aangepast. Talen en abstracte vakken omvatten precieze doelen en de andere vakken, waaronder kunstonderwijs, omvatten globale doelen. Vanuit het kunstonderwijs, waaronder muziek valt, wordt tegenwoordig gewerkt met de kerndoelen muziek primair onderwijs (PO):¹⁴⁹

54. De leerlingen leren beelden, taal, muziek, spel en beweging te gebruiken, om er gevoelens en ervaringen mee uit te drukken en om er mee te communiceren.
55. De leerlingen leren op eigen werk en dat van anderen te reflecteren.
56. De leerlingen verwerven enige kennis over en krijgen waardering voor aspecten van cultureel erfgoed.

En de kerndoelen muziek onderbouw voortgezet onderwijs (VO):¹⁵⁰

48. De leerling leert door het gebruik van elementaire vaardigheden de zeggingskracht van verschillende kunstzinnige disciplines te onderzoeken en toe te passen om eigen gevoelens uit te drukken, ervaringen vast te leggen, verbeelding vorm te geven en communicatie te bewerkstelligen.
49. De leerling leert eigen kunstzinnig werk, alleen of als deelnemer in een groep, aan derden te presenteren.
50. De leerling leert op basis van enige achtergrondkennis te kijken naar beeldende kunst, te luisteren naar muziek en te kijken en luisteren naar theater-, dans- of filmvoorstellingen.
51. De leerling leert met behulp van visuele of auditieve middelen verslag te doen van deelname aan kunstzinnige activiteiten, als toeschouwer en als deelnemer.
52. De leerling leert mondeling of schriftelijk te reflecteren op eigen werk en werk van anderen, waaronder dat van kunstenaars.

Deze kerndoelen zijn zo globaal, dat elke muziekdocent de lessen op een andere wijze zal verzorgen. In het basisonderwijs is het vaak zo dat de leerkrachten zich niet bekwaam genoeg voelen om de muziekles te geven, waardoor de muziekles achterwege gelaten wordt. Uit onderzoek blijkt dat in 2014 slechts één op de tien basisschoolleerkrachten competent genoeg was om de muziekles te verzorgen.¹⁵¹ In de periode van 2013-2016 kwam er dan ook een nieuw beleid genaamd "Cultuureducatie met kwaliteit in het primair onderwijs" om het niveau van het cultuuronderwijs te beschermen.¹⁵² Dit beleid wordt in de periode van 2017-2020 doorgezet voor een "Duurzame verankering van kwalitatief goede cultuureducatie door samenwerking tussen primair onderwijs en culturele omgeving."¹⁵³ Daarnaast verleent het Fonds voor Cultuurparticipatie (FCP) specifieke subsidie ter stimulans van het muziekonderwijs op de basisschool door de subsidieregeling "Impuls Muziekonderwijs".¹⁵⁴ Hierdoor kunnen basisscholen beter muziekonderwijs aanbieden en hun leerkrachten ondersteunen in het geven van kwalitatief goed muziekonderwijs. In februari 2017 werd bekendgemaakt dat op pabo's meer aandacht besteedt zal worden aan degelijk muziekonderwijs, waardoor er straks zelfverzekerde docenten voor de klas staan op het gebied van muziek.¹⁵⁵

¹⁴⁹ "Kerndoelen Primair onderwijs," SLO, geraadpleegd op 25 april 2017, www.slo.nl/primair/kerndoelen/Kerndoelenboekje.pdf

¹⁵⁰ "Kerndoelen Kunst en Cultuur Voortgezet Onderwijs," VLS, geraadpleegd op 25 april, 2017, <http://www.vls-cmhf.nl/karakteristieken-en-kerndoelen-kunst-en-cultuur-onderbouw/>.

¹⁵¹ "Alle leerlingen basisschool krijgen straks weer muziekles," RTLNieuws, geraadpleegd op 1 mei 2017, <https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/politiek/alle-leerlingen-basisschool-krijgen-straks-weer-muziekles>.

¹⁵² Ijdens et al., *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie*, 54.

¹⁵³ "Cultuureducatie met kwaliteit 2017-2020," Fonds voor Cultuurparticipatie, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/cultuureducatie-met-kwaliteit-2017-2020.html>.

¹⁵⁴ "Impuls muziekonderwijs," Fonds voor Cultuurparticipatie, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/impuls-muziekonderwijs.html>.

¹⁵⁵ "Regeling muziekonderwijs pabo's," Fonds voor Cultuurparticipatie, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://www.cultuurparticipatie.nl/nieuws/bekendmaking-regeling-muziekonderwijs-pabo-s.html>.

Ook in het voortgezet onderwijs worden subsidies verleend als stimulans voor het muziekonderwijs in Nederland. Zo bestaat de Culturele Jongeren Pas (CJP) in het voortgezet onderwijs. Scholen krijgen van CJP vijf euro per leerling om culturele activiteiten te ondernemen en leerlingen profiteren zelf van kortingen wanneer zij culturele instellingen bezoeken.¹⁵⁶ Daarnaast biedt het FCP, samen met het Prins Bernhard Cultuurfonds (PBC), vanaf schooljaar 2017-2018 subsidies aan voor samenwerkingen tussen kunstinstellingen en het VMBO om “voor deze doelgroep meer en beter cultuuronderwijs te realiseren”.¹⁵⁷

¹⁵⁶ “Interview Minister Jet Bussemaker,” Fonds voor Cultuurparticipatie, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://www.cultuurparticipatie.nl/magazine/interview-met-minister-bussemaker-jet-bussemaker--over-cultuureducatie-met-kwaliteit/>.

¹⁵⁷ “Cultuureducatie VMBO en praktijkonderwijs,” Fonds voor Cultuurparticipatie, geraadpleegd op 1 mei 2017, <http://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/cultuureducatie-vmbo-en-praktijkonderwijs.html>.

TALENTONDERWIJS

WAAROM TALENTONDERWIJS?

Het Nederlandse onderwijssysteem is zo ingericht dat leerlingen met leerproblemen en achterstanden de meeste aandacht krijgen. Op dit punt wordt dan ook hoog gescoord tegenover andere landen.¹⁵⁸ Aan de andere kant staat talentonderwijs, het stimuleren van leerlingen die uitblinken, waar erg laag op gescoord wordt tegenover andere landen. Veel docenten denken dat talentvolle leerlingen zichzelf wel redden en richten daar het onderwijs op in. Dit is niet vreemd, aangezien lesmethodes zich ook richten op de leerlingen met achterstand.¹⁵⁹ Hierdoor neemt de motivatie van talentvolle leerlingen om te leren af, wat kan leiden tot onderpresteren of uitval. Een groot deel van ouders, leraren en leerlingen vindt dan ook dat hier verandering in moet komen en er ingespeeld moet worden op de talenten van de leerlingen. Volgens het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) maakt talentonderwijs “leren leuk en vergroot de kans op succes. Succes ervaren is weer een enorme stimulans om verder te leren en uiteindelijk je onderwijsloopbaan zo succesvol mogelijk af te ronden”.¹⁶⁰ Daarnaast is het profiteren van talenten belangrijk voor de samenleving. De voorspelling luidt dat in 2020 de bevolking gaat afnemen, waardoor er meer gebruik gemaakt moet worden van ieders talent om op hetzelfde niveau te kunnen blijven functioneren als vandaag de dag gebeurt. “Voor een slim, vaardig, innovatief en creatief Nederland dat zich internationaal met de top kan meten, hebben we onze toptalenten hard nodig,” stelt staatssecretaris Sander Dekker.¹⁶¹

Volgens OCW zijn er drie redenen voor het feit dat talent zich in Nederland maar zo matig ontplooit: talent wordt onvoldoende gestimuleerd en beloond, het onderwijssysteem is niet flexibel genoeg ingericht en docenten hebben niet genoeg bagage om talenten op hun eigen niveau te bedienen.¹⁶² Dit geldt niet alleen voor theoretische vakgebieden; ook tijdens praktische vakken worden talenten onvoldoende uitgedaagd.¹⁶³ Uit onderzoek blijkt zelfs dat 25% van alle leerlingen in het voortgezet onderwijs de inhoud van de les regelmatig tot altijd te eenvoudig vindt en zich verveelt.¹⁶⁴ Door beloningen en onderwijs op maat te bieden, af te wijken van de 1040-uren norm, zodat leerlingen met talent hun tijd in dit talent kunnen investeren en door docenten te onderwijzen over de omgang met talentvolle leerlingen hoopt OCW het talentonderwijs een impuls te geven. Hierbij moet het contact met bedrijven en vervolgoopleidingen worden geïntensiveerd, omdat zij kunnen helpen met het bieden van uitdagingen voor leerlingen met talent. OCW geeft wel aan dat dit tijd en investering kost en als een proces gezien moet worden. De beoogde plannen worden in 2018 geëvalueerd, waarna een nieuw plan opgesteld wordt.

TALENTONDERWIJS IN NEDERLAND

“Goed omgaan met de verschillen in onderwijsbehoeften tussen leerlingen” is een doel dat de Wet Passend Onderwijs (WPO) uit 2014 beoogt.¹⁶⁵ Door het bieden van onderwijs op maat kan beter aangesloten worden op de verschillende leerstijlen en talenten van leerlingen. Aandacht voor diverse leerstrategieën wordt steeds bekender in het onderwijs, mede door de WPO. De MI-theorie van Gardner en de leerstijlen van David Kolb zijn hierin vooraanstaand. Kolb spreekt van vier verschillende denkstappen: waarnemen en overdenken, verkennen vanuit theorie, actief

¹⁵⁸ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 7.

¹⁵⁹ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 7.

¹⁶⁰ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 3.

¹⁶¹ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 3.

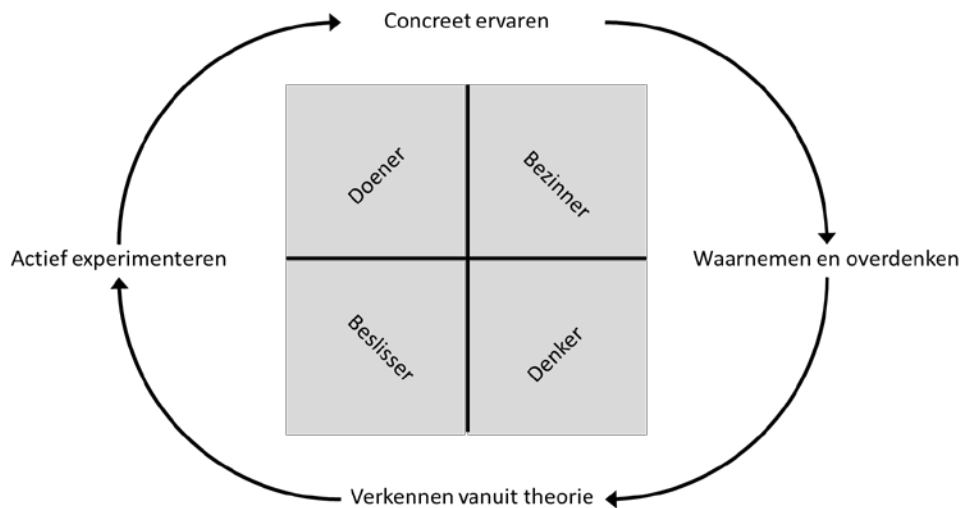
¹⁶² “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 7.

¹⁶³ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 3.

¹⁶⁴ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 4.

¹⁶⁵ Luc Greven, “Passend onderwijs als uitdaging,” *Van Horen Zeggen* 48, nr. 2 (2007): 12 en “Passend onderwijs,” Rijksoverheid, geraadpleegd op 25 april 2017, <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/inhoud/doelen-passend-onderwijs>.

experimenteren en concreet ervaren.¹⁶⁶ Deze stappen vormen samen een cyclus, waarin leerlingen op elke stap van de cyclus kunnen instromen. Afhankelijk van de eerste stap van de leerling, wordt zijn of haar leerstijl bekend: Doener, denker, dromer of beslisser (zie Afbeelding 2). In een groep zullen niet alle leerlingen op hetzelfde punt in de cyclus beginnen, waaruit de belangstelling en disciplines van interesse af te leiden zijn.¹⁶⁷ Om al deze leerstijlen aan te spreken zullen verschillende werkvormen en disciplines toegepast moeten worden in een les of project.

Afbeelding 2 Leerstijlen van Kolb

Michael Allen zegt dat “schools must recognize and work with cultural dissonance in promoting intercultural learning, and also recognize the plurality of learning styles in allowing students to reach their academic potential and develop self-esteem”.¹⁶⁸ Patricia Campbell gaat hier nog verder op in:

The challenge of music education is to seek ways to match program offerings to student needs, to understand differentiated learning modalities, to develop social transaction skills, and to gain as teachers the cultural competence to communicate music -any music- to young people of various cultural backgrounds.¹⁶⁹

Smaragda Chrysostomou schrijft dat scholen geen wiskunde-gecentreerd onderwijs moeten bieden, maar leerlingen hun eigen interesses moeten laten volgen. Zij voegt hieraan toe dat de vakken die tegenwoordig als minder relevant gezien worden, zoals muziek en gymnastiek, juist ontzettend belangrijk zijn voor leerlingen.¹⁷⁰ Toch blijkt nog steeds dat leerlingen die uitblinken in sport of muziek vooral buiten school onderwezen worden, waarbij ze privélessen krijgen van docenten of coaches.¹⁷¹ Thompson stelt dat, ondanks het toevoegen van kunstvakken aan het onderwijscurriculum, veel scholen creativiteit en artistieke capaciteiten nog steeds niet geïntegreerd hebben in het onderwijs.¹⁷²

¹⁶⁶ David A. Kolb, “Learning Styles and Disciplinary Differences,” in Arthur W. Chickering (ed.) *The Modern American College: Responding to the New Realities of Diverse Students and a Changing Society* (San Francisco: Jossey-Bass, 1981), 238.

¹⁶⁷ David A. Kolb, *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development* (New Jersey: FT Press, 1984), 28.

¹⁶⁸ Michael Allan, “Frontier Crossings: Cultural Dissonance, Intercultural Learning and the Multicultural Personality,” *Journal of Research in International Education* 2 (2003): 107.

¹⁶⁹ Patricia Shenan Campbell, “Music Education in a Time of Cultural Transformation,” *Music Educators Journal* 89, nr. 1 (2002): 31.

¹⁷⁰ Smaragda Chrysostomou, “Interdisciplinary Approaches in the New Curriculum in Greece: A Focus on Music Education,” *Arts Education Policy Review* 105, nr. 5 (2004): 27.

¹⁷¹ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, “Rethinking Giftedness,” 5.

¹⁷² Thompson en Jaque, *Creativity and the Performing Artist*, 40.

Hoogbegaafde individuen zijn vaak een onbegrepen groep met speciale behoeften volgens Steven Pfeiffer.¹⁷³ Zij hebben een afwijkend traject van ontwikkeling dat extra stress kan veroorzaken en dit vereist daarom educatieve programma's die op hun unieke ontwikkelingsbehoeften aansluiten.¹⁷⁴ Voor scholen is het lastig om te voldoen aan de eis om alle leerlingen aan te spreken op hun onderwijsbehoeften. Vaak richt, zoals gezegd, de aandacht van scholen zich niet op de hoogbegaafde leerlingen, maar juist op de leerlingen die moeite hebben op school. De behoeften voor hoogbegaafde leerlingen worden aan de kant gezet en worden onder de noemer van weinig motivatie en weinig discipline weggeschoven.¹⁷⁵ Sinds er meer bekend is over de kwetsbaarheden die komen kijken bij hoogbegaafdheid wordt aangegeven dat deze leerlingen speciaal onderwijs, sociaal-emotionele hulp en steun nodig hebben.¹⁷⁶ Moshe Zeidner en Esther Scheyler stellen dat een hoogbegaafd kind beter in een reguliere klas kan deelnemen dan in een klas vol hoogbegaafde kinderen, omdat het dan een grote vis in een kleine vijver is in plaats van een kleine vis in een grote vijver. Uit hun onderzoek blijkt dat dit vaak beter is voor de ontwikkeling van het hoogbegaafde kind.¹⁷⁷ Goede empirische gegevens over de invloed van programma's voor hoogbegaafde kinderen en verrijkende vakken ontbreken echter. Volgens Kaufman worden niet alle hoogbegaafde kinderen in het selectieproces voor talent geselecteerd en is nooit bewezen dat verrijkende programma's het optimale uit de hoogbegaafde kinderen halen.¹⁷⁸ Een muzikale bekwaamheidstoets kan enkele vaardigheden aanwijzen, maar richt zich vooral op de vaardigheden die de leerlingen bezitten en niet op het, mogelijk nog te ontwikkelen, vermogen. Hierdoor wordt niet al het talent meegenomen.¹⁷⁹ Zonder objectief onderzoek naar de voor- en nadelen van extra programma's voor hoogbegaafden blijft gewerkt worden vanuit speculatie en giswerk, waarmee volgens Kaufman op dit moment gewerkt wordt.¹⁸⁰

Er zijn scholen in het voortgezet onderwijs die zich gespecialiseerd hebben op bepaalde talenten in bijvoorbeeld sport, techniek, cultuur en ondernemerschap.¹⁸¹ Op kunst- en cultureel gebied, waar muziek onder valt, biedt de cultuurprofielenschool zich aan voor talenten. Een cultuurprofielenschool heeft als doel "leerlingen onderwijs geven dat aansluit bij hun leerstijl, interesse, talenten en intelligentie," vanuit een onderwijsprogramma dat speciaal ingericht is op een kunst- en cultuurroute.¹⁸² Deze cultuurprofielenscholen geven aan dat "leerlingen die bewust voor een dergelijke route kiezen vaak zeer enthousiast zijn, doorgaans beter op de andere vakken scoren en aangeven dat het leren leuker wordt".¹⁸³ Een aantal van deze cultuurprofielenscholen biedt een talentenstroom, waarbij de school zelf de keuze maakt op welke talenten het inspeelt. Muziek, theater en dans worden het meest aangeboden.¹⁸⁴ Naast deze gespecialiseerde scholen zijn, niet gespecialiseerde, scholen bezig met het ontwikkelen van een talentbeleid naar aanleiding van het "Plan van aanpak toptalenten 2014-2018," vanuit OCW. Veel scholen bieden echter nog steeds een incidenteel aanbod voor talenten.¹⁸⁵ Daarnaast geeft Schepers aan dat het bij leerlingen onduidelijk is wat talent precies betekent en op welke gebieden talent kan bestaan. Zij geeft aan dat hier in scholen meer aandacht aan besteed moet worden door bijvoorbeeld gesprekken over dit onderwerp te voeren in de klas.¹⁸⁶

¹⁷³ Pfeiffer, "The Gifted," 787.

¹⁷⁴ Thompson en Jaque, *Creativity and the Performing Artist*, 39.

¹⁷⁵ Christine Fonseca. "Characteristics in School" in *Emotional Intensity in Gifted Students: Helping Kids Cope with Explosive Feelings* (Naperville: Sourcebooks, 2015), 1-2.

¹⁷⁶ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 5.

¹⁷⁷ Moshe Zeidner and Esther Jane Schleyer, "The Big-Fish-Little-Pond Effect for Academic Self-Concept, Test Anxiety, and School Grades in Gifted Children," *Contemporary Educational Psychology* 24 (1999): 305.

¹⁷⁸ Kaufman, *The Complexity of Greatness*, 4.

¹⁷⁹ Haroutounian, *Kindling the Spark*, 33.

¹⁸⁰ Kaufman, *The Complexity of Greatness*, 4.

¹⁸¹ Schepers, "Talentontwikkeling in het voortgezet onderwijs," 11.

¹⁸² "Visie en Cultuurprofielenschool," SLO, geraadpleegd op 25 april 2017, <http://www.cultuurprofielenscholen.nl/wat-is-cultuurprofielenschool/visie-en-cultuurprofielenschool>.

¹⁸³ "Visie en Cultuurprofielenschool."

¹⁸⁴ "Visie en Cultuurprofielenschool."

¹⁸⁵ Schepers, "Talentontwikkeling in het voortgezet onderwijs," 11.

¹⁸⁶ Schepers, "Talentontwikkeling in het voortgezet onderwijs," 13.

Wanneer dit voor een school en leerlingen duidelijk is, zal er gemakkelijker een programma opgesteld kunnen worden voor talentvolle leerlingen.

VOORZIENINGEN MET DERDEN

Zoals gezegd wil OCW de banden tussen het voortgezet onderwijs, bedrijven, instellingen en vervolgopleidingen intensiveren. De voornaamste reden hiervoor is het bieden van een uitdaging aan talentvolle leerlingen die scholen zelf niet kunnen bieden. Volgens TechniekTalent.nl is dit ontzettend belangrijk:

Bedrijfsbezoeken in het onderwijs zijn zeer waardevol voor kinderen. Ze laten zien hoe leuk het is om in een bepaalde sector te werken en laten kinderen beleven wat ze niet uit boeken of in de klas kunnen leren.¹⁸⁷

Cultuurprofiel scholen of andere gespecialiseerde scholen maken vaak meer gebruik van contacten met derden dan scholen die zich niet in een bepaald profiel gespecialiseerd hebben. Zij stellen dan ook: "Bij de cultuurprofiel scholen is sprake van structurele samenwerking met meerdere culturele instellingen of personen uit de wereld van kunst en cultuur. Beide partijen (school en partner) participeren actief."¹⁸⁸ Alleen het gebruik van de CJP cultuurkaart is volgens hen niet voldoende.

Zoals eerder vermeld, wordt muziek vaak buiten school beoefend. Om leerlingen met muzikaal talent tegemoet te komen zijn er talentopleidingen en vooropleidingen ontwikkeld vanuit conservatoria. Speciaal voor kinderen die op jonge leeftijd al enorme kundigheid laten zien bestaat op een aantal conservatoria een jong-talentklas, waarin deze kinderen onderwezen worden door professionals en voorbereid worden op een carrière in de muziekwereld.¹⁸⁹

Daarnaast spelen veel musea en kunstinstellingen in op de leefwereld van de leerlingen door het aanbieden van educatieve projecten. Dit kan helpen bij het ontdekken van talenten. Zeker wanneer niet alle vakgebieden op school aangeboden worden, want docenten hebben vaak te weinig tijd om de leerlingen goed te leren kennen en hen onderwijs op maat te bieden volgens staatssecretaris Sander Dekker:

Het voortgezet onderwijs deelt leerlingen weliswaar in op vmbo-, havo- en vwo-niveau, maar voor de relatief homogeen samengestelde klassen staan vakspecialisten die de leerlingen maar een beperkt aantal uren per week zien. Leraren in het voortgezet onderwijs komen er onvoldoende aan toe om leerlingen echt goed te leren kennen en in te spelen op hun specifieke talenten.¹⁹⁰

Scholen hebben daarom andere programma's van derden nodig om aan te vullen wat zij niet kunnen bieden aan hun leerlingen. Op muzikaal gebied kunnen verschillende instellingen deze behoefte vervullen. Een van de middelen om muzikaal talent te helpen ontwikkelen is talentenjachten. Een doel van veel talentenjachten op muzikaal gebied is dan ook het stimuleren van muzikaal talent en het helpen ontwikkelen van dit talent. Talentenjachten zijn er voor verschillende muziekstijlen en leeftijden en spelen een belangrijke rol in de keten van talentontwikkeling voor jong muzikaal talent.

¹⁸⁷ "In het bedrijfsleven liggen de lessen voor het oprapen," TechniekTalent.nu, geraadpleegd op 24 april 2017, <http://www.techniektalent.nu/in-het-bedrijfsleven-liggen-de-lessen-voor-het-oprapen>.

¹⁸⁸ "Cultuurprofiel scholen in het VO," SLO, geraadpleegd op 24 april 2017, <http://www.cultuurprofiel scholen.nl/wat-is-cultuurprofilering/samenwerking-met-derden/samenwerking-met-derden>.

¹⁸⁹ "Jong talentklas," ArtEZ, geraadpleegd op 24 april 2017, <https://www.artez.nl/opleidingen/vooropleiding-muziek-arnhem/programma/jong-talentklas>.

¹⁹⁰ "Plan van aanpak toptalenten 2014-2018," 9.

CONCOURSEN EN TALENTENJACHTEN

In Nederland bestaat een aantal landelijke en regionale concoursen en talentenjachten op muzikaal gebied. Enkele van deze concoursen leggen de nadruk op een specifieke muzikale stijl of leeftijd, terwijl anderen de regio waar de deelnemers vandaan komen juist belangrijk vinden. Het woord concours betekent competitie of wedstrijd.¹⁹¹ Dit is dan ook wat de leerlingen missen op school, omdat zij vaak erg voorlopen vergeleken met de rest van de leerlingen. Een concours kan de uitdaging en mogelijkheid bieden om te ontwikkelen, waar een school deze rol niet op zich kan nemen. In deze sectie zal de nadruk gelegd worden op de samenwerking tussen scholen en instellingen die talentenjachten organiseren. De doelen van bestaande landelijke en regionale concoursen en talentenjachten voor schoolgaande individuen tot negentien jaar zullen uiteengezet worden om te bepalen op welke punten deze competities het muziekonderwijs in Nederland kunnen ondersteunen en aanvullen. Er zal niet ingegaan worden op commerciële televisie-talentenjachten en talentenjachten voor grotere collectieven als orkesten.

LANDELIJKE CONCOURSEN EN TALENTENJACHTEN

PRINSES CHRISTINA CONCOURS

Deze competitie is opgesplitst in twee leeftijdsgroepen; van twaalf tot vijftien jaar en vijftien tot twintig jaar. Op drie verschillende muzikale gebieden kan men deelnemen aan een competitie: Klassiek, jazz en compositie. Het concours staat open voor alle jongeren die meer willen leren op het gebied van de presentatie van hun muziek. Elke deelnemer krijgt feedback van de jury, ontvangt een film van zijn of haar optreden en mag een certificaat van deelname in ontvangst nemen. Het grootste doel is jongeren aanmoedigen om muziek te maken.¹⁹²

DE KUNSTBENDE

De kunstbende is een talentenjacht voor jongeren van dertien tot negentien jaar in de kunstdisciplines dans, dj, expo, fashion, film, muziek, taal en theater. Het doel is een podium bieden aan jong talent en hen begeleiden in hun ontwikkelingstraject. Het ontdekken, ontwikkelen en tonen van jong creatief talent staat bij hen centraal.¹⁹³

NEDERLANDS PREMIÈRE CONCOURS

Het Nederlands Première Concours (NPC) wordt georganiseerd vanuit de Reformatorische Omroep en de uitgeverij Interclassic Music. Het concours is bedoeld voor amateurs en er wordt geen leeftijdsgrens gesteld. De doelstelling van het concours is “het stimuleren van talent op het gebied van de klassieke en geestelijke muziek in de meest brede zin, daarnaast willen wij een podium gaan bieden aan veelbelovende jonge musici”.¹⁹⁴ Het NPC komt voort uit het Jong Interclassic Music Concours.¹⁹⁵

KONINKLIJK CONCERTGEBOUW CONCOURS

Het Koninklijk Concertgebouw Concours (KCC) is een talentenjacht voor kinderen van negen tot vijftien jaar. Alle genres en instrumenten zijn welkom bij dit concours. De voornaamste doelen van het KCC zijn het stimuleren van jong talent, contact tussen jong talent en professional en de kennismaking met Het Concertgebouw. Alle deelnemers kunnen zich aanmelden voor een workshopdag en de finalisten krijgen een masterclass aangeboden over podiumpresentatie.¹⁹⁶

¹⁹¹ “Concours,” VanDale, geraadpleegd op 26 april, 2017, <http://www.vandale.nl/opzoeken?pattern=concours&lang=fn>.

¹⁹² “Christina Concours,” Prinses Christina Concours, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://christinaconcours.nl/>.

¹⁹³ “Over de Kunstbende,” Kunstbende, geraadpleegd op 26 april 2017, <https://www.kunstbende.nl/over-kunstbende/>.

¹⁹⁴ “Nederlands Première Concours,” Reformatorisch Dagblad, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://www.rd.nl/muziek/nederlands-premi%C3%A8re-concours-voor-jong-muzikaal-talent-1.262573>.

¹⁹⁵ “Nederlands Première Concours.”

¹⁹⁶ “Koninklijk Concertgebouw Concours 2017,” Koninklijk Concertgebouw, geraadpleegd op 26 april 2017, <https://www.concertgebouw.nl/educatie/koninklijk-concertgebouw-concours-2017>.

OP WEG NAAR HET NIEUWJAARSCONCERT

Het Nederlands Blazers Ensemble (NBE) organiseert elk jaar een compositiewedstrijd voor componeertalent tot negentien jaar. Het doel is dit talent te stimuleren en een podium te bieden. Het winnende stuk wordt uitgevoerd tijdens het nieuwjaarsconcert en uitgezonden op televisie. Een stuk kan gecomponeerd worden voor een solist, een eigen groep of een deel van het blazersensemble.¹⁹⁷

DE MUZIEKWEDSTRIJD

De Muziekwedstrijd is een initiatief van het Prinses Christina Concours. Kinderen van vier tot dertien jaar kunnen meedoen aan deze online wedstrijd door een filmpje in te sturen. Het voornaamste doel van de muziekwedstrijd is het stimuleren van (zeer) jong muzikaal talent.¹⁹⁸

ART ROCKS

Vanaf de leeftijd van zestien jaar kan meegedaan worden aan de talentenjacht Art Rocks waarin muziek en beeldende kunst verbonden worden. Art Rocks heeft als doel het inspireren en motiveren tot het schrijven van een soundtrack en het bieden van een podium voor het uitvoeren hiervan.¹⁹⁹

WANTED

Wanted is een hiphopwedstrijd in Nederland, waarbij meegedaan kan worden vanaf zestien jaar. Het doel van Wanted is een podium bieden aan hiphoptalent om zich te presenteren aan publiek, media en de muziekindustrie.²⁰⁰

REGIONALE CONCOURSEN EN TALENTENJACHTEN

MUSIC TALENT LIVE

Music Talent Live is een talentenjacht gericht op jongeren van tien tot 22 jaar uit de regio Odijk. Er zijn twee categorieën waarin meegedaan kan worden: bands en solisten. Het belangrijkste doel van deze talentenjacht is een podium bieden aan jongeren om zich te presenteren op muzikaal gebied. Ook zonder mee te doen aan de wedstrijd kan de muzikant zichzelf presenteren op het podium. Degene die meedoen aan de wedstrijd krijgen van de jury feedback en tips om hun optreden te verbeteren. De optredens vinden plaats in buurthuis De Schoudermantel te Odijk.²⁰¹

MUSIC MATTERS

In de regio van Rotterdam is Music Matters een grote talentenjacht voor muzikaal talent van zestien tot 28 jaar. Het doel is getalenteerde muzikanten te ontdekken, hen een podium te bieden en hen te helpen bij de start van een muzikale carrière. Music Matters is een samenwerking tussen Epitome Entertainment, R'Voices, Codarts, Albeda College en Hiphop In Je Smoel. Vanaf 2018 gaat Music Matters verder onder de naam "De belofte" met dezelfde doelen.²⁰²

¹⁹⁷ "Op weg naar het nieuwjaarsconcert," NBE, geraadpleegd op 26 april 2017, <https://nbe.nl/talent/>.

¹⁹⁸ "De Muziekwedstrijd," De Muziekwedstrijd, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://demuziekwedstrijd.nl/de-wedstrijd/>.

¹⁹⁹ "Art Rocks," Art Rocks, geraadpleegd op 26 april 2017, <https://www.artrocks.nl/competitie/over-de-muziekcompetitie>.

²⁰⁰ "Wanted," GRAP, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://www.grap.net/competities/wanted>.

²⁰¹ "Music Talent Live," Bunniks Nieuws, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://bunniksnieuws.nl/deel-je-nieuws-artikel/talentenjacht-voor-jongeren-178378>.

²⁰² "Music Matters Award," Music Matters, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://www.musicmatters.nu/category/projecten/>.

KLASSIEK TALENT

Al zes jaar organiseert Muziekring Hellendoorn een tweejaarlijkse talentenjacht voor klassieke muziek in het ZINiN Theater in Nijverdal. Deze talentenjacht richt zich op het jong talent in zowel deze als aangrenzende gemeenten. Het doel is talenten uit de regio podiumervaring op te laten doen, hen te stimuleren en hen aan te sporen hun talent te ontwikkelen.²⁰³

ARCHIPEL MUZIEKCONCOURS

Stichting Vrienden van Archipel organiseert het Archipel Muziekconcours voor jongeren tot negentien jaar in de omgeving van Eindhoven. De nadruk ligt op klassieke muziek. "Muziek is een taal tussen mensen, die je gemakkelijk verstaat. Muziek biedt de mogelijkheid tot contact leggen, muziek spreekt iedereen aan op zijn eigen manier,"²⁰⁴ geven zij aan. Het doel van dit concours is het bieden van een podium voor jong muzikaal talent, waarbij de finale plaatsvindt in het Muziekgebouw Eindhoven.²⁰⁵

AANSLUITING OP MUZIEKONDERWIJS

Wanneer er naar de doelen van de concoursen en talentenjachten gekeken wordt, kunnen deze onderverdeeld worden in drie categorieën:

1. Muziek stimuleren
2. Talent helpen ontwikkelen
3. Podium bieden

Deze drie categorieën spelen in op de elementen die het muziekonderwijs in scholen vaak niet kan bieden aan leerlingen. Zo wordt op scholen geprobeerd alle leerlingen te stimuleren tot muziekbeoefening, maar wordt weinig ruimte gegeven aan leerlingen die al een instrument spelen om zich hierin te ontwikkelen. Daarnaast laten de huidige kerndoelen veel ruimte over voor de invulling van de muzieklessen op school, waardoor het niveauverschil van muzieklessen tussen scholen erg groot is. Door feedback en tips van een vakkundige jury tijdens een concours kunnen de muzikale talenten zich individueel verder ontwikkelen.

Scholen bieden vaak eens per jaar een podium voor kunstzinnig talent tijdens een "grote avond". Hoe dit precies vormgegeven wordt verschilt per school. Wanneer een leerling podiumervaring op wil doen, betekent dit dat hij of zij dit vooral buiten school moet zoeken. Muziekmethodes voor het onderwijs bevestigen deze punten. Hierin ligt de nadruk op leerlingen die achterlopen in plaats van muzikaal talent. Extra oefeningen voor theoretische toetsen of luistervragen worden aangeboden en het presenteren van een lied komt eigenlijk nergens aan bod.²⁰⁶ Door initiatieven als bovenstaande concoursen en talentenjachten kunnen de talenten zich ontwikkelen op het gebied van podiumpresentatie, wat zeer leerzaam is als zij een carrière in de muziek ambiëren.

Naast de concoursen en talentenjachten die hierboven beschreven staan, bestaan er ook programma's voor getalenteerde kinderen die concoursen gewonnen hebben. Zij mogen bijvoorbeeld optreden in concertgebouwen, bij radioprogramma's of op festivals voor jong talent. Ook kunnen zij terecht bij jong-talentklassen of orkesten voor jong talent. Het houdt dus niet op wanneer een concours gewonnen is. Op dit moment moet de keuze hiervoor echter nog wel door de leerling zelf gemaakt worden, want deze programma's vinden plaats buiten schooltijd en een leerling zal zich hier zelf voor moeten aanmelden. Op dit punt valt dan ook nog veel te winnen in scholen.

²⁰³ "Klassiek talent 2017," Muziekring Hellendoorn, geraadpleegd op 26 april 2017, <http://www.muziekringhellendoorn.nl/talent.html>.

²⁰⁴ "Archipel Muziekconcours," Stichting Vrienden van Archipel, geraadpleegd op 26 april 2017, http://www.archipelzorggroep.nl/welzijn-en-voor-de-buurt/voor-de-buurt/muziek_concours.

²⁰⁵ "Archipel Muziekconcours."

²⁰⁶ "Over de methode," Beatsnbits, geraadpleegd op 2 juni 2017, https://www.beatsnbits.nl/index.php?action=over_de_methode.

Wanneer, zoals eerder gesteld, de 1040-uren norm versoepeld wordt kan een leerling die uitblinkt in een bepaald vak een les hiervan missen. In die tijd kan de leerling zich richten op individuele ontwikkeling in bijvoorbeeld het bespelen van een muziekinstrument. De feedback van de jury die hij of zij hierover gekregen heeft kan op deze manier toegepast worden in de oefening en onderwijs wordt meer individueel-en talentgericht. Dit resulteert in een samenwerking binnen en buiten de school, zoals staatssecretaris Sander Dekker dat graag zou zien.

2 HET KONINKLIJK CONCERTGEBOUW CONCOURS

METHODOLOGIE

Eén van de concoursen voor jong muzikaal talent is het Koninklijk Concertgebouw concours, een concours waar ik me meer dan een half jaar mee bezig mocht houden en in mocht verdiepen. Omdat muzikaal talent me na aan het hart ligt was ik ontzettend verheugd dat ik kon bijdragen aan de verbetering van het concours door de workshopdag te bedenken, te ontwikkelen en uit te voeren om zo de keten van talentontwikkeling bij nog meer kinderen in gang te zetten. In deze sectie komt de opbouw van het uitgevoerde onderzoek aan bod. Er wordt ingegaan op de onderzoeksmethode, dataverzameling en analyse van het onderzoek om uiteindelijk antwoord te geven op de onderzoeksvraag. In het eerste deel van deze sectie zullen de aanleiding en onderzoeksvraag aan bod komen en in het tweede gedeelte zal de gebruikte onderzoeksmethode besproken worden.

AANLEIDING EN ONDERZOEKSVRAAG

Al acht jaar lang vindt er vanuit Het Koninklijk Concertgebouw te Amsterdam een talentenjacht plaats die sinds 2014 aangeduid wordt als het “Koninklijk Concertgebouw Concours”. Het stimuleren van jong muzikaal talent, een podium bieden aan dit talent, contact tussen amateur en professional en kennismaking met Het Concertgebouw zijn beknopt geformuleerd de doelstellingen van dit concours. Naast deze doelstellingen hoopt het concours elk jaar een groeiend aantal deelnemers te verwelkomen en zo meer naamsbekendheid te verwerven. De aanmelding verloopt via een filmfragment dat de potentiële kandidaten online moeten insturen. Uit de inschrijvingen worden door een vakkundige jury twaalf kandidaten gekozen voor de halve finale. Deze kandidaten mogen hun muzikale talent ten gehore brengen in de Kleine Zaal van Het Koninklijk Concertgebouw. De jury beslist welke zes kandidaten doorgaan naar de finale. Hieruit wordt uiteindelijk één winnaar gekozen. Door deze manier van handelen werden tot nu toe alleen de halve finalisten en finalisten aangesproken op hun muzikaliteit. Zij mochten namelijk optreden in de Kleine Zaal en kregen een masterclass over podiumpresentatie aangeboden wanneer ze door waren naar de finale. Met de overige deelnemers gebeurde weinig. Het Koninklijk Concertgebouw wil daar verandering in brengen en alle deelnemers van het concours beter benaderen volgens de doelstellingen van het concours. Hieruit is de volgende vraag voortgekomen, die in het tweede hoofdstuk van deze scriptie centraal staat:

Hoe kan het Koninklijk Concertgebouw Concours alle deelnemers benaderen volgens de doelstellingen van dit concours?

De hoofdvraag zal met behulp van vijf deelvragen worden beantwoord:

- Hoe heeft het Koninklijk Concertgebouw Concours zich vanaf de eerste editie ontwikkeld?
- Wat zijn de doelstellingen van het Koninklijk Concertgebouw Concours?
- Hoe werd er tot nu toe met de doelstellingen omgegaan?
- Wat zou een praktische aanpak kunnen zijn om de doelstellingen beter te benaderen?
- Hoe zou deze praktische aanpak verbeterd kunnen worden volgens deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw?

In de literatuurstudie van hoofdstuk één is bepaald wat muzikaal talent inhoudt en hoe concoursen in kunnen spelen op de behoeften van scholen op het gebied van muzikaal talent. Concoursen en talentenjachten spelen een rol in de keten van talentontwikkeling. Zij kunnen uitdaging en mogelijkheden tot ontwikkeling bieden op gebieden waarop scholen dat niet kunnen. Hierbij kan

gedacht worden aan podiumpresentatie en individuele terugkoppeling door specialisten op muzikaal gebied, wat ook vaak doelstellingen van concoursen zijn. Meer dan 25% van de leerlingen verveelt zich regelmatig op school, omdat de stof te gemakkelijk is.²⁰⁷ Zeker tijdens de muziekles is het lastig elke leerling aan te spreken op zijn of haar eigen niveau in de geringe tijd die er tijdens een lesuur beschikbaar is. Sommige leerlingen spelen al tien jaar een instrument buiten school, terwijl anderen nog nooit een instrument gezien hebben, laat staan bekend zijn met het notenbeeld. Differentiëren is dus ontzettend belangrijk tijdens de muziekles.²⁰⁸

Daarnaast heeft een school vaak niet de middelen om al deze leerlingen te bedienen. Denk bijvoorbeeld aan een leerling die al vijf jaar klarinet speelt. Op de meeste scholen zijn geen klarinetten aanwezig. Ook is de kans klein dat de muziekdocent alle instrumenten op hoog niveau kan bespelen om zo de talentvolle leerlingen verder te helpen. Muziekles blijft in de klas dus vaak een algemene aangelegenheid. Wel wordt er tegenwoordig geprobeerd in te spelen op de verschillende niveaus van leerlingen door bijvoorbeeld verschillende partijen aan te bieden bij speelstukken. Hierbij is het voor docenten lastig dat ze weinig tijd met de leerlingen kunnen doorbrengen om alle leerlingen individueel te leren kennen en zo op hun kwaliteiten in te spelen en de leerstijl te zoeken die bij hen past.²⁰⁹ Uit ervaring kan ik stellen dat het inderdaad ontzettend lastig is om in te spelen op de verschillende niveaus van leerlingen wanneer je een groep maar één lesuur per week ziet, zeker naast de vierhonderd andere leerlingen die in dezelfde week voorbij komen.

Door alle kandidaten die zich aanmelden voor het concours meer aan te spreken volgens de doelstellingen van het concours, krijgen meer kinderen de mogelijkheid zich te ontwikkelen op een gebied waarmee het reguliere onderwijs ze niet kan helpen en zo hun talent meer tot uitdrukking te laten komen. Muziekscholen en andere instellingen kunnen mogelijk deze rol ook op zich nemen, maar in dit onderzoek zal de nadruk liggen op concoursen en talentenjachten.

METHODE

Het onderzoek om tot beantwoording van de hoofdvraag te komen bestaat voornamelijk uit een kwalitatief empirisch onderzoek, omdat door waarneming vastgesteld wordt wat er in de actualiteit plaatsvindt.²¹⁰ Dit onderzoek omvat twee delen. Het eerste gedeelte bestaat uit een verkennend onderzoek om de ontstaansgeschiedenis van het concours en de eerste doelstellingen te bepalen, erachter te komen wat de doelstellingen van het concours tegenwoordig precies inhouden en uit te vinden hoe bestuurders van jong talent-classes denken over het concours.²¹¹ Het tweede gedeelte van het onderzoek bestaat uit een actie-onderzoek, waarin een praktische oplossing bedacht, uitgevoerd en geëvalueerd wordt om verandering aan te brengen in de huidige situatie.²¹² De praktische oplossing in de vorm van een “workshopdag” zal een beschrijvend karakter hebben.²¹³ In Afbeelding 3 wordt de vorm van het onderzoek weergegeven: Door middel van een verkennend onderzoek met input van bestaande documenten, een interview met het Hoofd Participatie en Educatie en interviews met bestuurders van jong-talentklassen worden de doelstellingen en verbeterpunten van het concours vastgesteld. Dit leidt tot het praktische concept van de workshopdag, die geëvalueerd zal worden door deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw. In het kort: het verkennende gedeelte (blauw) leidt tot het praktische gedeelte (oranje), waarop geëvalueerd wordt (rood).

²⁰⁷ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 4.

²⁰⁸ Carol Ann Tomlinson en M. Layne Kalbfleisch, “Teach Me, Teach My Brain: A Call for Differentiated Classrooms,” *Educational Leadership* 11 (1998): 53.

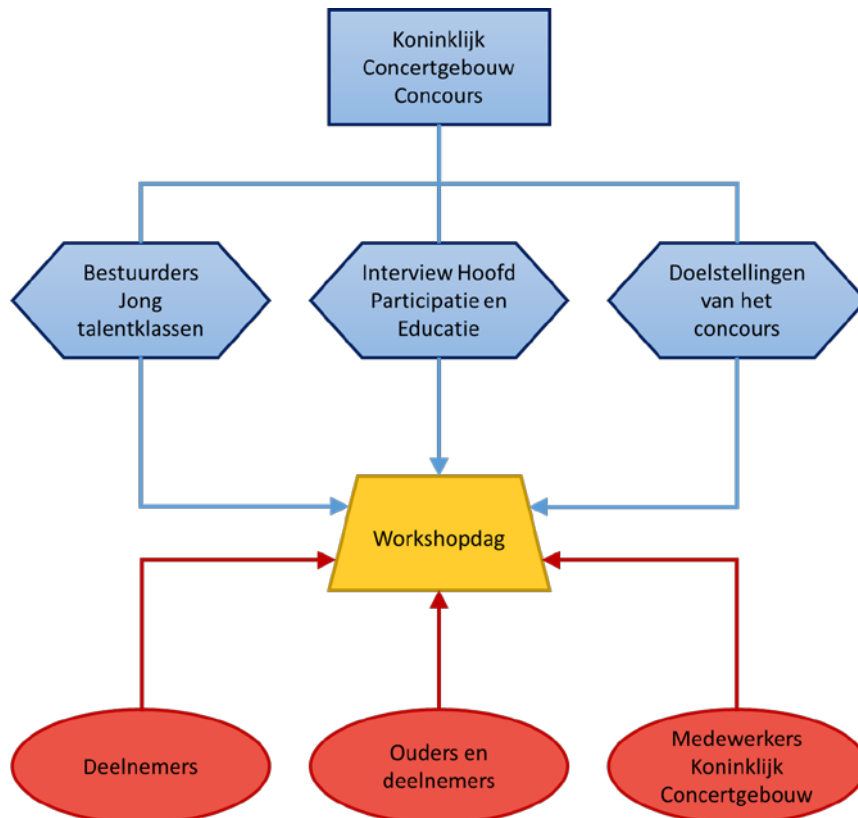
²⁰⁹ “Plan van aanpak toptalenten 2014-2018,” 9.

²¹⁰ Ben Baarda, Esther Bakker, Tom Fischer, Mark Julsing, Vincent Peters, Therese van der Velden en Martijn de Goede, *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van een kwalitatief onderzoek* (Groningen: Noordhoff Uitgevers, 2013), 3.

²¹¹ Baarda et al., *Handleiding kwalitatief onderzoek*, 36.

²¹² Baarda et al., *Handleiding kwalitatief onderzoek*, 58-59.

²¹³ Baarda et al., *Handleiding kwalitatief onderzoek*, 35.

Afbeelding 3 Vorm van het onderzoek

ONDERZOEKSEENHEDEN EN GEGEVENSVERZAMELING

De onderzoeksgroep voor het verkennende gedeelte van dit onderzoek bestaat uit het Hoofd Participatie en Educatie van Het Koninklijk Concertgebouw en bestuurders van jong-talentklassen in Nederland. Daarnaast zijn bronnen over de reeds beschreven doelstellingen van het concours bestudeerd. De doelstellingen worden bestudeerd om meer aan de bestaande doelstellingen te voldoen in komende concoursen. De onderzoeksgroep van het tweede gedeelte bestaat uit deelnemers aan het concours, ouders van deelnemers aan het concours en medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw. Onder deelnemers, ouders en medewerkers zijn na afloop van de workshopdag enquêtes afgenomen met als doel de evaluatie en verbetering van de workshopdag voor eventuele volgende workshopdagen. De enquête bestaat bij deelnemers en ouders van deelnemers uit één meerkeuzevraag en bevat voor de rest open vragen (zie bijlage I en II). De enquête voor medewerkers aan Het Concertgebouw bevat alleen open vragen (zie bijlage III). Per onderzoekseenheid zal hieronder aangegeven worden welke methode gebruikt is en op welke wijze gegevens verzameld zijn.

Hoofd Participatie en Educatie

Om de ontstaansgeschiedenis en ontwikkeling van het concours en haar doelen te bepalen is een interview afgenomen met het Hoofd Participatie en Educatie van Het Koninklijk Concertgebouw. Zij is vanaf het begin nauw bij het concours betrokken en heeft de ontwikkeling hiervan meegemaakt. Het onderwerp wordt besproken tijdens een informeel interview waarbij de aandacht gevestigd wordt op een specifiek onderwerp, ook wel *topic interview* genoemd.²¹⁴ Het interview heeft mondeling plaatsgevonden. Dit interview dient als aanvulling op het document “Van talentenjacht naar Koninklijk Concertgebouw Concours”. Uit beide documenten zullen de doelstellingen van het begin van het concours en de ontwikkeling van het concours bepaald worden.

²¹⁴ Baarda et al., *Handleiding kwalitatief onderzoek*, 150.

Doelstellingen

De doelstellingen van het concours zijn vastgesteld vanuit de documenten “Van Talentenjacht naar Koninklijk Concertgebouw Concours”, “KCC 2016-2020” en “Evaluatieverslag KCC 2015”. Daarnaast kwamen enkele doelstellingen ook aan bod in het interview met het Hoofd Participatie en Educatie. In zowel de documenten als het interview zijn de doelstellingen niet expliciet per doelstelling beschreven. Om meer duidelijkheid te creëren is in dit onderzoek per doelstelling uiteengezet wat de doelstelling inhoud en wat tegenwoordig de doelstellingen van Het Koninklijk Concertgebouw Concours zijn.

Bestuurders jong talentklassen

In 2014-2015 zijn interviews afgenomen met bestuurders van jong talentklassen over de elementen die door hen goed geacht worden aan Het Koninklijk Concertgebouw Concours en de verbeterpunten die er volgens hen zijn. Dit zijn bestaande gegevens, wat inhoudt dat de gegevens niet tijdens dit onderzoek verworven zijn. Deze methode wordt ook wel *deskresearch* genoemd.²¹⁵ In totaal zijn er interviews afgenomen met zes bestuurders van de acht jong-talentklassen die in Nederland door conservatoria aangeboden worden.²¹⁶ De antwoorden van bestuurders zullen samen met de doelstellingen van het concours gebruikt worden voor de ontwikkeling van een praktische oplossing om meer deelnemers tegemoet te komen volgens de doelstellingen van het concours.

Deelnemers

Het concours draait om zijn deelnemers. Het is belangrijk dat de workshopdag voldoening geeft aan de deelnemers, aangezien dit hen kan stimuleren en motiveren in hun muzikale carrière. In dit onderzoek variëren de deelnemers in leeftijd van negen tot vijftien jaar, de leeftijdsgrenzen van het concours. Aan het eind van de workshopdag kregen de aanwezige deelnemers een korte enquête voorgelegd om hun ervaringen op te schrijven (zie bijlage I). Van de 35 deelnemers aan de workshopdag hebben negentien de enquête ingevuld. De uitkomsten van de enquête zullen gebruikt worden om volgende edities van de workshopdag te verbeteren en de doelstellingen nog beter tegemoet te komen.

Ouders van deelnemers

De jonge deelnemers kunnen vanuit meerdere kanten gestimuleerd en beïnvloed worden. Zo kunnen onder andere docenten en ouders gezag uitoefenen op het kind. Ouders waren in dit geval gemakkelijker te bereiken dan docenten, omdat ze bij de afsluiting van de workshopdag aanwezig waren. Onder hen is een enquête afgenomen om nieuwe inzichten te verkrijgen over personen die alleen de presentatie aan het eind van de workshopdag meegemaakt hebben en hun kinderen gesproken hebben over de dag. In totaal hebben zestien ouders van verschillende deelnemers de enquête ingevuld. De uitkomsten van de enquête zullen gebruikt worden om volgende edities van de workshopdag te verbeteren en de doelstellingen nog beter tegemoet te komen.

Medewerkers Koninklijk Concertgebouw

Naast deelnemers en ouders is het belangrijk inzichten te verwerven van medewerkers van het Koninklijk Concertgebouw. Zij hebben immers eerdere concoursen meegemaakt en kunnen aanbevelingen doen voor het concours over de mogelijkheden in het programma, het gebouw en over het budget. In totaal hebben twaalf medewerkers, die betrokken zijn of zijn geweest bij het concours, de enquête ingevuld. De uitkomsten van de enquête zullen gebruikt worden om volgende edities van de workshopdag te verbeteren en de doelstellingen nog beter tegemoet te komen.

²¹⁵ Baarda et al., *Handleiding kwalitatief onderzoek*, 115.

²¹⁶ Zie bijlage IV voor de opzet van de interviews

ANALYSE EN VALIDITEIT

Uit de verzamelde data, zowel de interviews met bestuursleden van jong-talentklassen als afgenomen enquêtes, dient geconcludeerd te worden of er een relatie is met de doelstellingen van het concours, wát deze relatie is en hoe meer voldaan kan worden aan de doelstellingen. Voor een beantwoording van deze vragen is een uitwerking van de data noodzakelijk. Onderstaand is per onderzoekseenheid beschreven welke analysemethode is toegepast en hoe deze in dit onderzoek gehanteerd is.

Hoofd Participatie en Educatie

Het interview met het Hoofd Participatie en Educatie komt geparafraseerd terug onder de kop "Geschiedenis Koninklijk Concertgebouw Concours". Hierbij worden de gegevens gecontroleerd door ze te vergelijken met bestaande gegevens uit het bestand "Van Talentenjacht naar Koninklijk Concertgebouw Concours". Dit bestand is echter niet compleet, waardoor een interview nodig was om tot een compleet beeld te komen. Het interview is meteen verwerkt in lopende tekst, om de validiteit te waarborgen. Hiermee zal de deelvraag: "Hoe heeft het Koninklijk Concertgebouw Concours zich vanaf de eerste editie ontwikkeld?" beantwoord worden. Daarnaast zal het interview de deelvragen "Wat zijn de doelstellingen van het Koninklijk Concertgebouw Concours?" en "Hoe werd er tot nu toe met de doelstellingen omgegaan?" deels beantwoorden. De benodigde informatie voor beantwoording van deze deelvragen wordt uit het interview gehaald en beschreven bij de resultaten van het onderzoek.

Doelstellingen

Doelstellingen worden bepaald vanuit verschillende bestaande documenten en het interview met het Hoofd Participatie en Educatie. Iets wordt als een doelstelling gezien, wanneer het een streven van het concours is, iets dat het concours graag wil bereiken voor onder andere de deelnemers. Hiermee wordt de deelvraag "Wat zijn de doelstellingen van het Koninklijk Concertgebouw Concours?" beantwoord. Door deze doelstellingen vast te stellen kan uiteindelijk een oplossing bedacht worden om alle deelnemers beter te benaderen volgens de doelstellingen. Om de deelvraag "Hoe werd er tot nu toe met de doelstellingen omgegaan?" te beantwoorden, wordt gekeken naar oude brieven die naar deelnemers zijn gestuurd die niet door waren naar de halve finale en de inhoudt van deze brieven, waarop het interview met het Hoofd Participatie en Educatie een aanvulling kan bieden.

Bestuurders jong talentklassen

Afgenomen interviews met bestuurders van jong talentklassen worden geanalyseerd door de antwoorden met elkaar te vergelijken. Wanneer meerdere personen in een interview aangeven iets belangrijk te vinden heeft dit meer waarde en is deze waarde uiteengezet in de resultaten van het onderzoek. Deze wijze van analyseren wordt *coderen* genoemd.²¹⁷ Vragen uit het interview die voor dit onderzoek belangrijk worden geacht zijn: "Waar voldoet een goed concours volgens u aan?", "Wat moet een masterclass doen?", "Hoe ziet u het contactmoment met de jury voor u?" en "Heeft u nog tips?". Deze vragen worden meegenomen in het onderzoek, omdat ze aansluiten op de vraag naar ontbrekende elementen ter verbetering voor het concours, om deze te gebruiken voor de ontwikkeling van een praktische oplossing om alle deelnemers beter te benaderen volgens de doelstellingen.

Deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw

De antwoorden van deelnemers, ouders en medewerkers worden geanalyseerd door per enquêtevraag uiteen te zetten welke antwoorden gegeven zijn en hoeveel anderen in de onderzoeksgroep een soortgelijk antwoord gegeven hebben. Er is een indeling gemaakt in

²¹⁷ "Coderen van interviews," Scribbr, geraadpleegd op 28 juni 2017, <https://www.scribbr.nl/onderzoeksmethoden/coderen-interview>.

categorieën door middel van de gegeven antwoorden. Deze categorieën en het aantal keren dat ze genoemd zijn worden in percentages weergegeven in een cirkelgrafiek. De uitkomsten worden uiteindelijk vergeleken met de uitkomsten van de andere onderzoeksgroepen. Op deze manier kunnen betrouwbare conclusies getrokken worden die leiden tot aanbevelingen voor een volgende workshopdag. Dit zorgt voor beantwoording van de deelvraag: “Hoe zou deze praktische aanpak verbeterd kunnen worden volgens deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw?”. De metingen van alle enquêtes voor deelnemers en ouders zijn op één moment afgenomen, namelijk aan het eind van de workshopdag. Enquêtes werden anoniem ingevuld, om voor zo betrouwbaar mogelijke data te zorgen.

RESULTATEN

HET KONINKLIJK CONCERTGEBOUW CONOURS

Eén van de concoursen voor jong muzikaal talent is het Koninklijk Concertgebouw Concours, georganiseerd vanuit Het Koninklijk Concertgebouw in Amsterdam. Inmiddels heeft het concours al acht keer plaatsgevonden en heeft het verschillende transformaties ondergaan. Dit concours biedt een mogelijkheid voor jong muzikaal talent om een volgende stap te zetten in de keten van talentontwikkeling. Daarnaast kan het extra motiveren en stimuleren, andere belangrijke waarden in de keten van talentontwikkeling volgens het literatuuronderzoek uit hoofdstuk één.²¹⁸

In deze sectie zal het verkennende onderzoek naar het ontstaan en de ontwikkeling van het concours beschreven worden. Daarnaast zullen de doelstellingen uiteengezet worden, zullen aangedragen verbeteringen van jong-talentklas bestuurders toegelicht worden en zal geïnformeerd worden over de gang van zaken met betrekking tot deelnemers die niet geselecteerd waren voor de halve finale.

GESCHIEDENIS VAN HET KONINKLIJK CONCERTGEBOUW CONOURS

Sinds 2009 organiseert Het Koninklijk Concertgebouw “De Talentenjacht” voor kinderen, mogelijk gemaakt door subsidie van de VandenBroek Foundation.²¹⁹ De Talentenjacht was destijds onderdeel van “Het Concertgebouw Open”, een initiatief om amateurs een podium te bieden in Het Concertgebouw, een soort open dag. Aan De Talentenjacht konden alleen inwoners van Amsterdam meedoen. Zowel groepen als solisten konden zich aanmelden. De leeftijdsgrens was in het begin van De Talentenjacht twaalf jaar. De voorrondes vonden plaats op buurtpodia in theaters in verschillende wijken in Amsterdam. Het nadeel hiervan was dat het veel onrust en regelwerk met zich meebracht. De locaties waren moeilijk te regelen en vaak ontbrak een goede uitrusting voor een muzikale auditie. Ook bleef het aantal aanmeldingen laag en was het niveau niet erg hoogstaand. De finale vond plaats tijdens de ochtend van Het Concertgebouw Open, waardoor er weinig publiek aanwezig was. De jury was onbekend en het concours leverde leuke winnaars op, maar niet op het niveau waarop Het Concertgebouw dit eigenlijk wenste. De heer Dirk van den Broek (van de VandenBroek Foundation) wilde met dit initiatief graag een laagdrempelig podium ontwikkelen voor jong talent, maar veel aanmeldingen bleven uit.

In 2012 volgde een evaluatie met de heer van den Broek. Hierbij kwamen vragen aan de orde als “Wat is de meerwaarde van De Talentenjacht?” en “Hoe gaan we verder?”. Er werd geopperd samen te gaan met het Prinses Christina Concours en dit concours het podium van Het Concertgebouw aan te bieden, maar de heer van den Broek was hier geen voorstander van. Het bleek dat deelnemers die al aangesloten waren bij een jong-talentklas in Nederland winnaars waren van de afgelopen edities van De Talentenjacht. Het niveau was dus in vergelijking met de eerste editie gestegen. Maar wat is nu het unieke element van De Talentenjacht? Wat maakt het bijzonder en uniek? In een overleg kwamen de heer van den Broek en medewerkers van De Talentenjacht tot de conclusie dat het spelen in Het Concertgebouw, het uitbreiden van de regio Amsterdam naar een landelijk initiatief en een volle zaal tijdens de finale De Talentenjacht uniek moesten maken. De Talentenjacht zou ook verder gaan zonder groepen, waarbij dus alleen solisten het podium zouden betreden.

In 2014 is de naam bijgesteld naar “Koninklijk Concertgebouw Concours” en is de opzet aangepast. De auditie vindt sindsdien plaats via het insturen van een YouTube-film, waardoor de voorrondes in theaters zijn komen te vervallen. Daarnaast werd er vanaf 2014 meer ingezet op samenwerking met jong-talentklassen van conservatoria en met bestaande educatieprojecten in Het Concertgebouw, zoals “Lang Lang en de 100 pianisten” en “125 violisten met Janine Janssen”. De leeftijd werd uitgebreid naar negen tot vijftien jaar. Sinds de naamsverandering naar het Koninklijk

²¹⁸ Nijs et al., “A multidisciplinary review,” 4.

²¹⁹ Informatie uit dit gedeelte is verworven in een gesprek met Anja van Keulen, Hoofd Participatie en Educatie van Het Koninklijk Concertgebouw.

Concertgebouw Concours zich heeft voorgedaan, volgen er persberichten na afloop van het concours. Het niveau in de finale bleef stijgen naarmate de jaren vorderden, wat leidde tot het speerpunt om jong talent een podium te bieden voordat ze aan het Prinses Christina Concours mee kunnen doen (waaraan meegedaan kan worden vanaf twaalf jaar). Daarnaast wil Het Concertgebouw de deelnemers aan het concours begeleiden en ze aan het gebouw binden. Naast alle veranderingen in 2014, moest er opnieuw subsidie aangevraagd worden, want er waren alweer vijf jaren verstreken. De heer van den Broek gaf aan negen tot vijftien jaar een mooie leeftijd te vinden en wilde de leeftijdsgrens niet uitbreiden.

Nadat Nikola Meeuwssen het concours gewonnen had in 2014 heeft hij voor de kringleden van het Concertgebouw Fonds in een kleine kring gespeeld. Zij waren zo onder de indruk van dit jonge talent dat er sindsdien steeds meer fondsleden komen kijken tijdens de finale van het concours. Ze voelen zich erg betrokken bij de jonge talenten en educatieprojecten. Sinds 2015 is er een prijs bijgekomen, naast het geldbedrag dat de winnaar mag besteden aan zijn of haar muzikale ontwikkeling, namelijk een prijswinnaars lunchconcert in Het Concertgebouw.

In 2016 heeft de achtste editie van het concours plaatsgevonden en het concours telt ondertussen veel winnaars die nationaal en internationaal bekend zijn. De winnaars worden vaak gevraagd voor optredens of projecten. Het concours vormt voor velen de start van hun muzikale carrière en geeft dat ze verbondenheid voelen met Het Concertgebouw. De eerste winnares van het concours, Lucie Horsch, heeft in 2015 de Concertgebouw Young Talent Award gewonnen. Een streven van het concours is dan ook om jonge artiesten te kweken. In 2016 heeft voor het eerst met groot succes de workshopdag plaatsgevonden voor alle deelnemers aan het concours, ook voor degenen die niet geselecteerd werden voor de halve finale. De deelnemers ontvingen een inleiding van professionele musici, waarbij het ook mogelijk was om vragen aan hen te stellen. Hierna volgden een rondleiding door het gebouw en een workshop waarin samen gemusiceerd werd. De dag werd afgesloten met een presentatie van de workshop voor familie en vrienden in de Kleine zaal. Dit concept staat nog in de kinderschoenen en zal de komende jaren ontwikkeld worden. Ook de volgende jaren wil Het Concertgebouw het Koninklijk Concertgebouw Concours een belangrijk onderdeel van haar programmering laten blijven om zo jong talent een podium te bieden.

DOELSTELLINGEN VAN HET KONINKLIJK CONCERTGEBOUW CONOURS

Stimuleren van muzikaal talent

Het Koninklijk Concertgebouw Concours heeft als doel het bieden van een kwalitatieve ondersteuning en stimulans aan jong muzikaal talent. Muziek maken door het bespelen van een instrument is belangrijk, want het stimuleert onder meer de ontwikkeling van de hersenen van kinderen. Kinderen die een instrument bespelen ontwikkelen daarnaast een grote vaardigheid op het gebied van concentratie, discipline en motorische vaardigheid.²²⁰ Samen musiceren met andere kinderen zorgt voor sociale interactie. Het Concertgebouw wil jong muzikaal talent op een laagdrempelige manier een podium bieden en hen laten delen in de enorme muzikale rijkdom en expertise die in het gebouw aanwezig is. Daarnaast vindt Het Concertgebouw het belangrijk om kinderen die van huis uit of op school minder gestimuleerd worden in hun muzikale ontwikkeling de mogelijkheid te bieden om hun talent verder te ontwikkelen. Muzikaal talent is iets wat gekoesterd en gestimuleerd moet worden. Ondersteuning en stimulatie zijn dan ook belangrijke factoren voor de ontwikkeling van talent.²²¹

Kennismaken met Het Koninklijk Concertgebouw

Het Koninklijk Concertgebouw vindt educatie en talentontwikkeling zeer belangrijk. Het uitgebreide educatieprogramma staat aan de basis van de keten van talentontwikkeling door een eerste kennismaking te faciliteren. Kinderen uit alle sociale lagen worden in aanraking gebracht met de

²²⁰ Susan Hallan, 'The power of music: Its impact on the intellectual, social and personal development of children and young people,' *International Journal of Music Education* 28, nr. 3 (2010): 279.

²²¹ Olszewski-Kubilius, Subotnik en Worrell, "The Role of Domains," 62.

schoonheid van de muziek die Het Concertgebouw biedt. Voor een groot deel van hen is dit niet vanzelfsprekend. Het Koninklijk Concertgebouw Concours is onderdeel van de volgende stap van de keten van talentontwikkeling die zich richt op het ontwikkelen van het talent; kinderen worden steeds bekwaamer in het spelen van een instrument. Wie tijdens het concours schittert, krijgt de kans zich verder te ontwikkelen tot de hoogste trap in de keten van talentontwikkeling. In de top, waar excelleren voorop staat, is slechts een beperkt aantal musici te vinden. Men hoopt op den duur de jonge talenten, die hun eerste stappen in Het Concertgebouw zetten als deelnemer van het Koninklijk Concertgebouw Concours, terug te zien keren. De expertise en de faciliteiten die aanwezig zijn in het gebouw kunnen goed ingezet worden tijdens het concours om deelnemers daadwerkelijk te enthousiasmeren en te binden aan Het Koninklijk Concertgebouw.

Contact tussen professionele musici en jong talent bevorderen

Het concours biedt zowel kinderen in de fase van kennismaking als in het stadium van ontwikkeling de ruimte om zich te presenteren. Uit de aanmeldingen blijkt de diversiteit in ontwikkeling, waarbij het ene kind al jaren muzikles heeft en het andere kind slechts enkele maanden. De medewerkers van het concours zijn er dan ook trots op dat ze veel jong talent de afgelopen jaren hebben mogen stimuleren en ondersteunen in hun muzikale carrière. Tevens heeft het Koninklijk Concertgebouw Concours hen de kans geboden om in contact te komen met toptalent in medekandidaten, juryleden en ambassadeurs. De unieke mogelijkheid om persoonlijk advies te krijgen van juryleden maakt het concours laagdrempelig en zorgt ervoor dat elk kind op zijn eigen kwaliteiten wordt aangesproken. Hierdoor kan het kind zich richten op de verbeterpunten om zich op deze manier voor te bereiden op een muzikale carrière. Het Koninklijk Concertgebouw concours heeft het contact tussen professionele musici hoog in het vaandel staan om zo de jonge deelnemers nog meer te stimuleren in hun ontwikkeling. Het bieden van deze mogelijkheid tot ontwikkeling van het talent is ontzettend belangrijk in de keten van talentontwikkeling. Wanneer er geen mogelijkheden geboden worden, kan het talent zich niet verder ontwikkelen.²²²

Andere doelen

Naast de drie grootste doelen die hierboven beschreven staan, is er nog een aantal kleinere doelen die belangrijk geacht worden door Het Koninklijk Concertgebouw. Zo is een belangrijke doelstelling van het concours dat er met diverse partners landelijk wordt samengewerkt. Het Concertgebouw wil aansluiten bij de muzikale behoefte van bestaande initiatieven zoals muziekscholen, Jong talentafdelingen van de Nederlandse Conservatoria, het Prinses Christina Concours en het Jeugdcultuurfonds.

Daarnaast is het volgens Het Concertgebouw belangrijk dat jong talent een podium geboden wordt. Dit blijkt bij veel concoursen een doelstelling te zijn.²²³ Presenteren van het talent op een podium voor publiek is ook een onderdeel van de keten van talentontwikkeling. Het talent moet hiervoor wel zelf uit de huiskamer komen en zich aanmelden voor een concours en intrinsieke motivatie is dus een vereiste. Het Koninklijk Concertgebouw Concours is het enige concours dat georganiseerd wordt vanuit een gebouw. Het voordeel hiervan blijkt de beschikbaarheid van de podia en faciliteiten in het gebouw.

De laatste doelstelling betreft het streven van het Koninklijk Concertgebouw Concours om meer naamsbekendheid te verwerven in de loop der jaren. Door een uitbreiding van de regio Amsterdam naar een landelijk initiatief hoopt het concours in 2020 ongeveer 120 deelnemers te mogen verwelkomen en nog meer jong-talent te stimuleren en helpen in hun ontwikkeling. Het niveau zal met meer deelnemers ook kunnen toenemen. Jong talent kan bij het Koninklijk Concertgebouw Concours begeleidt worden voordat zij mee mogen doen met het Prinses Christina Concours, waarbij de leeftijdsgrens iets hoger ligt. Op deze manier hoopt het concours de

²²² Gaztambide-Fernández, Saifer en Desai, "‘Talent’ and the Misrecognition," 127.

²²³ Zie "Talentenjachten en concoursen"

samenwerking te bevorderen met het Prinses Christina Concours en meer deelnemers te mogen begeleiden.

BESTUURDERS JONG TALENTKLASSEN

In het schooljaar 2014-2015 is een interview afgenomen met bestuurders van jong-talentklassen in Nederland om meer zicht te krijgen op hun visie op het Koninklijk Concertgebouw Concours. De vragen over de verbetering van het concours vormen hiervoor een leidraad in dit gedeelte van het onderzoek. Resultaten van de interviews kunnen in bijlage V gevonden worden. Bevindingen van de afgenomen interviews worden hieronder uiteengezet.

Goed concours

Als eerste werd de vraag “Waar voldoet een goed concours volgens u aan?” gesteld aan de bestuurders. Volgens hen staat het bijdragen aan de muzikale ontwikkeling, de vooruitgang van het jong talent en het ondersteunen van dit jong talent voorop. Het plezier en de leuke ervaring moet een fundament zijn in het concours. Daarnaast is het belangrijk dat deelnemers zich ook daadwerkelijk ontwikkelen. Dit kan door een jurymoment waarin aanbevelingen gegeven worden. Door het aanbieden van verschillende muziekstijlen kunnen de deelnemers zich op meerdere vlakken ontwikkelen en een breder repertoire opbouwen.

Masterclass

Tijdens het Koninklijk Concertgebouw Concours gaat er veel aandacht uit naar de masterclass die wordt aangeboden aan de finalisten. Een vraag tijdens het interview luidde dan ook: “Wat moet een Masterclass doen?”. Bijna alle bestuurders gaven als antwoord dat deze masterclass over podiumpresentatie moet gaan. Hierbij moet ook de mentale training een rol spelen (hoe bereid ik me mentaal voor op het optreden, enzovoort.). Het voorspelen moet volgens hen een essentieel onderdeel uitmaken van deze masterclass over podiumpresentatie.

Jurymoment

Na het spelen in de halve finale en finale krijgen de deelnemers een terugkoppeling van de professionele vakjury tijdens het zogenoemde jurymoment. De bestuurders werd de vraag gesteld: “Hoe ziet u het contactmoment met de jury voor u?”. Volgens hen moest dit een opbouwend moment zijn met aanbevelingen voor de deelnemers en moet het één op één plaatsvinden (oftewel één jurylid met één deelnemer). De docent van de deelnemer mag hierbij aanwezig zijn, maar moet niet overheersen in het gesprek.

Andere opmerkingen

Uit de vraag “Heeft u nog tips?” kwamen vele reacties van de bestuurders. Zo stellen ze dat de sfeer ontzettend belangrijk is voor een concours en dat het bespelen van het instrument centraal moet staan. Daarnaast geven ze aan dat het daadwerkelijke optreden live op een podium plaats moet vinden, bijvoorbeeld in een voorprogramma of als solist samen met een orkest. Ook mag volgens hen het concours meer in het teken van Het Koninklijk Concertgebouw staan, met optredens in het gebouw, een jury uit Het Concertgebouworkest en een rondleiding door het gebouw. Er wordt aangegeven dat het contact met de docent over verbeteringen voor de deelnemer ontzettend belangrijk is. Daarnaast geven ze aan dat het belangrijk is om na te denken over het feit dat er maar één winnaar is en hoe de rest aangesproken en gestimuleerd kan worden.

NIET GESELECTEERD VOOR DE HALVE FINALE

Zoals eerder geschreven worden er twaalf deelnemers geselecteerd voor de halve finale, gebaseerd op een filmpje die zij toegestuurd hebben. Tot 2016 kregen deelnemers die niet geselecteerd waren een bericht waarin stond dat zij helaas niet geselecteerd waren voor de halve finale en vooral door moesten gaan met het maken van muziek. Tijdens het Concertgebouw Open, de eerste edities van de

talentjacht, werden de afgevalen deelnemers nog uitgenodigd om aan een workshop mee te doen (zie bijlage VII). Sinds het concours geen onderdeel meer is van Het Concertgebouw Open, is deze tegemoetkoming komen te vervallen. Wanneer er naar de doelen van het concours gekeken wordt, het stimuleren van muzikaal talent, het contact tussen professional en jong talent en de kennismaking met Het Concertgebouw, blijkt dat dit niet in overeenstemming is met het feit dat er geen vervolg wordt gefaciliteerd voor de niet-geselecteerde talenten. In 2016 is er dan ook een initiatief geïntroduceerd, genaamd de workshopdag, waarin al het talent dat zich aanmeldt meer aangesproken en gestimuleerd wordt om zo de doelstellingen van het concours beter te benaderen. In de volgende sectie zal dit initiatief beschreven worden.

PRAKTISCHE TOEPASSING

Om beter te kunnen voldoen aan de doelstellingen van het Koninklijk Concertgebouw Concours is de zogenoemde workshopdag ontworpen als praktische oplossing. De hierboven beschreven doelstellingen zijn allemaal op een zo geschikt mogelijke manier verwerkt in deze workshopdag. Aan het eind van de dag werd er onder deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw een enquête afgenomen ter evaluatie. In deze sectie zal de opzet van deze workshopdag besproken worden en de keuzes die hierin gemaakt zijn om de onderzoeksvraag op een praktische manier zo volledig mogelijk te beantwoorden met de beschikbare mogelijkheden. Het tweede gedeelte zal bestaan uit de resultaten van de enquêtes, een vergelijking tussen deze resultaten en een evaluatie van de dag voor eventuele volgende edities van de workshopdag.

WORKSHOPDAG

In 2016 heeft voor het eerst sinds de naamsverandering een initiatief plaatsgevonden om alle deelnemers bij het concours en Het Concertgebouw te betrekken, genaamd de workshopdag. De dag bestond uit drie onderdelen, die aansluiten op de doelstellingen van het concours: ontmoeting met het Van Baerle Trio, rondleiding door het gebouw en een workshop met presentatie. Alle deelnemers konden op het inschrijfformulier aangeven of ze mee wilden doen aan de workshopdag. Hierbij maakte het niet uit hoeveel ervaring ze hadden, welk instrument ze bespeelden of hoe oud ze waren; iedereen was welkom. Plezier en een leuke ervaring stonden voorop deze dag, wat door bestuurders van jong-talentklassen als belangrijk element aangegeven werd. De workshopdag vond plaats op 7 mei 2016 en telde in totaal 35 deelnemers.

Programma

9.00-10.00	Opbouw Kleine Zaal, Koorzaal en Plein foyer
10.00	Aankomst ambassadeurs
10.15	Aankomst deelnemers (limonade staat klaar)
10.45-11.15	Inleiding door ambassadeurs: spelen, kort verhaal, vragen van deelnemers
11.15-12.15	Rondleiding door het gebouw
12.15-13.00	Lunch
13.00-14.30	Workshops (Koorzaal, Plein foyer en Kleine Zaal)
14.30-15.00	Korte pauze (limonade voor deelnemers), alles klaarzetten voor de eindpresentatie
15.00	Eindpresentaties in Kleine Zaal (Ouders mogen komen kijken)
15.30	Einde (borrel bij de bar)
16.00	Afbouwen

Van Baerle Trio

Tijdens deze dag maakten de deelnemers kennis met de ambassadeurs van het concours, het Van Baerle Trio, bestaande uit Gideon den Herder (cello), Hannes Minnaar (piano) en Maria Milstein (viool). Nog nooit eerder waren er ambassadeurs betrokken bij het concours. In de ochtend van de workshopdag lieten deze professionele musici wat horen, vertelden ze over hun idee van samenspel en het overbrengen van muziek en mochten deelnemers vragen stellen aan de musici. Dit alles vond plaats op een laagdrempelige manier. Het doel van dit onderdeel was het stimuleren van contact tussen professionele musici en jong talent, waarbij ingegaan werd op de doelstelling 'contact tussen professionele musici en jong talent bevorderen'.

Rondleiding

Na de introductie door het Van Baerle Trio volgde een rondleiding door Het Concertgebouw in verschillende groepen, gegeven door rondleiders van Het Concertgebouw. Door de deelnemers het gebouw, met zijn rijke geschiedenis, te laten ontdekken werd ingespeeld op de doelstelling "Kennismaken met Het Concertgebouw". Daarnaast voelen mensen zich in een bekende omgeving veiliger en konden de deelnemers op een ongedwongen manier kennismaken met andere

deelnemers. Andere manieren, zoals het bezoeken van een concert hadden ook voldaan aan de doelstelling. Voor deze dag is echter gekozen voor een rondleiding van een uur.

Lunch

De dag vervolgde met een lunch aangeboden door Het Concertgebouw. Deelnemers konden rustig een broodje en drinken nuttigen. Tijdens de lunch kon kennisgemaakt worden met andere deelnemers of gepraat worden over alles wat ze tot nu toe meegemaakt hadden tijdens de workshopdag.

Workshop en presentatie

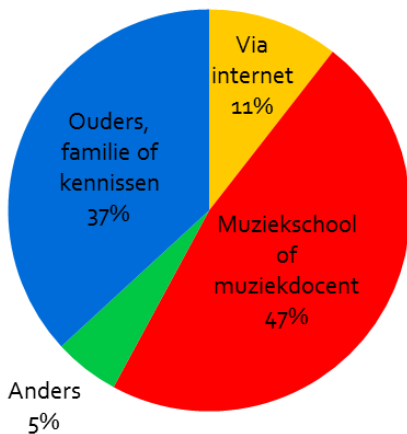
Het laatste onderdeel van de dag was een workshop “samen musiceren”, waarbij de deelnemers eindelijk hun instrument uit de koffers mochten halen. Improvisatie en samenspel stonden centraal tijdens deze workshop die in twee groepen plaatsvond. Door deze workshop werd de doelstelling “Stimuleren van muzikaal talent” aangesproken. Ook de vraag van bestuurders van jongtalentklassen om meer aan podiumpresentatie te doen kwam hier aan bod. Na een korte pauze werd met beide groepen gerepeteerd op het podium van de Kleine Zaal in Het Concertgebouw. De dag werd beëindigd met een presentatie in de Kleine Zaal van hetgeen plaatsvond tijdens de workshops. Familie, vrienden en bekenden mochten gratis komen kijken naar deze uitvoering. Onder het genot van een drankje kon na de uitvoering nagepraat worden over alles wat de deelnemers deze dag meegemaakt hadden, waarna de deelnemers langzaam maar voldaan naar huis vertrokken.

ENQUÊTES

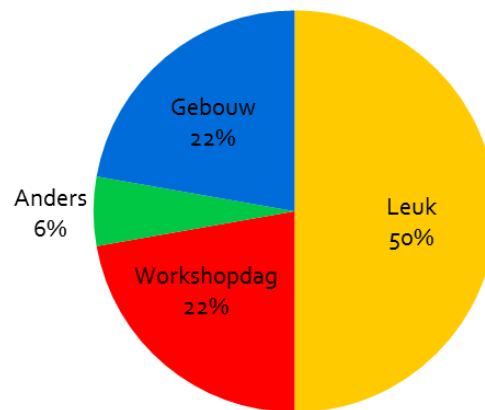
Na de presentatie van deelnemers aan hun ouders en familie is onder zowel deelnemers als ouders een enquête ter evaluatie afgenomen ter ontwikkeling van de workshopdag. Onderstaand zullen de resultaten van de enquêtes per doelgroep uiteengezet en besproken worden, waarna enkele uitkomsten van de verschillende onderzoeksgroepen met elkaar vergeleken en geëvalueerd zullen worden. De volledige uitkomsten zijn in bijlage VIII, IX en X bijgevoegd.

DEELNEMERS

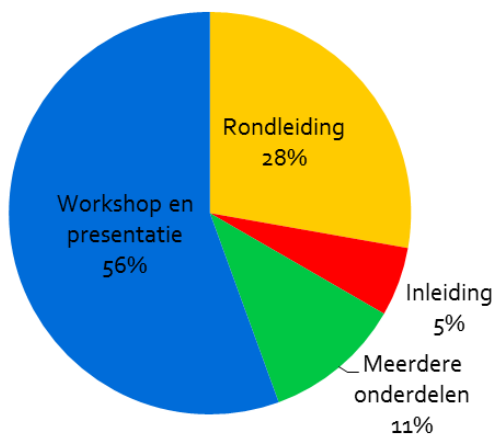
Van wie heb je gehoord van het concours?

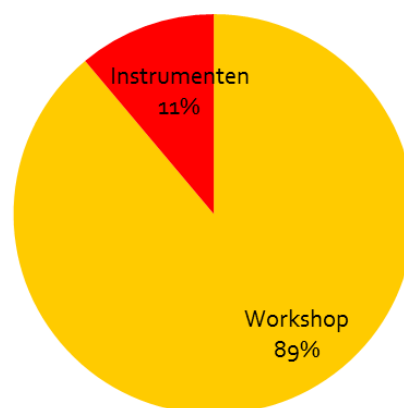
Waarom heb je je aangemeld voor het concours?

Wat vond je het leukste onderdeel van de workshop?

Heb je tips voor de workshopdag?

Afbeelding 4 Resultaten enquête deelnemers

Negen deelnemers hebben van het concours gehoord via hun muziekschool of muziekdocent. Zeven deelnemers hebben dit van hun ouders, familie of kennissen gehoord en twee deelnemers zagen het op internet voorbij komen. Eén deelnemer is op een andere manier met het concours in contact gekomen. Geen enkele deelnemer is door posters en flyers bij het concours terecht gekomen.

De meeste deelnemers hebben zich aangemeld voor het concours, omdat het ze leuk leek om mee te doen (tien). Daarnaast hebben vier deelnemers zich aangemeld voor het concours door de workshopdag en vier omdat ze graag in het gebouw wilden spelen. Eén deelnemer had een andere reden om zich aan te melden. De doelstellingen "contact met professionele musici" en "ter stimulatie van mijn talent" worden door geen enkele deelnemer aangegeven.

De workshopdag bestaat uit drie onderdelen: inleiding van het van Baerle Trio, rondleiding door het gebouw en workshop met presentatie. Twee deelnemers hadden meerdere voorkeuren voor het leukste onderdeel: inleiding en rondleiding. De meeste deelnemers, tien in totaal, gaven aan

het samen musiceren en presenteren het leukst te vinden. Vijf deelnemers vonden de rondleiding het leukst en van één deelnemer ging de voorkeur uit naar de inleiding.

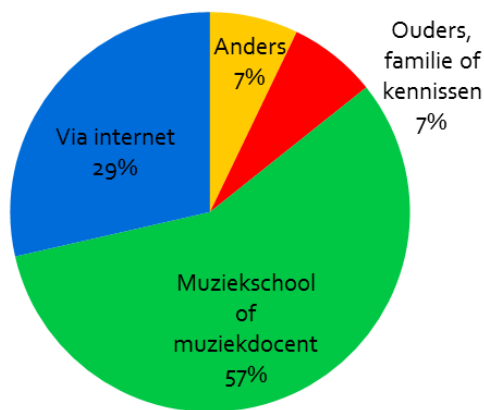
In totaal hebben negen deelnemers een punt ter verbetering van het concours opgeschreven. Bij acht van hen ging dit over de kwaliteit van de workshop waarin samen gemusiceerd werd. Bij één deelnemer ging dit over het aanwezige instrumentarium.

Conclusie deelnemers

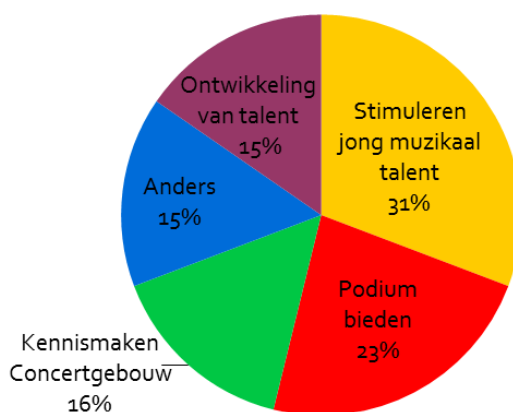
De meeste deelnemers zijn bij het concours terecht gekomen door hun muziekdocent of familie. Geen enkele deelnemer heeft zich door posters of flyers voor het concours aangemeld. Ze hebben zich ingeschreven omdat het ze een leuke ervaring leek of specifiek omdat de workshopdag ze leuk leek, niet ter stimulatie van hun talent of voor het contact met professionele musici. De meeste deelnemers waren enthousiast over de workshopdag. Het onderdeel “samen musiceren en presenteren” was favoriet onder hen, gevolgd door de rondleiding. Volgens de meeste deelnemers kon het samen musiceren beter georganiseerd worden.²²⁴

ouders van deelnemers

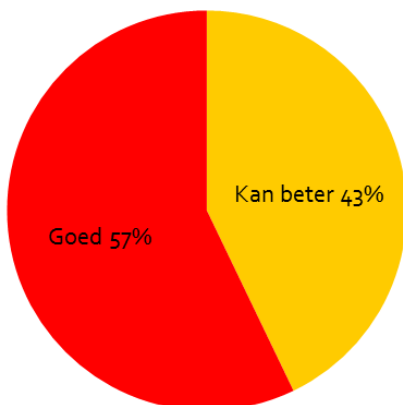
Hoe is uw kind in contact gekomen met het concours?

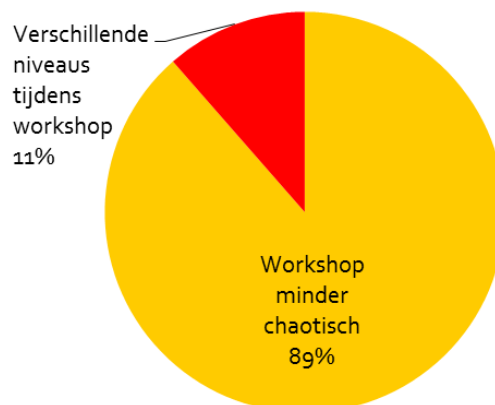
Wat is volgens u het belangrijkste doel van het concours?

Wat vindt u van het concept van de workshopdag?

Heeft u tips voor de workshopdag?

Afbeelding 5 Resultaten enquête ouders van deelnemers

De meeste ouders geven aan dat ze van het concours hoorden via hun muziekschool of muziekdocent (acht). Vier ouders hebben het concours op internet voorbij zien komen en één heeft het van familie of kennissen gehoord. Een laatste persoon is er op een andere manier mee in contact gekomen.

²²⁴ Zie “Evaluatie” voor de volledige uitwerking hiervan.

Door het merendeel van de ouders wordt het stimuleren van jong muzikaal talent aangegeven als voornaamste doel van het concours (vier). Drie ouders geven als belangrijkste doel het spelen op een podium aan. Kennismaken met het gebouw en het helpen ontwikkelen van talent worden beide door twee ouders aangegeven. Twee ouders geven iets anders aan. Contact tussen jong talent en professional wordt niet genoemd als doel.

De opmerkingen van de ouders over het concept van de workshopdag zijn verdeeld in drie categorieën: goed concept (alleen positieve feedback), kan beter (een of meerdere verbeterpunten naar positieve feedback) en helemaal niets (alleen maar verbeterpunten). Acht ouders waren alleen maar positief en zes ouders vonden dat er nog verbeterpunten waren. Geen enkele ouder vond het helemaal niets.

Alle tips, die meerdere keren terugkwamen, gingen over het samen musiceren tijdens de workshopdag. Twee ouders zien graag dat hier ingedeeld wordt op niveau van de deelnemers, twee anderen zouden het graag wat minder chaotisch zien.²²⁵

Conclusie ouders van deelnemers

Bijna alle ouders zijn via de muziekdocent of het internet bij het concours terechtgekomen. Volgens de meesten is het stimuleren van jong muzikaal talent het voornaamste doel van het concours. Het bieden van een podium, kennismaken met Het Concertgebouw en hulp bieden bij de ontwikkeling van talent worden ook genoemd. Contact tussen professionele musici en jong talent is niet genoemd. De meeste ouders zijn positief over het concept van de workshopdag, anderen geven aan nog verbeterpunten te zien. Volgens ouders kan er nog gewonnen worden op het element “samen musiceren” tijdens de workshopdag.

MEDEWERKERS VAN HET CONCERTGEBOUW

Volgens medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw is het helpen ontwikkelen van muzikaal talent en hun muzikale carrière het belangrijkste doel van het concours (zes). Drie medewerkers benoemden de kennismaking met het gebouw als belangrijkste doel en drie benoemden het stimuleren van jong talent. Het contact tussen jong talent en professional is niet benoemd.

Zeven medewerkers vinden dat het gebouw en de connectie tussen het concours en het gebouw dit concours uniek maakt. Eén medewerker vindt dat de afwezigheid van een eis voor het niveau het concours uniek maakt en vier medewerkers weten niet wat het unieke element van het concours is.

Een workshop of masterclass lijkt volgens medewerkers het best aan te sluiten bij de behoefte om meer te voldoen aan de doelstellingen (vier). Daarnaast worden een rondleiding, *meet* en *greet*, meer persoonlijke tijd met de jury en interactieve elementen geopperd. Vijf personen weten niet hoe beter voldaan kan worden of vinden het prima zoals het gaat.

De opmerkingen van de medewerkers zijn verdeeld in drie categorieën: goed concept (alleen positieve feedback), kan beter (een of meerdere verbeterpunten naar positieve feedback) en helemaal niets (alleen maar verbeterpunten). Tien medewerkers waren zeer enthousiast over het concept van de workshopdag en twee gaven een punt ter verbetering van de workshopdag aan. Geen enkele medewerker vond het helemaal niets.

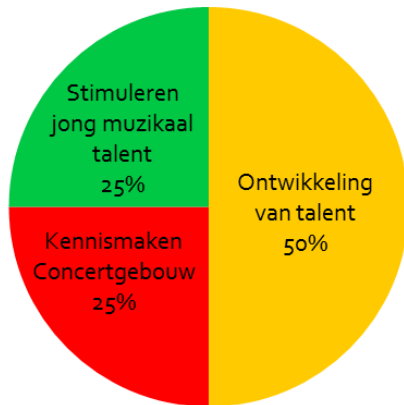
De voornaamste reden, aangegeven door medewerkers, voor het streven naar een hoger inschrijfaantal is het contact met Het Concertgebouw (vier). Anderen gaven bekendheid en meer talent helpen aan als reden (twee). Weer anderen gaven een andere reden of wisten het niet.

Volgens medewerkers is de workshopdag een zinnige toevoeging aan het concours. Verder werden kleine punten ter verbetering gegeven voor het concours.²²⁶

²²⁵ Zie “Evaluatie” voor de volledige uitwerking hiervan.

²²⁶ Zie “Evaluatie” voor de volledige uitwerking hiervan.

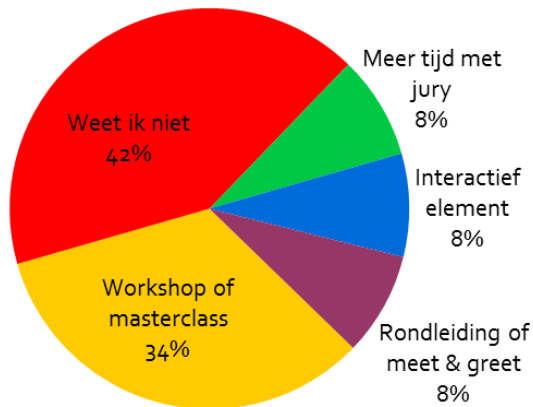
Wat is volgens u het belangrijkste doel van het concours?

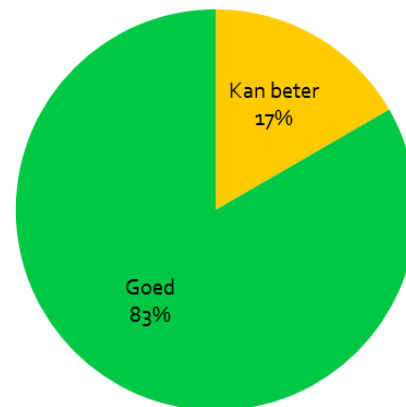
Wat maakt het concours uniek?

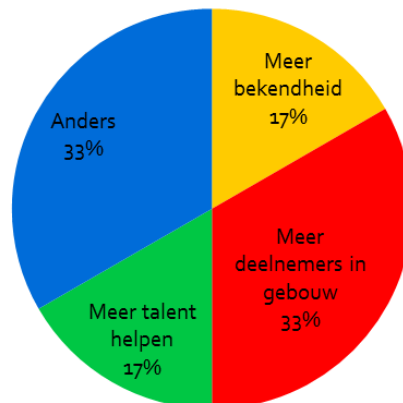
Hoe kunnen de doelstellingen meer aangesproken worden?

Wat vindt u van het concept van de workshopdag?

Waarom is een doel dat er elk jaar een verhoging van de inschrijvingen is volgens u?

Afbeelding 6 Resultaten enquête medewerkers van Het Concertgebouw

Conclusie medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw

Een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van jong muzikaal talent is het voornaamste doel van het concours volgens medewerkers. Contact tussen professional en jong talent werd door geen van hen genoemd. Verder maakt het gebouw en de faciliteiten dit concours uniek tegenover andere concoursen volgens de medewerkers. Door een workshop of masterclass kunnen de doelstellingen beter aangesproken worden en het concept van de workshopdag wordt door de medewerkers dan ook zeer positief ontvangen. Meer jong talent in Het Concertgebouw krijgen lijkt de belangrijkste

beweegreden achter het voornemen voor een stijgend deelnemersaantal. Door medewerkers wordt aangegeven dat de workshopdag zeker moet blijven als onderdeel van het concours.

VERGELIJKING

In deze sectie zullen identieke vragen, gesteld aan meerdere onderzoeksgroepen, met elkaar vergeleken worden. Tussen deelnemers en ouders zal vergeleken worden hoe ze in contact gekomen zijn met het concours en hoe ze de workshopdag ervaren hebben. Tussen ouders en medewerkers zal vergeleken worden wat volgens hen het belangrijkste doel van het concours is en wat zij van het concept van de workshopdag vinden. Deelnemers en medewerkers hadden geen identieke vragen, waardoor een vergelijking onmogelijk is.

DEELNEMERS EN OUDERS

De meeste deelnemers geven aan bij het concours terecht te zijn gekomen door de muziekschool of muziekdocent. Ook ouders geven dit aan. Het percentageverschil zal mogelijk door een doorwerking van de informatie komen; deelnemers horen het van hun ouders, ouders horen het van de muziekschool of zien het op internet. Posters en flyers lijken geen rol te spelen in het contact komen met het concours.

Zowel ouders als deelnemers zijn enthousiast over de workshopdag. Beide gaven wel aan de workshop en presentatie chaotisch te vinden en dit graag anders te willen.

OUDERS EN MEDEWERKERS

Bij zowel ouders als medewerkers worden verschillende doelstellingen van het concours genoemd als belangrijkste doel van het concours. Ouders zien het stimuleren van muzikaal talent als belangrijkste doelstelling en medewerkers leggen de nadruk op ontwikkeling van dit talent. Onbenoemd blijft in beide groepen het contact tussen jong talent en professional, één van de drie grootste doelen van het concours.

Meer medewerkers dan ouders zijn enthousiast over de workshopdag. In beide groepen geeft niemand aan alleen maar verbeterpunten te zien en de workshopdag "helemaal niets" te vinden.

CONCLUSIE

Bij het promoten van het concours en de groei van het aantal deelnemers lijken muziekscholen de belangrijkste rol te spelen in het bereiken van deelnemers. Posters en flyers leveren daarentegen helemaal geen deelnemers op. De chaotische workshop en presentatie is een element dat bij volgende edities van de workshopdag meer gestructureerd moet verlopen en meer aandacht verdient. Alle onderzoeksgroepen lijken enthousiast over de workshopdag, waardoor het zeker als element van het concours moet blijven bestaan.

EVALUATIE

De eerste workshopdag voor alle deelnemers aan het concours vond plaats op zaterdag 7 mei 2016. Deze workshopdag was een kennismaking met Het Koninklijk Concertgebouw bestaande uit een muzikale inleiding gegeven door ambassadeurs, een rondleiding door het gebouw, een workshop en eindpresentatie voor familie. Musici namen als ambassadeurs een actieve rol in door te musiceren, wat te vertellen over het overbrengen van muziek en vragen te beantwoorden van de deelnemers. Muziekvakdocenten gaven de workshops en een rondleiding werd gegeven door de rondleiders van Het Koninklijk Concertgebouw. Op deze manier werd het contact tussen jong talent en professional bevorderd, werd kennisgemaakt met Het Concertgebouw en werden alle deelnemers gestimuleerd verder te gaan met het maken van muziek, wat de voornaamste doelen van het concours zijn. Om meer aan de doelstellingen te voldoen is het als eerste belangrijk dat iedereen op de hoogte is van de

doelstellingen van het concours. Dit kan erg eenvoudig door de doelstellingen op de website en poster te vermelden.

De organisatie van het concours heeft na de workshopdag al aangegeven deze dag in het programma te houden, omdat het door velen zeer positief ontvangen werd. Toch zijn er nog een aantal elementen waarop de workshopdag verbeterd kan worden, aangegeven door de deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw. Hieronder worden de evaluatiepunten per onderzoeksgroep uiteengezet.

DEELNEMERS

De deelnemers gaven aan ontzettend genoten te hebben van alle onderdelen van de workshopdag. Samen musiceren en het presenteren werd door de meeste deelnemers als leukste onderdeel van deze dag aangegeven. Tegelijk was dit het onderdeel waar de meeste verbeterpunten over gingen. De workshop was onduidelijk en erg chaotisch, waardoor de deelnemers niet snaptten wat er van hen verlangd werd. Een oorzaak hiervan kon de tijdsdruk zijn voor de workshopleider tijdens de workshop en het oefenen van de presentatie. Ook het improviseren werd door een aantal deelnemers niet als leuk ervaren, ze hadden liever thuis iets ingestudeerd en dit in het gebouw samen gespeeld. Verder waren er veel deelnemers die piano speelden en waren er te weinig piano's aanwezig om al deze deelnemers te bedienen.

OUDERS

Ook ouders waren erg te spreken over de workshopdag. Zij gaven aan de presentatie van de workshop chaotisch te vinden en hadden graag gezien dat er meer gedaan werd met het verschil in niveaus van de deelnemers tijdens de workshop. Enkelens gaven aan het improvisatie-element niet succesvol te vinden. Verder gaf een aantal ouders aan graag wat meer informatie te ontvangen over de workshopdag en hier meer diepgang in te zien. Ook voor het concours kwamen verbeterpunten vanuit ouders. Een toelichting waarom hun kind niet door was naar de halve finale was bijvoorbeeld erg gewenst. Andere ouders gaven aan het jammer te vinden dat de finale op zondag gehouden wordt en er mogen meerdere prijzen uitgedeeld worden om het talent nog meer te stimuleren, geeft een ouder aan.

MEDEWERKERS

Vanuit de medewerkers werden kleine punten ter verbetering aangegeven, die vooral over het concours gingen. Zo kan er contact gezocht worden met andere concoursen om te overleggen hoe zij bepaalde zaken als het werven van deelnemers aanpakken. Daarnaast mag de poster vrolijker en moet het wervingstraject geprofessionaliseerd worden. Er moet een betere presentatrice komen en de uitslag van de halve finale moet niet via de telefoon maar op het podium plaatsvinden. Verder wordt opgemerkt dat het niveauverschil tussen deelnemers erg groot blijft.

De workshopdag moet zeker onderdeel van het concours blijven volgens medewerkers. Wel is het belangrijk dat de workshopdag dan plaatsvindt voordat de uitslag van de deelnemers die door zijn naar de halve finale is geweest. Er moet meer tijd komen voor de workshop en de ontvangst aan het begin van de workshopdag moet anders. Het belangrijkste is dat het plezier van de kinderen voorop blijft staan, wordt aangegeven.

CONCLUSIE

De workshopdag lijkt een groot succes te zijn. Een deel van de deelnemers en ouders hadden de workshop samen musiceren graag anders gezien. Ouders hadden onder andere graag een toelichting ontvangen waarom hun kind niet door was naar de halve finale en zien graag meer prijzen om het jonge talent meer te stimuleren. Medewerkers geven kleine punten ter verbetering van het concours aan, maar zijn erg positief over de workshopdag.

DISCUSSIE

Het uitgangspunt van de enquêtes was meer te weten te komen van de deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw over het concept en de uitvoering van de workshopdag. Door de resultaten uiteen te zetten en te vergelijken is er meer duidelijkheid verworven over de perceptie van de workshopdag. Een aantal elementen worden echter ter discussie gesteld.

Niet alle deelnemers, ouders en medewerkers hebben de enquête ingevuld. Dit betekent dat de resultaten gebaseerd zijn op de antwoorden van de enquêtes. Dit wil niet expliciet stellen dat de andere deelnemers, ouders en medewerkers hetzelfde denken als de uitkomsten in deze enquêtes.

Daarnaast hadden niet alle deelnemers en ouders alle vragen ingevuld, waardoor het totaal bij de ene vraag een ander aantal kan zijn dan het totaal bij een andere vraag. Het is onduidelijk waarom deze vragen niet ingevuld zijn, maar zoals bovenstaand genoemd zou de uitkomst anders kunnen zijn wanneer deze vragen wel ingevuld waren.

Tijdens de workshopdag werd de workshop “samen musiceren” in twee verschillende groepen gegeven, met beide een andere muziekvakdocent als workshopleider. Aangezien de enquêtes anoniem afgenomen zijn, kan niet nagegaan worden welke deelnemer bij welke workshopleider zat. Hierdoor is het mogelijk dat alle deelnemers die het samen musiceren als verbeterpunt aangaven bij de ene workshop zaten en alle deelnemers die het als favoriete onderdeel aangaven bij de andere workshop deelnamen. Een relatie hiertussen valt echter niet te achterhalen.

Nog onbeantwoord blijft de vraag of de workshopdag daadwerkelijk resultaat heeft gehad en ter stimulans dient voor het muzikale traject van de deelnemers. Wordt talent versterkt door deze workshopdag en hebben de deelnemers nu meer plezier en motivatie in het maken van muziek? Daarnaast wordt in de doelstellingen van het concours aangegeven dat kinderen uit alle sociale lagen en kinderen die van huis uit of op school minder gestimuleerd worden in hun muzikale ontwikkeling door het concours aangesproken worden. In praktijk blijkt echter dat kinderen die thuis niet gestimuleerd worden, zich niet aanmelden voor het concours en de bijbehorende workshopdag.

Door zowel deelnemers, ouders en medewerkers worden tips gegeven ter verbetering van het concours en de workshopdag. In de evaluatie zijn alle opmerkingen meegenomen. Dit wil echter niet zeggen dat er bij het volgende concours aan alle opmerkingen voldaan moet worden, het blijven immers meningen. Uiteindelijk zal de producent van het concours bepalen welke opmerkingen meegenomen worden en welke niet.

CONCLUSIE

In het streven om verder inzicht te ontwikkelen over de rol en ontwikkeling van concoursen binnen de huidige infrastructuur van het Nederlandse muziekonderwijs, heeft het onderzoek zich gericht op de beantwoording van de vraagstelling: Welke rol spelen concoursen in de huidige muzikale infrastructuur van het muziekonderwijs en hoe kan het Koninklijk Concertgebouw Concours alle deelnemers benaderen volgens de doelstellingen van het concours?

In het Nederlandse onderwijs ligt de nadruk op leerlingen met leerproblemen. Hier tegenover staan talentvolle leerlingen, waarbij men er vanuit gaat dat ze zich wel redden. Toch is het ontzettend belangrijk om getalenteerde leerlingen aan te spreken en hen te helpen om hun talenten te ontwikkelen, want een kwart van de leerlingen geeft aan zich vaak te vervelen op school doordat er een gebrek aan uitdaging is.²²⁷ Wanneer hier niets mee gedaan wordt, kan dit leiden tot onderpresteren en uitval bij deze leerlingen. Daarnaast wil Nederland zich graag in de toekomst met de internationale top blijven meten, waar talent in verschillende vakgebieden een vereiste voor is. Staatssecretaris Sander Dekker stelt dan ook dat toptalenten hard nodig zijn in Nederland en wil verandering brengen in de situatie van talentvolle leerlingen.²²⁸ Hiervoor wil hij meer gebruik maken van instellingen buiten de school om uitdaging te bieden op vlakken waar het reguliere onderwijs dit niet kan.

Concoursen en talentenjachten lijken in hun doelstellingen vaak al verwerkt te hebben wat het reguliere muziekonderwijs niet aan de leerlingen kan bieden: Muziek stimuleren, talent helpen ontwikkelen en een podium bieden aan dit talent. Zij spelen in op muzikaal talent en bieden hen onder andere de mogelijkheid op individuele feedback, ontwikkeling van podiumpresentatie en contact met beroepsmuzikanten. Daarnaast bieden zij, door het aanbieden van het concours, een mogelijkheid tot ontwikkeling. Het bieden van kansen en mogelijkheden blijkt een belangrijk element ter ontwikkeling van talent volgens de literatuur.²²⁹ Ook worden talentvolle leerlingen aangemoedigd, in hun muzikale talent, door initiatieven als concoursen. Dit kan leiden tot extra motivatie en als stimulans dienen voor de ontwikkeling van het jonge talent. De leerling moet zich hiervoor wel zelf aanmelden bij een concours en intrinsieke motivatie is dan ook een vereiste. Evenzeer moeten scholen open staan voor samenwerking, hun programma hierop aanpassen en een talentbeleid opstellen. Om een dergelijk beleid op te stellen, is het belangrijk dat zowel leerlingen als docenten op de hoogte zijn van de gebruikte definitie voor talent in de school.

Eén van de concoursen in Nederland is het Koninklijk Concertgebouw Concours. Sinds 2009 heeft het Koninklijk Concertgebouw Concours zich ontwikkeld tot een concours waarbij jong muzikaal talent centraal staat en elk jaar een stijging van deelnemers plaatsvindt. De belangrijkste doelstellingen zijn het stimuleren van muzikaal talent, het contact tussen beroepsmuzikant en jong talent en de kennismaking met Het Concertgebouw. Vóór 2016 werd er naast de twaalf deelnemers aan de halve finale niet ingegaan op deze doelen. Daarom is in 2016 voor het eerst een workshopdag ontwikkeld om het contact tussen jong talent en professional te bevorderen, kennismaking met Het Concertgebouw te faciliteren en jong talent te stimuleren in hun muzikale carrière. Alle deelnemers die zich aangemeld hadden voor het concours mochten meedoen aan de workshopdag. De workshopdag bestond uit een inleiding door het Van Baerle Trio, een rondleiding door Het Concertgebouw en een workshop waarin samen gemusiceerd en gepresenteerd werd. Ouders waren welkom bij de presentatie aan het eind van de dag. Door middel van deze dag wilde Het Concertgebouw nog meer jong talent verwelkomen en helpen in hun ontwikkeling.

Deelnemers, ouders van deelnemers en medewerkers van Het Concertgebouw hebben door middel van een enquête geëvalueerd op de workshopdag. Alle groepen waren zeer te spreken over dit initiatief. De workshop waarin het samen musiceren centraal stond werd als favoriete onderdeel

²²⁷ "Plan van aanpak toptalenten 2014-2018," 4.

²²⁸ "Plan van aanpak toptalenten 2014-2018," 3.

²²⁹ Subotnik, Olszewski-Kubilius en Worrell, "Rethinking Giftedness," 4.

aangegeven door de deelnemers. Toch waren er ook enkele punten ter verbetering. Zo gaven deelnemers en ouders aan meer structuur te willen tijdens de workshop en de presentatie. Medewerkers gaven aan het ontvangst graag anders te zien en de datum van de workshopdag voor de uitslag van de halve finalisten gepland te zien. Het belangrijkste aspect blijft volgens medewerkers het plezier in het musiceren. De organisatie van het concours heeft na de workshopdag aangegeven deze dag in het programma te houden, omdat het door velen zeer positief ontvangen werd.

AANBEVELINGEN EN MOGELIJKHEDEN TOT VERVOLGONDERZOEK

In dit onderzoek is alleen gekeken naar de rol van concoursen in de keten van talentontwikkeling. Zoals eerder genoemd spelen ook muziekscholen, musea en andere instellingen een rol in deze keten. Om de invloed van andere instellingen te bepalen, moet ook hun rol onderzocht worden. Daarbij kan ook gekeken worden naar de vorm waarop deze instellingen elkaar kunnen complimenteren in de keten van talentontwikkeling en zo het beste uit de muzikaal getalenteerde kinderen kunnen halen.

Na rondgevraagd te hebben aan de directie en collega's van de school waar ik werk over het talentbeleid van de overheid, gaf iedereen aan hier nog nooit van gehoord te hebben. Meewerkende partijen moeten voor een goede uitvoering van het beleid wel bewust zijn van het bestaan hiervan. De overdracht van dit beleid lijkt een belangrijke rol hierin te spelen. Een onderzoek naar de verspreiding van het beleid en hetgeen hier daadwerkelijk mee gedaan wordt in scholen lijkt een eerste stap naar datgene wat de overheid lijkt te willen bereiken: het stimuleren van talentonderwijs in scholen.

Daarnaast zijn de partijen die in dit onderzoek genoemd worden, zoals ouders en docenten, niet de enigen die invloed hebben op het kind en de muzikale ontwikkeling van dit kind. Een onderzoek naar de invloedrijke factoren op het kind zou kunnen bepalen in welke mate het kind afhankelijk is van deze "omgevingsfactoren" en wat het kind daadwerkelijk nodig heeft om talent te ontwikkelen zonder invloed van deze factoren.

LITERATUUR

- Allan, Michael. "Frontier Crossings: Cultural Dissonance, Intercultural Learning and the Multicultural Personality." *Journal of Research in International Education* 2 (2003): 83-110.
- Baarda, Ben, Esther Bakker, Tom Fischer, Mark Julsing, Vincent Peters, Therese van der Velden en Martijn de Goede. *Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van een kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers, 2013.
- Bradley, Renee, Louis Danielson en Daniel P. Hallahan. *Identification of Learning Disabilities: Research to Practice*. Oxford: Routledge, 2002.
- Burkholder, J. Peter, Donald Jay Grout en Claude V. Palisca. *A History of Western Music*. New York: W.W. Norton & Company, 2010.
- Campbell, Patricia Shenan. "Music Education in a Time of Cultural Transformation." *Music Educators Journal* 89 nr. 1 (2002): 27-32.
- Chrysostomou, Smaragda. "Interdisciplinary Approaches in the New Curriculum in Greece: A Focus on Music Education." *Arts Education Policy Review* 105 nr. 5 (2004): 23-30.
- Colwell, R., red. *MENC Handbook of Musical Cognition and Development*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Csikszentmihaly, Mihaly. *The Systems Model of Creativity: The Collected Works of Mihaly Csikszentmihaly*. Dordrecht: Springer, 2014.
- Dieleman, C. *Het Nieuwe Theaterleren: een veldonderzoek naar de rol van theater binnen culturele en kunstzinnige vorming op havo en vwo*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2009.
- Ericsson, K. Anders, Ralf Th. Krampe en Clemens Tesch-Romer. "The Role of Deliberate Practice in the Acquisition of Expert Performance." *Psychological Review* 100 nr. 3 (1993): 363-406.
- Ericsson, K. Anders, M.J. Prietula en E. T. Cokely, "The Making of an Expert," *Harvard Business Review* 85 (2007): 114-121.
- Feldhusen, John F. "Talent Identification and Development in Education (TIDE)." *Gifted Education International* 10 (1994): 10-15.
- Feldman, David Henry. "Child Prodigies: A Distinctive Form of Giftedness." In *Definitions and Conceptions of Giftedness*, geredigeerd door R. J. Sternberg, 133-144. Thousand Oaks: Corwin Press, 2004.
- Fisher, Renée. *Musical Prodigies: Masters at an Early Age*. New York: Association Press, 1973.
- Flohr, John W. en Donald A. Hodges. "Music and Neuroscience." In *MENC Handbook of Musical Cognition and Development*, geredigeerd door Richard Coldwell, 7-39. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Fonseca, Christine. *Emotional Intensity in Gifted Students: Helping Kids Cope with Explosive Feelings*. Naperville: Sourcebooks, 2015.

- Freeman, Joan. "Giftedness in the Long Term." *Journal for the Education of the Gifted* 29 nr. 4 (2006): 384-403.
- Gagné, Francoys. "Giftedness and Talent: Reexamining a Reexamination of the Definitions." *Gifted Child Quarterly* 29 nr. 3 (1985): 103-112.
- Gagné, Francoys. "Understanding the Complex Choreography of Talent Development Through DGMT- Based Analysis." In *International Handbook of Giftedness and Talent*, geredigeerd door K. A. Heller, F. J. Mönks, R. Subotnik, Robert J. Sternberg, 67-79. Amsterdam: Elsevier, 2000.
- Gagné, Francoys. "From Gifts to Talents: The DMGT as a Developmental Method." In *Conceptions of Giftedness*, geredigeerd door Robert J. Sternberg en Janet E. Davidson, 98-119. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Gardner, Howard. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. New York: Basic Books, 1983.
- Gardner, Howard. *Soorten intelligentie: meervoudige intelligenties voor de 21e eeuw*. Amsterdam: Uitgeverij Nieuwezijds, 2002.
- Gaztambide-Fernández, Rubén A., Adam Saifer en Chandni Desai. "'Talent' and the Misrecognition of Social Advantage in Specialized Arts Education," *Roeper Review* 35 (2013): 124-135.
- Gladwell, Malcolm. *Outliers: The Story of Success*. New York: Little, Brown & Company, 2008.
- Greven, Luc. "Passend onderwijs als uitdaging," *Van Horen Zeggen* 48 nr. 2 (2007): 10-13.
- Grijp, Louis P., red. *Een muziekgeschiedenis der Nederlanden*. Amsterdam: Amsterdam University Press Salomé, 2001.
- Hallan, Susan. "The Power of Music: Its Impact on the Intellectual, Social and Personal Development of Children and Young People," *International Journal of Music Education* 28 nr. 3 (2010): 269-289.
- Haroutounian Joanne. *Kindling the Spark: Recognizing and Developing Musical Talent*. Oxford: Oxford University Press, 2002.
- Hartkamp, G.M. "Het muziekonderwijs in Nederland tijdens de 20^e eeuw." Bachelorscriptie, Universiteit Utrecht, 2005.
- Heller, K. A., F. J. Mönks, R. Subotnik, Robert J. Sternberg. *International Handbook of Giftedness and Talent*. Amsterdam: Elsevier, 2000.
- Howard, Robert W. "Linking Extreme Precocity and Adult Eminence: a Study of Eight Prodigies at International Chess." *High Ability Studies* 19 nr. 2 (2008): 117-130.
- Howe, Michael J. A. *Genius Explained*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.
- IJdens, Teunis, Marjo van Hoorn, Andries van den Broek en Chrit van Rensen. *Jaarboek Actieve Cultuurparticipatie 2013: Koers kiezen onder wisselende omstandigheden*. Bunnik: Drukkerij Libertas, 2013.

- Kaufman, Scott Barry. *The Complexity of Greatness: Beyond Talent or Practice*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Kolb, David A. "Learning Styles and Disciplinary Differences." In *The Modern American College: Responding to the New Realities of Diverse Students and a Changing Society*, geredigeerd door Arthur W. Chickering, 232-255. San Fransisco: Jossey-Bass, 1981.
- Kolb, David A. *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*. New Jersey: FT Press, 1984.
- Kruithof, Bernard. "De deugdame natie: Het burgerlijk beschavingsoffensief van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen tussen 1784 en 1860." In *Geschiedenis van opvoeding en onderwijs*, geredigeerd door Bernard Kruithof, Jan Noordman en Piet de Rooy, 371- 385. Nijmegen: SUN, 1983.
- Lubinski, David en Camilla P. Benbow, "States of Excellence," *American Psychologist* 55 (2000): 137-150.
- Mayer, Richard E. "The Scientific Study of Giftedness." In *Conceptions of Giftedness*, geredigeerd door Robert J. Sternberg en Janet E. Davidson, 437-447. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- McPherson, Gary E. *The Child as Musician: A Handbook of Musical Development*. Oxford, Oxford University Press, 2015.
- Meijnen, G.W. "Onderwijsvernieuwing tussen droom en daad." *Pedagogische Studieën* 90 (2013): 69-73.
- Nijs, S., Eva Gallardo-Gallardo, Nicky Dries en Luc Sels. "A Multidisciplinary Review into the Definition, Operationalization, and Measurement of Talent." *Journal of World Business* 49 nr. 2 (2014): 1-12.
- Olszewski-Kubilius, Paula, Rena F. Subotnik en Frank C. Worrell, "The Role of Domains in the Conceptualization of Talent," *Roeper Review* 39 (2017): 59-69.
- Park, Gregory, David Lubinski en Camilla P. Benbow. "Ability Differences among People Who Have Commensurate Degrees Matter for Scientific Creativity," *Psychological Science* 19 nr. 10 (2008): 957- 961.
- Periathiruvadi, S. en A.N. Rinn. "Technology in Gifted Education: A Review of Best Practices and Empirical Research." *Journal of Research on Technology in Education* 45 (2013): 153-169.
- Pfeiffer, S.I. "The gifted: Clinical Challenges for Child Psychiatry." *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 48 nr. 8 (2009): 787-790.
- Piirto, Jane. *Understanding Those who Create*. Tucson: Gifted Psychology Press, 1998.
- Radford, John. *Child Prodigies and Exceptional Early Achievement*. New York: Free Press, 1990.
- Rasmussen, Annette en Palle Rasmussen. "Conceptions of Student Talent in the Context of Talent Development." *International Journal of Qualitative Studies in Education* 28 (2015): 476-495.

- Renzulli, Joseph S. "The Enrichment Triad Model: A Plan for Developing Defensible Programs for the Gifted and Talented," *Gifted Child Quarterly* 21 nr. 2 (1977): 227-233.
- Renzulli, Joseph S. "The Three-Ring Conception of Giftedness: A Developmental Model for Promoting Creative Productivity," in *Conceptions of Giftedness*, geredigeerd door Robert J. Sternberg en Janet E. Davidson, 246-279. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Robinson, Nancy M. "In Defense of a Psychometric Approach to the Definition of Academic Giftedness: A Conservative View from a Die-Hard Liberal." In *Conceptions of Giftedness*, geredigeerd door Robert J. Sternberg en Janet E. Davidson, 280-294. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Ruban, Lilia M. "Identification and Assessment of Gifted Students With Learning Disabilities, Theory Into Practice." *Theory into Practice* 44 nr. 2 (2005): 115-124.
- Sasaki, Joni Y. en Heejung S. Kim. "Nature, Nurture and their Interplay: A Review of Cultural Neuroscience." *Journal of Cross-Cultural Psychology* 48 (2017): 4-22.
- Scheper Anne. "Talentontwikkeling in het voortgezet onderwijs: ontdekken, ontwikkelen en ebruiken." *SchoolManagement Totaal* (2016): 10-14.
- Seashore, Carl. E. "The Psychology of Music." *Music Educators Journal* 25 nr. 4 (1939): 23-24.
- Serrat, Angel Guirado i. "The Intelligence of Musical Talent." *Prodiemus* (2009): 1-10.
- Simon, H. A. en Chase, W. G. "Skill in Chess: Experiments with Chess-playing Tasks and Computer Simulation of Skilled Performance throw Light on some Human Perceptual and Memory Processes." *American Scientist* 61 nr. 4 (1973): 394-403.
- Simonton, Dean Keith. "Creative Life Cycles in Literature: Poets versus Novelists or Conceptualists versus Experimentalists?." *Psychology of Aesthetics, Creativity, and the Arts* 1 nr. 3 (2007): 133-139.
- Sternberg, Robert J. *Beyond IQ: A Triarchic Theory of Human Intelligence*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- Sternberg, Robert J. "Giftedness as Developing Expertise: A Theory of the Interface between High Abilities and Achieved Excellence," *High Ability Studies* 12 nr. 2 (2001): 159-179.
- Sternberg, Robert J. *Definitions and Conceptions of Giftedness*. Thousand Oaks: Corwin Press, 2004.
- Sternberg, Robert J. en Janet E. Davidson. *Conceptions of Giftedness*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Subotnik, Rena F., Paula Olszewski-Kubilius en Frank C. Worrell. "Rethinking Giftedness and Gifted Education: A Proposed Direction Forward Based on Psychological Science." *Psychological Science in the Public Interest* 12 (2011): 3-54.
- Tomlinson, Carol Ann en M. Layne Kalbfleisch. "Teach Me, Teach My Brain: A Call for Differentiated Classrooms." *Educational Leadership* 11 (1998): 52-55.

- Thompson, Paula en S. Victoria Jaque. *Creativity and the Performing Artist: Behind the Mask*. Boston, Massachusetts: Elsevier, 2017.
- Vos, Jozef. *Democratisering van de schoonheid: twee eeuwen scholing in de kunsten*. Amsterdam: SUN, 1999.
- Walstijn, W.A.W. van. *Kansen op onderwijs*. Den Haag: Voorlopige Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 1975.
- Ward, Justine. *Muziek in de school: eerste leerjaar*. Doornik: Desclée en Cie, 1934.
- Wartema, Bert. *H. Goeman Borgesius (1847-1917): vader van de verzorgingsstaat*. Amsterdam: Aksant, 2003.
- Wely, Max Prick van. *Het bloeitijdperk van het Nederlandse volkslied: van het ontstaan tot de zeventiende eeuw*. Haarlem: Uitgeverij De Toorts, 1949.
- Worrell, Frank C., Paula Olszewski-Kubilius en Rena F. Subotnik. "Important Issues, Some Rhetoric, and a Few Straw Men: A Response to Comments on 'Rethinking Giftedness and Gifted Education'," *Gifted Child Quarterly* 56 (2012): 224-231.
- Zeidner, Moshe en Esther Jane Schleyer, "The Big-Fish–Little-Pond Effect for Academic Self-Concept, Test Anxiety, and School Grades in Gifted Children," *Contemporary Educational Psychology* 24 (1999): 305-329.

WEBSITES

- ArtEZ. "Jong talentklas." Geraadpleegd op 24 april 2017.
<https://www.artez.nl/opleidingen/vooropleiding-muziek-arnhem/programma/jong-talentklas>.
- Art Rocks. "Art Rocks." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<https://www.artrocks.nl/competitie/over-de-muziekcompetitie>.
- Beatsnbits. "Over de methode." Geraadpleegd op 2 juni 2017.
https://www.beatsnbits.nl/index.php?action=over_de_methode.
- Bunniks Nieuws. "Music Talent Live." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://bunniksnieuws.nl/deel-je-nieuws-artikel/talentedjacht-voor-jongeren-178378>.
- De Muziekwedstrijd. "De Muziekwedstrijd." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://demuziekwedstrijd.nl/de-wedstrijd/>.
- Fonds voor Cultuurparticipatie. "Cultuureducatie met kwaliteit 2017-2020." Geraadpleegd op 1 mei 2017. <http://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/cultuureducatie-met-kwaliteit-2017-2020.html>.
- Fonds voor Cultuurparticipatie. "Cultuureducatie VMBO en praktijkonderwijs." Geraadpleegd op 1 mei 2017. <http://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/cultuureducatie-vmbo-en-praktijkonderwijs.html>.

Fonds voor Cultuurparticipatie. "Impuls muziekonderwijs." Geraadpleegd op 1 mei 2017.
<http://www.cultuurparticipatie.nl/subsidies/impuls-muziekonderwijs.html>.

Fonds voor Cultuurparticipatie. "Interview Minister Jet Bussemaker." Geraadpleegd op 1 mei 2017.
<http://www.cultuurparticipatie.nl/magazine/interview-met-minister-bussemaker-jet-bussemaker--over-cultuureducatie-met-kwaliteit/>.

Fonds voor Cultuurparticipatie. "Regeling muziekonderwijs pabo's." Geraadpleegd op 1 mei 2017.
<http://www.cultuurparticipatie.nl/nieuws/bekendmaking-regeling-muziekonderwijs-pabo-s.html>.

Gehrelsonline. "Willem Gehrels." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://www.gehrelsonline.nl/a-45/Willem-Gehrels-1885-1971>.

GRAP. "Wanted." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://www.grap.net/competities/wanted>.

Koninklijk Concertgebouw. "Koninklijk Concertgebouw Concours 2017." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<https://www.concertgebouw.nl/educatie/koninklijk-concertgebouw-concours-2017>.

Kunstbende. "Over de Kunstbende." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<https://www.kunstbende.nl/over-kunstbende/>.

Music Matters. "Music Matters Award." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://www.musicmatters.nu/category/projecten/>.

Muziekring Hellendoorn. "Klassiek talent 2017." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://www.muziekringhellendoorn.nl/talent.html>.

Nederlands Blazers Ensemble. "Op weg naar het nieuwjaarsconcert." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<https://nbe.nl/talent/>.

Overheid.nl. "Wet op het voortgezet onderwijs." Geraadpleegd op 1 mei 2017.
<http://wetten.overheid.nl/BWBR0002399/2017-02-24>.

Prinses Christina Concours. "Christina Concours." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://christinaconcours.nl/>.

Reformatisch Dagblad. "Nederlands Première Concours." Geraadpleegd op 26 april 2017.
<http://www.rd.nl/muziek/nederlands-premi%C3%A8re-concours-voor-jong-muzikaal-talent-1.262573>.

Rijksoverheid. "Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap." Geraadpleegd op 28 april 2017.
<https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-onderwijs-cultuur-en-wetenschap/inhoud/organisatie/geschiedenis>.

Rijksoverheid. "Passend onderwijs." Geraadpleegd op 25 april 2017.
<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs/inhoud/doelen-passend-onderwijs>.

BIJLAGEN

I.	Enquête Deelnemers concours.....	62
II.	Enquête Ouders van deelnemers concours.....	63
III.	Enquête Medewerkers Koninklijk Concertgebouw Concours	64
IV.	Opzet interview bestuurders jong-talentklassen	65
V.	Resultaten interviews bestuurders jong-talentklassen	66
VI.	Plan workshopdag 2016	67
VII.	Brief niet geselecteerd voor de halve finale	68
VIII.	Uitkomsten enquête deelnemers	69
IX.	Uitkomsten enquête ouders van deelnemers.....	71
X.	Uitkomsten enquête medewerkers van Het Koninklijk Concertgebouw	74

Documenten over de doelstellingen van het concours en volledige interviews kunnen aangevraagd worden voor inzage via Paulien.slaa@gmail.com.

I. ENQUÊTE DEELNEMERS CONCOURS

1. Van wie heb je gehoord van het Koninklijk concertgebouw Concours?

- Ik zag het op internet
- Ik zag flyers/posters hangen van het concours
- Via de muziekschool of mijn muziekdocent
- Via mijn ouders, familie of kennissen
- Anders, namelijk

2. Waarom heb je je aangemeld voor het Concertgebouw Concours?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. De workshopdag was er dit jaar voor het eerst. Je hebt vandaag kennis gemaakt met muzikanten, een rondleiding gehad en samen muziek gemaakt met andere deelnemers tijdens de workshop. Wat vond je het leukste onderdeel vandaag? Kun je uitleggen waarom?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Is er iets wat je miste vandaag, wat er beter kan of wat je nog wilt zeggen over het concours of de workshopdag?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

II. ENQUÊTE OUDERS VAN DEELNEMERS CONCOURS

1. Hoe is uw zoon/dochter in contact gekomen met het Koninklijk concertgebouw Concours?

- Internet
- Ik zag flyers/posters hangen van het concours
- Via de muziekschool
- Via familie/kennissen
- Anders, namelijk

2. Wat is volgens u het belangrijkste doel van het Koninklijk Concertgebouw Concours?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Dit jaar is de workshopdag voor het eerst uitgevoerd. Uw zoon/dochter heeft vandaag kennis gemaakt met professionele musici, een rondleiding gehad en samen gemusiceerd met andere deelnemers tijdens de workshop. Wat vindt u van dit concept? Kunt u dit toelichten?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

4. Heeft u nog andere opmerkingen of verbeteringen voor/over het concours?

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

III. ENQUÊTE MEDEWERKERS KONINKLIJK CONCERTGEBOUW CONOURS

1. Kunt u vertellen wie u bent?

.....

2. Wat is uw relatie met het Koninklijk Concertgebouw Conours?

.....

3. Wat is volgens u het belangrijkste doel van het Koninklijk Concertgebouw Conours?

.....

.....

4. Wat maakt het Koninklijk Concertgebouw Conours uniek? (tegenover andere concoursen)

.....

.....

.....

5. In de beschrijving staan de volgende doelen aangegeven: 'Het stimuleren van muzikaal talent', 'Contact tussen jong talent en professional bevorderen' en 'Kennismaken met Het Concertgebouw'. Is er een manier waarop de doelen van het concours nog meer aangesproken kunnen worden volgens jou? Zo ja, hoe?

.....

.....

.....

6. De workshopdag is een nieuw concept dit jaar, het houdt in dat alle deelnemers die zich aangemeld hebben, uitgenodigd worden in Het Concertgebouw voor een dag waarin ze kennismaken met de ambassadeurs (professionals), een rondleiding krijgen door Het Concertgebouw en samen musiceren in de vorm van een workshop waarvan ze het resultaat presenteren aan het eind van de dag aan familie. Wat vindt u van het idee van de workshopdag? Kunt u dit toelichten?

.....

.....

.....

7. Een ander doel van het concours is elk jaar een verhoging van het aantal inschrijvingen, wat is hier volgens u de achterliggende gedachte van?

.....

.....

.....

8. Heeft u nog andere opmerkingen of verbeterpunten voor/over het concours?

.....

.....

.....

.....

IV. OPZET INTERVIEW BESTUURDERS JONG-TALENTKLASSEN

1. Waar voldoet een goed concours volgens u aan?
2. Wanneer beslissen kinderen om mee te doen?
3. Wie beslist er eigenlijk voor de kinderen?
4. Hoe kunnen we het best omgaan met docenten tijdens het concours?
5. Hoe kunnen we het best omgaan met ouders tijdens het concours?
6. Wat moet een Masterclass doen?
7. Wat vindt u van een aanmelding via YouTube?
8. Mag meerdere keren met hetzelfde repertoire meegedaan worden?
9. Elk jaar dezelfde jury of een wisselende jury?
10. Hoe ziet u het contactmoment met de jury voor u?
11. Heeft u nog tips?
12. Is er een mogelijkheid voor u om het concours onder de aandacht te brengen van de docenten/kinderen?
13. Heeft u nog tips voor ambassadeurs?

V. RESULTATEN INTERVIEWS BESTUURDERS JONG-TALENTKLASSEN

Waar voldoet een goed concours volgens u aan?

	Aantal keer aangegeven
Antwoord	
Bijdragen muzikale ontwikkeling, vooruitgang, ondersteuning (opbouwend)	4
Combinatie techniek en muzikaal begrip	1
Verskillende stijlen aanbieden (om de deelnemers breder te laten ontwikkelen, repertoire opbouwen)	2
Plezier moet voorop staan, leuke ervaring	3
Kwaliteit moet goed zijn	1
Gesprek juryleden 1 op 1	2
Spontaniteit van het kind moet voorop staan	1

Wat moet een Masterclass doen?

	Aantal keer aangegeven
Antwoord	
Exclusief zijn	1
Over podiumpresentatie gaan	4
Voorspelen	2
Muzikaal voorstellen aan elkaar	1
Ontmoeting met iemand uit orkest met zelfde instrument	1
Mentale training	2

Hoe ziet u het contactmoment met de jury voor u?

	Aantal keer aangegeven
Antwoord	
Opbouwend	1
1 op 1	3
Aanbevelingen	1
Docent er wel bij maar geen spreekkracht	2
Gesprek	1
2 juryleden	1

Heeft u nog tips?

	Aantal keer aangegeven
Antwoord	
Sfeer is heel belangrijk	2
Rondleiding door het gebouw geven	1
Echt ergens optreden (i.p.v. filmpje)	2
Solo met orkest	2
Mag meer in sfeer van concertgebouw zijn: jury uit Concertgebouworkest etc.	2
Spelen, vooral lekker doen	2
Nauw contact met docenten over verbetering deelnemer	1
Wat gebeurt er met de rest (naast de winnaar)	1

VI. PLAN WORKSHOPDAG 2016

Beschrijving

Meet & Greet tussen deelnemers en ambassadeurs in de vorm van een kennismaking dag met Het Koninklijk Concertgebouw bestaande uit een Meet & Greet met ambassadeurs, workshop, rondleiding door het gebouw en eindpresentatie voor alle deelnemers van het concours. Musici nemen als ambassadeur een actieve rol in door te musiceren, wat te vertellen over het overbrengen van muziek en vragen te beantwoorden van de deelnemers. Muziekvakdocenten geven de workshops. Een rondleiding wordt gegeven door de rondleiders van Het Koninklijk Concertgebouw. Op deze manier wordt het contact tussen jong talent en professional bevorderd en wordt de doelstelling 'kennismaken met Het Concertgebouw' behaald. Daarnaast worden alle deelnemers gestimuleerd door te gaan met het maken van muziek.

Uitvoering

Op zaterdag 7 mei worden alle deelnemers uitgenodigd om Het Concertgebouw te bezoeken. Na de aankomst vindt een rondleiding plaats, waarna de lunch start. Na de lunch vinden workshops plaats in de Koorzaal, Pleinfoyer en evt. Kleine Zaal (groepen van +/- 15 deelnemers). Deelnemers nemen zelf hun instrumenten mee voor deze workshops. Eventueel kan de volgorde veranderd worden (afgesloten met rondleiding) wanneer veel deelnemers zich aanmelden. Alle deelnemers, ook de halve finalisten, kunnen zich voor deze dag aanmelden. Het minimum aantal deelnemers is 30.

Ambassadeurs

Ambassadeurs kunnen oude winnaars of finalisten van het concours zijn, juryleden, musici die iets hebben met jong talent of musici die het concertgebouw een warm hart toe dragen. Dit zouden ook buitenlandse artiesten kunnen zijn.

Actieve ambassadeurs: Dragen bij aan de workshops tijdens deze dag of vullen een andere taak tijdens het concours.

Passieve ambassadeurs: Schrijven aanbevelingen voor het concours en kunnen met 'aangrijpende tekst' en eventueel een foto op de site van het concours komen.

Data

7 mei is de laatste zaterdag van de meivakantie. In het inschrijfformulier kunnen de deelnemers meteen opgeven of ze naar de workshopdag komen. Ook zal de datum begin februari op de site staan, zodat voor iedereen bekend is dat dit plaatsvindt. Daarnaast willen we graag dat deze dag voor de data van de halve en hele finale plaatsvindt, omdat er anders een groot gat valt tussen de aanmelding en de workshopdag.

Programma

9.00-10.00	Opbouw Kleine Zaal, Koorzaal en Pleinfoyer (hiervoor: stemmen vleugel)
10.00	Aankomst Ambassadeurs via artiesteningang
10.15	Aankomst deelnemers via hoofdingang (Evt. limonade)
10.45-11.15	Inleiding door ambassadeurs: spelen, kort verhaal, vragen van deelnemers
11.15-12.15	Rondleiding
12.15-13.00	Lunch
13.00-14.30	Workshops (Koorzaal, Pleinfoyer en Kleine Zaal)
14.30-15.00	Korte pauze (limonade voor deelnemers), alles klaarzetten voor eindpresentatie
15.00	Eindpresentaties in Kleine Zaal (Ouders mogen komen kijken)
15.30	Einde (evt. borrel bij de bar)
16.00	Afbouwen

VII. BRIEF NIET GESELECTEERD VOOR DE HALVE FINALE

Beste,

Dankjewel voor je mooie voorspel tijdens de voorronde van de Talentenjacht.

Helaas moeten wij jou meedelen dat je niet geselecteerd bent voor deelname aan de halve finale. Je ontvangt 12 juni een persoonlijk juryrapport waarin je de opmerkingen en tips van de jury kunt lezen.

Uiteraard hopen wij je te mogen begroeten bij de percussieworkshop op 29 mei in de Badcuyp om 14.00 uur. Informeer [naam producent] of je mee wilt doen aan deze workshop. Je kunt [naam producent] bereiken op maandag, dinsdag en woensdag tussen 9.00 en 17.00 uur via telefoonnummer [telefoonnummer producent] of via [emailadres producent].

Blijf vooral doorgaan met musiceren en wellicht zien we je volgend jaar opnieuw bij één van de voorrondes van de Talentenjacht.

Met vriendelijke groet,

Het Concertgebouw N.V.
[naam producent],
producent Talentenjacht

VIII. UITKOMSTEN ENQUÊTE DEELNEMERS

Van wie heb je gehoord van het Koninklijk Concertgebouw Concours?	Waarom heb je je aangemeld voor het Concertgebouw Concours?	De workshopdag was er dit jaar voor het eerst. Je hebt tijdens die dag kennis gemaakt met het Van Baerle Trio, een rondleiding gehad en samen muziek gemaakt met andere deelnemers tijdens de workshop. Wat vond je het leukste onderdeel van de workshopdag? Kun je uitleggen waarom dat het leukst was?	Is er iets dat je miste aan de workshopdag, iets wat er beter kon of wil je nog wat zeggen of het concours of de workshopdag?
Ik zag het op internet	Het leuk me heel leuk om mee te doen en om die workshop dag mee te doen	De rondleiding doordat je op plekken kwam waar je anders nooit zou komen	Iets mee duidelijkheid over de opdracht bij de workshop
Via mijn ouders, familie of kennissen	Het leek me leuk	De rondleiding omdat ik het een mooi gebouw vond en de meneer vertelde er leuke dingen over	Het improviseren vond ik niet zo leuk. Maar de rest was wel heel leuk
Via de muziekschool of mijn muziekdocent		Het was leuk om met nieuwe vrienden kennis te maken en met andere instrumenten samen te spelen	De keuze van muziek stuk was niet de beste. Veel kinderen vonden gespeelde muziek stuk te saai.
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	voor de ervaring en de workshop	ik vond het kennis maken met het Van Baerle Trio erg leuk en leerzaam omdat ze daar echt uit ervaring spraken en ze speelde heel mooi. Ik vond de rondleiding ook heel leuk omdat je echt op plekken kwam waar je normaal nooit mag komen. de workshop vond ik een beetje tegenvallen en te vaag	het lijkt me leuker dat je met een groepje voor de workshop een stuk instudeert en niet de improvisatie (zou je dat toch willen doen is het handiger voor de kandidaten die moeite hebben met improviseren hier eerst meer over uit te leggen).
Via mijn ouders, familie of kennissen	Omdat ik graag mee wilde doen aan de workshop dag	Ik vond het begin concert erg leuk en ook de rondleiding door het concertgebouw. De workshop vond ik niet zo leuk. Het was wel leuk om op het podium muziek te maken. Ik stond wel het grootste gedeelte van het optreden achter in de zaal, dat was wel jammer.	Ik vond het leuk om te doen
Op een andere manier dan hierboven genoemd wordt	Ik hou van concoursen, contact met top musici en in Concertgebouw kom ik graag, mooie klank kleine zaal	Ik vond elke onderdeel erg boeiend. Had niets willen missen. Contact met het Van Baerle Trio vond ik het leukst. Je kan alles vragen wat je weten wil.	
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	Het leek mij een leuk concours	Samen muziek maken. Omdat ik met andere instrumenten een concert gaf dan ik normaal gewend ben.	Superleuke workshop, en vooral zo doorgaan!
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	Het lijkt me leuk Het Concertgebouw te zien en samen met anderen te spelen	1. de rondleiding, nu weet ik hoe Het Concertgebouw eruit ziet 2. het trio, daar heb ik aardig wat van geleerd 3. muziek componeren, daar was te weinig tijd voor en ik wist niet goed wat ik moest doen	Muziek componeren moest langer
Via mijn ouders, familie of kennissen	Geen reden om niet mee te doen en het zou leuk zijn om in Het Concertgebouw te spelen	De rondleiding, overweldigend gebouw en leuke rondleider (sebastiaan). Improviseren was ook leuk	Was een geweldig leuke dag
Via mijn ouders, familie of kennissen	Leek me leuk	De rondleiding, ik wilde al graag het hele gebouw zien	Nee

Via mijn ouders, familie of kennissen	Ik vind het leuk om muziek te maken op mijn harp en houd van samenspelen. Ik wil geen musicus worden, maar kan op deze manier toch samen muziek maken	Het eindconcert, dat vond ik cool en leuk. De rondleiding was ook supergoed (door Sebastiaan).	de workshop was te kort, verder een hele leuke dag!
Ik zag het op internet	Omdat ik wil winnen		
Via mijn ouders, familie of kennissen	ik dacht dat het erg leuk zou worden	Het samenspelen met anderen was het leukst. Leuk om met andere violisten te spelen, want je leert zelf namelijk ook nog wat	Tijdens het voorspelen was het erg verwarrend wat je moest doen. Dit mag duidelijker.
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	leek me leuk om mee te doen en aan de workshopdag mee te doen	Optreden en samen spelen	Heel leuk en ik miste niets
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	Omdat ik het zelf erg leuk vindt om te doen	De workshop, omdat je samen ging werken en elkaar ging helpen. Daar kreeg je plezier van.	Workshop kan langer.
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	Ik hou van muziek maken en ik wilde weleens in het Concertgebouw spelen	het concert	lekker eten
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	ik vond het leuk om deze kans te wagen	Samen musiceren, dat was leuk!	niets
Via de muziekschool of mijn muziekdocent	leuk om te doen	Rondleiding, leuk om te zien hoe het er achter de schermen uitziet.	Het was leuk om in de Kleine Zaal te spelen
Via mijn ouders, familie of kennissen	Mijn ouders schreven me in zonder dat ik het wist	Het uitzoeken van een instrument	ik miste meer piano's

IX. UITKOMSTEN ENQUÊTE OUDERS VAN DEELNEMERS

Hoe is uw zoon of dochter in contact gekomen met het Koninklijk Concertgebouw Concours?	Wat is volgens u het belangrijkste doel van het Koninklijk Concertgebouw Concours?	Dit jaar is de workshopdag voor het eerst uitgevoerd. Uw zoon/dochter heeft tijdens deze dag kennis gemaakt met professionele musici, een rondleiding gehad en samen gemusiceerd met andere deelnemers tijdens een workshop. Wat vindt u van dit concept? Kunt u dit toelichten?	Heeft u nog andere opmerkingen of verbeteringen voor/over het concours?
Via internet	podium voor talent	goed idee, betrokkenheid bij het concertgebouw creëren en samen musiceren is goed	ga zo door !
Via de muziekschool of muziekdocent	De echte talenten laten horen en de deuren van de grote podium open maken	Het was gezellig	Airco bij de artiesten kamer .
Via de muziekschool of muziekdocent	Openbaar optreden, en dus een muziekstuk perfect tot in muzikale details voorbereiden. En wellicht een opstap voor je verdere loopbaan in de muziekwereld.	Rondleiding e.d. Heeft ze erg leuk gevonden. Van het workshop gedeelte had ze inhoudelijk meer verwacht. Ze heeft er eigenlijk niets extra's van opgestoken, en dat vond ze wel erg jammer. Maar van de dag op zich had ze genoten!	*Het is op zich niet verkeerd als je nog een toelichting krijgt waarom je niet door bent gegaan naar de voorrondes. Je kunt hiermee je voordeel doen voor een evt andere keer. Terugkoppeling naar een docent is natuurlijk ook mogelijk. *En wellicht is het mogelijk de finale ipv op zondag, op een andere dag te plannen omdat er in de muziekwereld toch nog best veel mensen zijn die op zondag naar de kerk gaan.
Via internet	Kennismaking concertgebouw en samenspel	Leuk..Al vond mijn dochter het jammer dat ze moest improviseren. Was leuker geweest als ze vooraf thuis een stuk konden oefenen. Uiteindelijk vond ze de rondleiding het leukst.	Zie boven
Via de muziekschool of muziekdocent		Een goede combinatie. De inhoudelijke verwachtingen van de workshop waren anders. Workshop had als thema componeren en improviseren, verwachting was dan ook dat dit meer inhoudelijk toelicht en geleerd zou worden hoe je dit kunt ontwikkelen. De uitvoering was mooi, maar deed veel denken aan wat diverse koren bij festivals doen.	Vanwege het concours, zijn de meeste kinderen die meegedaan hebben, verder gevorderd en/of talent. De workshop zou hier meer op kunnen inspelen door bijvoorbeeld per instrumentgroep een onderwerp centraal te stellen en o.l.v. een beroepsmusicus behandelen. Ook een mogelijkheid is om de deelnemers een keuze te laten maken door te kunnen kiezen uit twee of drie workshops.
Via familie of kennissen	Kinderen uitdagen om zichzelf met hun muzikale talent te durven presenteren op een podium en hen daarmee een stap verder te brengen in hun muzikale en sociaal emotionele ontwikkeling	Concept an sich heel leuk, kinderen vonden rondleiding heel erg leuk, de workshop niet zo. Kinderen hadden het idee dat het de twee begeleiders vooral te doen was om een resultaat neer te zetten en veel minder om het samen muziek maken. Onze kinderen begrepen er ook niks van dat	De workshop professioneler begeleiden

		de begeleiders zeiden dat de instrumenten op de grond gelegd moesten worden. Dat is een van de eerste dingen die ze op muzikles leren; dat je nooit je instrument op de grond legt. Bij de uitvoering ging een van de docenten (met schoenen met grote hakken) dansstappen doen op het podium en stapte daarbij bijna op een van de violen. De andere docent moest zelfs even ingrijpen om te voorkomen dat ze erop ging staan! Dat kwam erg onprofessioneel over. Verder heeft een van de kinderen met deze dansstappen tegen de harp van onze dochter gestoten en heeft ook een van de docenten met een kruk tegen de harp getikt. Resultaat van de workshop: een beschadiging onderaan de harp die net drie maanden nieuw is en een gefrustreerd kind hierdoor.	
Via de muziekschool of muziekdocent	Kinderen enthousiast maken voor muziek	De workshop viel me erg tegen. De kennismaking met andere musici en de rondleiding waren erg leuk. Misschien is het verstandig om te werken met nivo's zodat je kinderen die wat verder zijn meer (en interessantere zaken) kunt aanbieden tijdens de workshop.	Zoals boven gemeld; het werken met verschillende nivo's, of een soort van minimum nivo (leeftijd, aantal jaar opleiding, diploma)
Via de muziekschool of muziekdocent	Children have chances to play in the Concertgebouw.	This is a good concept. Children can have an idea how the professionals play in the concertgebouw. Not everyone had a chance to visit the Concertgebouw before. So a guided tour is very interesting.	Instead of only one big winner, more prizes can be given out to encourage children and attract more participants. These small prize winners can just be awarded with some free tickets for the concerts in the Concertgebouw.
Via internet	Kinderen stimuleren muziek te maken		
Via de muziekschool of muziekdocent	Kinderen enthousiasmeren (voor muziek)	Erg goed en leuk om met andere kinderen samen te spelen	
Via de muziekschool of muziekdocent	kinderen een stapje verder laten kijken en stimuleren muziek te maken	Leuk en gevarieerd concept, trekt meer kinderen aan omdat iedereen iets leuk vindt.	Een kortere pauze en iets meer tijd voor de workshop
Op een andere manier dan bovenstaand	Kennis maken met Het Concertgebouw en met elkaar muziek maken en hiervan genieten	Prima concept, sowieso leuk om mee te doen, competitieve element is minder/niet aanwezig	Ga zo door!
Via internet	Ervaringen delen met muziek en lekker spelen		Er moet meer informatie komen, meer diepgang
Via de muziekschool of muziekdocent	ervaring opdoen in een mooie entourage	Heel belangrijk: samen optreden, samen muziek maken en kennismaken met het gebouw	

		Onze zoon Daniël en wij hebben de workshop erg leuk en leerzaam gevonden. Daniël was erg enthousiast over de dag, goed initiatief om met veel kinderen muziek te maken.	
		dank voor de mooie dag vandaag in het concertgebouw. Jinte heeft er erg van genoten. Vooral van de ontmoeting met andere muzikanten, het concert (aan het begin) en de rondleiding. Ze gaf zelf aan dat ze meer van de workshop verwacht had. Het concert zelf vond ze wel weer heel leuk. Al met al veel inspiratie!	

X. UITKOMSTEN ENQUÊTE MEDEWERKERS VAN HET KONINKLIJK CONCERTGEBOUW

Wat is uw relatie met Het Koninklijk Concertgebouw (Concours)?	Wat is volgens u het belangrijkste doel van het Koninklijk Concertgebouw Concours?	Wat maakt volgens u het Koninklijk Concertgebouw Concours uniek? (tegenover andere concoursen)	In de beschrijving van het concours staan de volgende doelen aangegeven: 'Het stimuleren van muzikaal talent', 'Contact tussen jong talent en professional bevorderen' en 'Kennismaken met het Concertgebouw'. Is er een manier waarop de doelen van het concours nog meer aangesproken kunnen worden volgens u? Zo ja, op welke manier?	De workshopdag is een nieuw concept dit jaar. Het houdt in dat alle deelnemers aan het concours uitgenodigd worden in Het Concertgebouw voor een dag waarin ze kennismaken met de ambassadeurs (professionals), een rondleiding krijgen door Het Concertgebouw en samen musiceren in de vorm van een workshop waarvan het eindresultaat gepresenteerd wordt aan familie aan het eind van de dag. Wat vindt u van het idee van de workshopdag? Kunt u dit toelichten?	Een ander doel van het concours is elk jaar een verhoging van het aantal inschrijvingen. Wat is volgens u hier de achterliggende gedachte van?	Heeft u nog opmerkingen en/of verbeterpunten voor of over het concours?
Producent	Jong talent een kans bieden	Dat weet ik eerlijk gezegd niet. Ik vraag me ook af of het concours uniek is.	nee nu geen idee	Briljant! Zo zorg je ervoor dat de musici een bijzondere band met het gebouw opbouwen en dat ook het plezier om met elkaar te musiceren benadrukt wordt ipv concurrentie.	Meer jong talenten bereiken ook buiten de regio Amsterdam. Dus meer bekendheid creëren.	Ga eens praten met andere concoursen. Wat zijn de verschillen / overeenkomsten. Hoe werven zijn hun deelnemers, wat gebeurt er met de afvallers etc. Maar misschien is dit al gebeurt.
Ik ben coördinator van het productieteam, en heb vorig jaar stagiair Anna begeleid. Daarnaast ben ik bij de halve finale aanwezig geweest dit jaar.	Ik denk dat het belangrijkste doel is jonge musici de gelegenheid te geven ervaring op te doen en te laten groeien. Ervaring op te laten doen d.m.v. het spelen op het podium van de Kleine Zaal en het volgen van een workshop en	Wat mij betreft is het concours uniek omdat het CG graag een zaal wil zijn die talent stimuleert en helpt groeien, waarbij het CG meteen letterlijk een podium kan bieden waarop een talent zich kan laten zien. Dat is anders dan bijvoorbeeld een PCC.	Ik denk dat het voor de (halve) finalisten leuk en goed zou zijn als ze een persoonlijk gesprek met iemand uit de jury zouden hebben. Ze krijgen nu een kort juryrapport op papier, wat een ontzettend leuk aandenken is, maar ik denk dat de musici uit de jury heel erg inspirerend kunnen zijn voor deze jonge	Ik vind het een erg goed idee, omdat het zo te horen de doelen die het KCC zichzelf gesteld heeft ondersteunt. Wel begreep ik van een aantal kinderen die de halve finale speelden dat ze het onderdeel waarbij samen gemusiceerd moest worden het minst leuk vonden, omdat ze vonden dat het niveau verschil best hoog was. Maar de vraag is in hoeverre je daar iets aan kan/moet doen.	Het lijkt me zoveel mogelijk kinderen naar Het Concertgebouw krijgen.	Ik was zelf bij de halve finale, en vond het erg gek dat de uitslag, wie er naar de finale ging, niet op het podium bekend werd gemaakt. Dit zorgt wat mij betreft voor een anti-climax op een toch erg spannende dag voor de kinderen.

	masterclass, en te laten groeien middels de prijs die uiteindelijk aan de winnaar wordt uitgereikt.		mensen, en dat daar niet voldoende gebruik van wordt gemaakt.			
Medewerker	Stimuleren muzikaal talent	De verbinding met de reputatie van Het Concertgebouw	Misschien is het er al of doen jullie het al, maar bijvoorbeeld... een portal waar deze kinderen meer informatie kunnen vinden over Het Concertgebouw en d.m.v. interactieve elementen kunnen kennismaken met onderdelen van het gebouw of meespelen met muziek. Workshop en masterclass waren dit jaar volgens mij hele mooie toevoegingen om relatie met kinderen te ondersteunen.	Heel erg goed idee. De verbinding met het gebouw wordt hier enorm door gestimuleerd, ook voor de kinderen die niet door de selectie komen, de ouders die zo ook kennismaken met het gebouw.	Verhoging aantal aanmeldingen zodat er nog meer talent wordt gestimuleerd zich muzikaal te ontwikkelen en meer mensen bekend worden met het gebouw.	Vooraf zo doorgaan! Ik vond het affiche in de Dirk wel heel serieus, mag dat niet wat jonger/vrolijker/dynamischer/enthousiaster?
Producent Educatie/Participatie	Jong muzikalent een mogelijkheid bieden om zich te ontwikkelen.	Het gebouw en de zaal waarin het plaats vindt. Een van de doelen van het KCC is; Kennismaken met het Cg. Dat vind je denk ik niet als doel bij een ander concours ;)	We zitten op de goede weg. Met name 'Contact tussen jong talent en professional bevorderen' staat nog in de kinderschoenen.	Goed idee. Maakt dat de focus voor de deelnemers ook op het educatieve vlak ligt en niet alleen op winnen/wedstrijd element. Wat ook mag, maar dit biedt net iets meer.	Grotere bekendheid, waardoor groter draagvlak.	nee
Ik heb twee keer het KCC geproduceerd en werk nu in opdracht van Het Concertgebouw een aantal van	Jong talent de kans geven om op een iconische plek zichzelf te ontwikkelen	Voorname dat het in Het Concertgebouw is- de plek geeft het meteen grandeur	Een rondleiding door het gebouw- meet en greet met de persoonlijke favorieten van de kinderen	Ik scheef net dat me dit een goed idee leuk, wat grappig! Maar perfect dus!	Jong talent aan je verbinden en daarmee het belang van het KCC kunnen 'bewijzen'	Een wedstrijd voor talent blijft lastig - enerzijds een kwalitatief hoogstaand concours en aan de andere kant een gemoedelijke sfeer blijft balanceren, ook voor de producent maar ik zou zeggen: het zijn kinderen dus

hun filmproducties uit						wat mij betreft mag dat steeds voorop staan
werkzaam op de afdeling productie en educatie	Kinderen inspireren om te musiceren en hun talent te ontwikkelen	weet ik niet	Misschien is er iets te bedenken, waardoor de deelnemers nader kennis maken met de juryleden, door bijvoorbeeld een masterclass ofzo?	Ik vind dit een geweldig idee! Het voldoet aan de doelstellingen, het is een geweldige ervaring voor de deelnemers en het geeft verdieping.	De ambitie om ieder kind te bereiken en te inspireren?	Wat je zelf ook al hebt geconcludeerd, de workshops voor de uitslag. groetjes, Nic
Oud-stagiair KCC en producent Het Concertgebouw	Muzikaal talent stimuleren en als Concertgebouw toegankelijk zijn voor iedereen.	Er is geen vereiste qua niveau.	Het door ontwikkelen en verdiepen van de workshopdag en masterclass	Geweldig! Door de you tube aanmeldingen komen er anders van de 100 maar 12 kinderen in het gebouw, dat is een gemiste kans. De workshopdag is een belangrijke bijdrage aan de doelstelling kennis te maken met Het Concertgebouw.	De natuurlijke groei van een project?	Het bekendheid en het wervingstraject zou verder kunnen professionaliseren.
producent in Het Concertgebouw	kinderen stimuleren bezig te zijn met muziek en het belang daarvan uit te dragen als Concertgebouw zijnde.	persoonlijkheid, laagdrempeligheid?	evt masterclass door professional ook echt muzikaal inzetten, niet om presentatievorm?	leuk, meer zien van het gebouw en contact met professionals.	dat het concours steeds meer gaat leven onder de doelgroep.	ik was alleen bij de workshopdag maar vond de ontvangst voor de deelnemers en bezoekers toen wel wat karig. Was bij volgende bijeenkomsten geloof ik al anders.
Freelance Workshopleider	Jonge musici in contact brengen met elkaar en in de mooiste zaal van NL brengen en (ver)binden aan het gebouw.	Ben niet voldoende op de hoogte.	Goed zo	Leuk idee. Wel er coor de volgende x op letten dat de kinderen allemaal nog niet of wel weten of ze door zijn!	Geen idee, sorry	Mooie dag was het. We hadden wel echt veeeeeeel te weinig tijd om muzikaal met de jongeren te kunnen werken. Als we volgend jaar 2,5 a 3 uur kunnen hebben mét een gezamenlijke repetitie denk ik dat het al een stuk beter wordt!
jurylid en ambassadeur	jonge muzikanten de kans geven in het concertgebouw te spelen en ze daarmee te stimuleren er nog meer voor te gaan	De zaal. Dat is voor iedereen een bijzondere ervaring.	Volgens mij gebeurt dit al heel goed.	Heb natuurlijk alleen een klein gedeelte hiervan meegekregen, maar volgens mij was het zeer geslaagd. Ook erg goed dat jullie alle deelnemers hiervoor uitnodigen, niet alleen de halve finalisten.	Als het goed is heeft iedereen die meedoet er profijt van, dus hoe meer deelnemers hoe beter.	Ik ben normaal gesproken behoorlijk kritisch, maar dit liep zo gesmeerd dat ik er niets op aan te merken heb. Alleen een goede presentator/presentatrice te vinden blijkt niet eenvoudig.

jurylid, 'ambassadeur'	kinderen in contact brengen het het Concertgebouw, talent kansen bieden	de locatie; voor winnaar: mogelijkheid op afgestemde follow-up i.s.m. CGB	ik vind de huidige formule goed werken!	een leuk idee, en zeker een verrijking van de formule van het concours	Een steeds grotere bereik genereren en meer mensen met CGB in contact brengen. Lijkt me een goed punt, zeker ook leuk als workshopdag voor álle inzenders toegankelijk blijft.	de leeftijd is érg jong en niveauverschillen zijn daarom soms groot; selectie via filmpjes is lastig vanwege zeer uiteenlopende omstandigheden bij opname. Het is lastig daarvoor een oplossing te vinden, maar ik constateer het wel.
ik doe de marketing voor de educatie en participatie projecten, zo ook het concours.	het bieden van een podium aan jong talent en dat talent de gelegenheid bieden zich te ontwikkelen en te ontplooiën.	Het Concertgebouw als instituut en de Kleine Zaal als locatie.	Ik begrijp de vraag niet helemaal geloof ik, maar zeker door de invoering van de workshopdag voldoen we voor alle deelnemers aan deze doelstellingen: ze kunnen allemaal spelen in en kennismaken met Het Concertgebouw.	erg goed idee, vooral omdat de deelnemers die niet doorgaan naar de halve finale zo ook in Het Concertgebouw kunnen spelen en het concours voor hen meer is dan alleen maar de inzending van een Youtube filmpje. Ik vind dan ook dat we daar zeker mee door moeten gaan.	We bouwen aan het KCC als merk. Logischerwijs wordt dat merk steeds sterker en het KCC daarmee een begrip in de wereld van de concoursen en competities.	De workshopdag is een belangrijke aanvulling!